

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Π Τ Υ Χ Ι Α Κ Η Ε Ρ Γ Α Σ Ι Α

Ρύθμιση χρηματοπιστωτικών αγορών

ΔΑΜΑΛΑ ΑΘΑΝ. ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΑ-ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ
ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ ΓΕΩΡ. ΕΛΕΝΗ
ΣΓΟΥΡΑΚΗ ΔΗΜ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2013

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΒΕΛΤΣΙΣΤΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Μ Ε Σ Ο Λ Ο Γ Γ Ι 2 0 1 2

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Π Τ Υ Χ Ι Α Κ Η Ε Ρ Γ Α Σ Ι Α

Ρύθμιση χρηματοπιστωτικών αγορών

ΔΑΜΑΛΑ ΑΘ. ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΑ-ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ (Α.Μ.: 14023)

kyridama@logistiki.teimes.gr

ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ ΓΕΩΡ. ΕΛΕΝΗ (Α.Μ.: 14033)

elendend@logistiki.teimes.gr

ΣΓΟΥΡΑΚΗ ΔΗΜ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ (Α.Μ.: 14294)

parasgou@logistiki.teimes.gr

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΒΕΛΤΣΙΣΤΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Μ Ε Σ Ο Λ Ο Γ Γ Ι 2 0 1 2

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη ασχολήθηκε με το ζήτημα της ρύθμισης των χρηματοπιστωτικών αγορών. Η μεθοδολογία της εργασίας στηρίχθηκε στη συλλογή δευτερογενών δεδομένων, τα οποία συλλέχθηκαν μέσα από βιβλία άρθρα σε περιοδικά αλλά και μέσα από επίσημους διαδικτυακούς τόπους. Η εργασία ολοκληρώνεται μέσα από έξι κεφάλαια.

Συγκεκριμένα το πρώτο κεφάλαιο επιχειρεί μια σύντομη ιστορική εξέλιξη του τραπεζικού συστήματος στην Ελλάδα από τη Μεσοποταμία μέχρι και σήμερα. Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται λόγος για το χρηματοπιστωτικό σύστημα και τις αγορές συναλλάγματος γενικά. Το τρίτο κεφάλαιο εστίασε στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και στους βασικούς τύπους χρηματοδότησης (leasing, factoring, forfeiting, venture capital), ενώ το τέταρτο κεφάλαιο στα κοινοπρακτικά δάνεια και τις μορφές του. Έπειτα το πέμπτο κεφάλαιο ανέλυσε το ελληνικό τραπεζικό σύστημα στις μέρες μας. Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο έγινε μια αναφορά στις διεθνείς εξελίξεις και το χρηματιστήριο.

Τέλος, η εργασία έκλεισε με τα συμπεράσματα, βάσει των οποίων η μόνη λύση που προτείνεται μέχρι στιγμής είναι η χορήγηση ρευστότητας στις τράπεζες και στις επιχειρήσεις από τα κρατικά ταμεία. Ωστόσο η ελληνική οικονομία είναι μέρος της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας οικονομίας και ταυτόχρονα είναι ελλειμματική. Το υψηλό δημόσιο χρέος και το έλλειμμα των συναλλαγών μας με το εξωτερικό, το οποίο πλησιάζει τα 40 δισ. ευρώ εφέτος, είναι δύο από τα πολλά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας. Γενικότερα υπάρχει πρόβλημα εσόδων.

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	7
1.1 ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ.....	7
1.1.1 <i>Μεσοποταμία</i>	7
1.1.2 <i>Βαβυλώνα</i>	7
1.1.3 <i>Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία</i>	8
1.1.4 <i>Κίνα</i>	8
1.2 Η ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΣΤΟΝ 12-13 ^ο ΑΙΩΝΑ.....	9
1.3. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ 14 ^ο ΄ΕΩΣ ΤΟΝ 18 ^ο ΑΙΩΝΑ.....	9
1.4. ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΝ 19 ^ο ΑΙΩΝΑ.....	11
1.5 ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΠΟ ΤΟΝ 20 ^ο ΑΙΩΝΑ ΄ΕΩΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ.....	12
1.6. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	14
1.6.1. <i>Ελληνικό τραπεζικό σύστημα κατά την περίοδο 1828-1928</i>	14
1.6.2. <i>Η περίοδος 1929-1944</i>	16
1.6.3. <i>Η περίοδος της ανασυγκρότησης: 1945-1974</i>	17
1.6.4. <i>Η πορεία του τραπεζικού συστήματος ως της απελευθέρωση του: 1975-1991</i>	20
1.6.5. <i>Ολοκλήρωση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος 1992-1999</i>	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	23
2.1 Το ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	23
2.2 ΔΟΜΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.....	26
2.3 ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ.....	28
2.3.1 <i>Αγορά Χρήματος</i>	28
2.3.2 <i>Η αγορά κεφαλαίου</i>	30
2.3.3 <i>Η αγορά συναλλάγματος</i>	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	33
3.1 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ.....	33
3.1.1 <i>Χρηματοδοτική μίσθωση ή Leasing</i>	33

3.1.2 Factoring	37
3.1.2.1 Εγχώριο factoring	38
3.1.2.2 Εξαγωγικό factoring	39
3.1.2.3 Εισαγωγικό factoring	40
3.1.2.4 Πλεονεκτήματα του factoring	41
3.1.2.5 Μειονεκτήματα του factoring	41
3.1.3 Forfaiting	42
3.1.4 Venture Capital	44
3.1.4.1 Βασικοί τύποι χρηματοδότησης του venture capital:	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΚΟΙΝΟΠΡΑΚΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ	48
4.1 ΟΜΟΛΟΓΙΑΚΑ ΔΑΝΕΙΑ	48
4.1.1 Μορφές ομολογιακών δανείων	49
4.2 ΛΙΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ	50
4.2.1 Αυτόματες Ταμειακές Μηχανές (ΑΤΜ'ς)	50
4.2.2 Home banking	52
4.2.3 Electronic Banking	54
4.2.4 Πιστωτικές κάρτες	55
4.2.5 Κατηγορίες καρτών	56
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΝ ΣΗΜΕΡΙΝΗ	
ΕΠΟΧΗ	58
5.1. Η ΕΝΙΑΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΓΟΡΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	59
5.2. Η 2Η ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗ ΟΔΗΓΙΑ	61
5.3 ΟΔΗΓΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	63
5.4. ΤΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ	65
5.5. ΤΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ	69
6.1 ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ	69
6.2 Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ '30 ΚΑΙ Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΡΙΣΗ	71
6.3 ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ	
ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ	76
6.4 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	79
6.5 ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	80
6.6 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ	
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	83

6.7 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ ΌΠΟΥ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ.....	86
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	92
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	95

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία έχει στόχο να μελετήσει τη ρύθμιση των χρηματοπιστωτικών αγορών. Η μεθοδολογία της εργασίας στηρίζεται στη συλλογή δευτερογενών δεδομένων, τα οποία συλλέχθηκαν μέσα από βιβλία και άρθρα σε περιοδικά. Η εργασία ολοκληρώνεται μέσα από έξι κεφάλαια. Αρχικά αναφέρονται οι ιστορικές εξελίξεις της Ελλάδας αναφορικά με την τραπεζική. Έπειτα θα γίνει αναφορά στο χρηματοπιστωτικό σύστημα κατόπιν στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Στη συνέχεια θα αναλυθούν τα κοινοπρακτικά δάνεια και το ελληνικό τραπεζικό σύστημα τη σημερινή εποχή. Τέλος θα γίνει λόγος για την οικονομική κρίση, τις διεθνείς εξελίξεις και το χρηματιστήριο και στο τέλος της εργασίας παρατίθενται τα τελικά μας συμπεράσματα.

Επισήμανση

Οι διαπιστώσεις αποτελέσματα συμπεράσματα και οι πιθανές προτάσεις της παρούσας Πτυχιακής Εργασίας, εκτός των αναφορών που σημαίνονται ως λήμματα, αποτελούν προσωπικές, θεωρητικές ή εμπειρικές διαπιστώσεις, της ομάδας των φοιτητών που την επιμελήθηκαν και δεν απηχούν κατ'ανάγκη τη γνώμη του εισηγητή εκπαιδευτικού, ή του Εκπαιδευτικού Προσωπικού του Τμήματος Λογιστικής ή του Α.Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου.

Ανάθεση Κεφαλαίων

ΔΑΜΑΛΑ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΑ-ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ (Α.Μ.: 14023):Κεφάλαια 2 και 6

ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ ΕΛΕΝΗ (Α.Μ.: 14033):Κεφάλαια 1 και 4

ΣΓΟΥΡΑΚΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ (Α.Μ.: 14294):Κεφάλαια 3 και 5

Κεφάλαιο 1^ο: Ιστορικές εξελίξεις της Ελλάδος

1.1 Οι πρώτες τράπεζες στον κόσμο

1.1.1 Μεσοποταμία

Οι πρώτες τραπεζικές εργασίες παγκοσμίως έκαναν την εμφάνιση τους πολύ πριν από την κυκλοφορία του χρήματος. Ειδικότερα η πρώτη μορφή τράπεζας εμφανίζεται γύρω στο 330 π.χ. στη Μεσοποταμία και πιο συγκεκριμένα στην πόλη Ουρούκ.

Την εποχή εκείνη, με την πραγματοποίηση, μεγάλων σε έκταση, αρδευτικών έργων, η περιοχή γνώρισε μεγάλη άνθηση στο γεωργικό τομέα και στην συνέχεια στη βιοτεχνία και το εμπόριο.

Αποτέλεσμα αυτών ήταν η διεύρυνση των οικονομικών συναλλαγών και η συγκέντρωση χρήματος στους ιερείς του μεγάλου ναού της πόλης.

Οι πρώτοι τραπεζίτες εκείνης της εποχής είχαν την δυνατότητα να δανείζουν με αντάλλαγμα την επιστροφή του δανειζόμενου ποσού μαζί με τους τόκους¹.

1.1.2. Βαβυλώνα

Στην Βαβυλώνα οι πρώτες τράπεζες δημιουργήθηκαν κατά τον 17^ο αιώνα όταν η χώρα καθώς και οι γύρω περιοχές, γνώρισαν έντονη ανάπτυξη στους τομείς της γεωργίας, στη βιοτεχνία και στο εμπόριο.

Στην Βαβυλώνα οι ιερείς αναλάμβαναν το ρόλο των τραπεζικών. Οι πιο σημαντικές τράπεζες που γνώρισαν ανάπτυξη στη Βαβυλώνα ήταν η Τράπεζα Εαναςίρ, η Τράπεζα Εγυμπί, η Τράπεζα Μαρασού και η Τράπεζα Νεμποαχιντίν².

¹ Ψώμου Κ., 2003, «Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα» Πανεπιστήμιο Πειραιώς.

² Κουγιούλη, Ι., Ν., 1970, «Τραπεζική Τεχνική», Αθήνα

1.1.3 Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία

Κατά τον 3^ο και 2^ο αιώνα π.χ. έκανε την εμφάνιση της, στην επικράτεια της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, η πρώτη μορφή τράπεζας. Εκείνη την εποχή οι Ρωμαίοι κυριαρχούσαν σε όλη τη Μεσόγειο και γνώριζε μεγάλη ανάπτυξη το εμπόριο τους.

Όλες οι γειτονικές χώρες και όχι μόνο ήταν υπό την κυριαρχία τους και οι φόροι που εισέπρατταν από τις κατακτημένες περιοχές ήταν η κύρια πηγή των εσόδων τους.

Δημιουργήθηκε με αυτόν τον τρόπο ένα είδος τραπεζών - εταιριών, οι οποίες προεξοφλούσαν τους φόρους στο Ρωμαϊκό Δημόσιο και στην συνέχεια εισέπρατταν αυτούς από κατακτημένους.

Την ίδια στιγμή στην Ρωμαϊκή Αγορά, λειτουργούσε πλήρες Τραπεζικό Σύστημα, το οποίο περιλάμβανε ανοίγματα λογαριασμών, ανάληψης και κατάθεσης χρημάτων, έκδοση υποσχετικών και πιστωτικών εντολών, δανεισμούς κ.λπ.³

1.1.4 Κίνα

Στην Κίνα για πολλά χρόνια είχε αναπτύξει εμπορικές συναλλαγές με την Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Μέσω του Ινδικού Ωκεανού και του Αραβικού Κόλπου μεταφέρονταν σε πόλεις της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας διάφορα είδη και εμπορεύματα, μικρού όγκου και βάρους αλλά και μεγάλης αξίας.

Ο κινεζικός πολιτισμός είχε επηρεαστεί πάρα πολύ από τον δυτικό πολιτισμό και επόμενο ήταν να επηρεαστεί και στο τραπεζικό τομέα.

Θεωρείται ότι ο κινεζικός πολιτισμός επινόησε το μεταλλικό νόμισμα και το 600 π.χ. ιδρύθηκαν οι Τράπεζες του Σανσί, οι οποίες ενεργούσαν συναλλαγές παρόμοιες με τις σημερινές⁴.

³ Κουγιούλη, Ι., Ν., 1970, «Τραπεζική Τεχνική», Αθήνα

⁴ Κουγιούλη, Ι., Ν., 1970, «Τραπεζική Τεχνική», Αθήνα

1.2 Η τραπεζική στον 12-13^ο αιώνα

Στα τέλη του 12ου και στις αρχές του 13ου αιώνα ο τραπεζικός τομέας άρχισε να αναπτύσσεται με έντονους ρυθμούς. Οι τράπεζες ασχολούνταν κυρίως με ανταλλαγές νομισμάτων, καθώς και με τον εφοδιασμό των συναλλασσόμενων με ξένα και εγχώρια νομίσματα, στο σωστό βάρος και ποιότητα.

Εκείνη την περίοδο ξεκίνησαν να αναπτύσσονται και οι συναλλαγματικές, ενώ οι τραπεζίτες, που ήταν στην πλειοψηφία τους έμποροι, διενεργούσαν και διακανονισμούς μέσω αντιπροσώπων, που είχαν σε άλλες χώρες και πόλεις.

Πρωτοπόροι την εποχή εκείνη, ήταν οι Ιταλοί. Το 1231, ο Φρειδερίκος ο II εξέδωσε τα πρώτα χρυσά νομίσματα και το παράδειγμα του ακολουθήθηκε και από την Βενετία και την Φλωρεντία.

Μέχρι τον 13^ο αιώνα είχαν αρχίσει να εμφανίζονται στις ιταλικές πόλεις οι εμποροτραπεζίτες, πολλοί από τους οποίους ενεργούσαν και ως φοροεισπράκτορες για λογαριασμό της παπικής εκκλησίας.

Επίσης αρκετοί δάνειζαν χρήματα σε Ιταλούς πρίγκιπες με αντάλλαγμα το δικαίωμα να εισπράττουν τους δασμούς⁵.

1.3. Η εξέλιξη των τραπεζών από τον 14^ο έως τον 18^ο αιώνα

Από τον 14^ο αιώνα και έπειτα οι μεγάλοι τραπεζικοί οίκοι της εποχής εκείνης άρχισαν να ασχολούνται με χρηματοδοτήσεις εξαγωγών και εισαγωγών, με εμπορία ξένων νομισμάτων και με την ίδρυση νέων βιομηχανικών και εμπορικών επιχειρήσεων.

Ωστόσο συνέχισαν να προσφέρουν και δάνεια σε πρίγκιπες και παπικούς, γεγονός που οδήγησε πολλούς τραπεζίτες σε πτώχευση. Στα τέλη του αιώνα

⁵ Yoon S. Park - Jack Zwick, 1988, «Διεθνής Τραπεζική Θεωρία και Πρακτική», Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Εκδόσεις Παπαζήση.

ιδρύθηκε στην Φλωρεντία η Medici Bank, η οποία εξελίχθηκε σε σπουδαία χρηματο - επενδυτική τράπεζα του δυτικού κόσμου, δημιουργώντας ε υποκαταστήματα στη Ρώμη, στη Βενετία, το Μιλάνο, την Πίζα, την Αβινιόν, τη Μπριζ, το Λονδίνο και τη Γενεύη.

Τον 15^ο αιώνα, οι τράπεζες του δυτικού κόσμου ίδρυσαν υποκαταστήματα σε όλη την Ευρώπη. Προωθούσαν τις εξαγωγές και τις εισαγωγές με την προεξόφληση συναλλαγματικών, χρηματοδοτούσαν το εμπόριο, δάνειζαν βραχυπρόθεσμα ή μεσοπρόθεσμα δάνεια σε εμπόρους και βιοτέχνες.

Τα δάνεια αυτά δίνονταν και σε πρίγκιπες, ευγενείς και κληρικούς, επειδή ο κίνδυνος προεξόφλησης ήταν μικρός, αφού τα δάνεια αυτά ήταν ασφαλισμένα από κοσμήματα και άλλα προσωπικά αντικείμενα των ευγενών.

Από τα τέλη του 15ου αιώνα αρχίζει η παρακμή των μεσογειακών τραπεζών, λόγω των κακών δανείων, της κακής διαχείρισης και της έλλειψης συντονισμού των υποκαταστημάτων τους στο εξωτερικό. Στην πτώση αυτή σημαντικό ρόλο έπαιξαν και οι πόλεμοι, οι πολιτικές διαμάχες, καθώς και η γενική οικονομική αναταραχή, που επικρατούσε..

Σε αντίθεση με τις μεσογειακές τράπεζες, τον 16ο αιώνα έχουμε την άνοδο τραπεζικών οίκων, βόρεια των Άλπεων. Επίσης αναπτύσσονται κέντρα διεθνούς χρηματαγοράς στην Αντβέρπ και τη Λιόν και συγκεντρώνονται τεράστια χρηματικά ποσά, κυρίως για την χρηματοδότηση πολέμων.

Την περίοδο αυτή τα τραπεζικά συστήματα της Γαλλίας και της Βρετανίας γνώρισαν μεγάλη πτώση, σε αντίθεση με την Ολλανδία. Την ίδια περίοδο το Άμστερνταμ ήταν η κυριότερη χρηματαγορά της Ευρώπης. Οι τραπεζίτες εμπορεύονταν συναλλαγματικές και αγαθά και παρείχαν βραχυπρόθεσμα δάνεια.

Ωστόσο, μέχρι το πρώτο μισό του 18ου αιώνα υπήρχαν δύο σημαντικές χρηματαγορές, η μία της Β. Ιταλίας και των Κάτω Χωρών και η άλλη της Γαλλίας και της Βρετανίας με αποτέλεσμα το Λονδίνο και το Παρίσι να είναι τα κυρίαρχα χρηματοπιστωτικά κέντρα⁶.

⁶ Yoon S. Park - Jack Zwick, 1988, «Διεθνής Τραπεζική Θεωρία και Πρακτική», Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Εκδόσεις Παπαζήση.

1.4. Οι εξελίξεις στο τραπεζικό σύστημα τον 19^ο αιώνα

Η Γαλλική Επανάσταση και στη συνέχεια οι Ναπολεόντειοι πόλεμοι που τελείωσαν το 1815, διέλυσαν σε μεγάλο βαθμό τα χρηματοπιστωτικά κέντρα της ηπειρωτικής Ευρώπης.

Κερδισμένη, όμως, βγήκε η Αγγλία, η οποία είχε ισχυρό τραπεζικό σύστημα. Το Λονδίνο έγινε το κυριότερο οικονομικό κέντρο και η τράπεζα Baring Brothers που ιδρύθηκε το 1770, έπαιξε πρωταρχικό ρόλο. Προσέφερε δάνεια προς ξένες κυβερνήσεις, καθώς και σε επενδύσεις στο εξωτερικό.

Ωστόσο η σημαντικότερη κίνηση της τράπεζας αυτής ήταν η κοινοπραξία που οργάνωσε για την δανειοδότηση της Γαλλίας. Επίσης ακολούθησε η χρηματοδότηση της Πρωσίας, και η οποία αναδείχτηκε στη συνέχεια σε τράπεζα - κολοσσό, της Ρωσίας, της Αυστρίας, της Πορτογαλίας, της Ισπανίας και της Ελλάδας.

Οι τραπεζικοί οίκοι χρησιμοποιήθηκαν τον 19^ο αιώνα ως μεσίτες των ομολογιακών εκδόσεων του εξωτερικού. Η βιομηχανική ανάπτυξη όμως που ξεκίνησε από τη Δυτική Ευρώπη και εξαπλώθηκε αρχικά στην Κεντρική Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική επηρέασε και το τραπεζικό σύστημα.

Οι μικρές οικογενειακές τράπεζες, τοπικού χαρακτήρα, σιγά-σιγά εξαφανίζονται και εμφανίζονται σε μεγαλύτερο μέγεθος με μεγαλύτερα κεφάλαια. Οι τράπεζες καθορίζουν τα επιτόκια καταθέσεων και αυτό επιφέρει αύξηση των καταθέσεων τους, καθώς και των δανείων που παρέχουν, αφού το κοινό έχει στραφεί προς τις τράπεζες που πλέον έχουν αρκετά μεγάλα κεφάλαια.

Οι τράπεζες με την πάροδο του χρόνου αποκτούν διεθνή χαρακτήρα. Οι παράγοντες που βοήθησαν σε αυτό ήταν η συνεχής επέκταση των διεθνών εμπορικών συναλλαγών και η συνεχής μετανάστευση.

Οι τράπεζες προκειμένου να αντιμετωπίσουν την κατάσταση αυτή ήταν αναγκασμένες να αποκομίσουν κέρδη από τη διεθνή κίνηση κεφαλαίων, εμπορευμάτων και ανθρώπων.

1.5 Οι εξελίξεις στο διεθνές τραπεζικό σύστημα από τον 20^ο αιώνα έως και σήμερα

Στην πρώτη δεκαετία του 20ου αιώνα στον τραπεζικό κλάδο επικρατεί η τάση συγκέντρωσης του τραπεζικού κεφαλαίου και η εξαγορά μικρών τραπεζών από τους μεγαλύτερους τραπεζικούς οίκους της εποχής.

Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος αποτελεί τη πρώτη δοκιμασία του αιώνα για το διεθνές τραπεζικό σύστημα. Οι καταθέτες ανακαλούν τις καταθέσεις τους, οι δανειστές δηλώνουν αδυναμία να εξοφλήσουν τις υποχρεώσεις τους απέναντι στις τράπεζες, ενώ και οι τελευταίες βλέπουν να εκμηδενίζεται η αξία των μετοχών τους.

Αρκετές τράπεζες στην Ευρώπη χρεοκοπούν και κλείνουν σε αντίθεση με πολλές αμερικάνικες τράπεζες που ακολουθούν το δρόμο της ανάπτυξης και της εξέλιξης, κυρίως λόγω της εκβιομηχάνισης και της τεχνολογίας που κατείχαν οι Η.Π.Α. Η αγγλική λίρα γνωρίζει μεγάλη πτώση, ενώ ενισχύεται η θέση του δολαρίου έναντι αυτής.

Σε όλη τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, αλλά και μετά το τέλος του, το διεθνές τραπεζικό σύστημα βασιζόταν στο 'χρυσό κανόνα', στη σχέση χρυσού και τραπεζογραμματίων.

Οι τράπεζες μετά τον πόλεμο προέβησαν σε προσπάθειες ανασυγκρότησης τους, όμως ξέσπασε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, που όχι μόνο διέκοψε τις προσπάθειες αυτές, αλλά και κατέστρεψε πολλές μεγάλες τράπεζες της εποχής εκείνης

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο τα πράγματα είχαν αλλάξει. Τα πρωτεία στους τραπεζικούς κύκλους έχουν επέλθει στις Η.Π.Α, ενώ και το αμερικάνικο

δολάριο είχε αποκτήσει μία σταθερή σχέση ως προς μία συγκεκριμένη ποσότητα χρυσού.

Οι αμερικάνικες τράπεζες παίζουν σημαντικό ρόλο στο διεθνές οικονομικό σύστημα. Εκταμιεύουν μεγάλο όγκο διεθνών χορηγήσεων, οι οποίες βοηθούν την ανοικοδόμηση της κατεστραμμένης από τον πόλεμο Δυτικής Ευρώπης.

Παράλληλα ασχολούνται με ποικίλες εργασίες και προσπαθούν να εισβάλουν σε όλες τις αγορές. Οι ευρωπαϊκές χώρες προσπαθούν, μέσα στα πλαίσια της Ε.Ο.Κ, να εναρμονίσουν τις τραπεζικές τους νομοθεσίες.

Το Λονδίνο διεκδικεί και παίρνει από τη Νέα Υόρκη την πρώτη θέση της πόλης που συγκεντρώνει τις περισσότερες ξένες τράπεζες και στην ουσία το κέντρο του τραπεζικού συστήματος.

Οι δεκαετίες 1980-1990 μπορούν να χαρακτηριστούν ως τα χρόνια της φιλελευθεροποίησης. Καταργείται η ισοτιμία χρυσού-δολαρίου και υιοθετείται το σύστημα των 'κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών', δηλαδή το σύστημα των συνεχώς αναπροσαρμοζόμενων εξωτερικών αξιών των νομισμάτων.

Επίσης καταργούνται σταδιακά τα εμπόδια που βάζουν οι χώρες για την εγκατάσταση και δραστηριοποίηση ξένων τραπεζών σε άλλες χώρες. Οι τράπεζες στο σύνολο τους αυξάνουν τις εργασίες τους και επεκτείνουν τις δραστηριότητες τους σε νέους αναπτυσσόμενους οικονομικούς κλάδους.

Η αύξηση των διεθνών εμπορικών και οικονομικών συναλλαγών υποχρεώνουν τις τράπεζες να εκσυγχρονιστούν, να συνεργαστούν με τράπεζες άλλων χωρών και να εγκαταστήσουν υποκαταστήματα τους σε ξένες χώρες.

Τα τέλη του 20^{ου} αιώνα και οι αρχές του 21ου βρίσκουν τις τράπεζες να χάνουν σιγά-σιγά τον εθνικό τους χαρακτήρα και να μετατρέπονται σε πολυεθνικές, που έχουν υποκαταστήματα και διενεργούν εργασίες σε περισσότερες από μία χώρα.

Τα εμπόδια έχουν αρθεί πια με το άνοιγμα των αγορών και το ευρώ έχει μπει για τα καλά στη ζωή του διεθνούς τραπεζικού συστήματος.

Οι τράπεζες του 21ου αιώνα έχουν γίνει μέσα από συγχωνεύσεις και συνεργασίες αρκετά ισχυρές και δραστηριοποιούνται αρκετά με το διεθνές εμπόριο και την χρηματοδότηση επιχειρήσεων που ασχολούνται με αυτό.

Όλες οι συναλλαγές γίνονται με on-line συστήματα και μπορεί κάποιος να μεταφέρει χρήματα από τη μία άκρη της γης στην άλλη⁷.

1.6. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα

1.6.1. Ελληνικό τραπεζικό σύστημα κατά την περίοδο 1828-1928

Κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας το τραπεζικό σύστημα της Ελλάδας θεωρούνταν ανύπαρκτο. Οι πρώτες προσπάθειες για την αναδιοργάνωση και την ανάπτυξη του γίνονται αμέσως μετά την απελευθέρωση από τον τούρκικο ζυγό το 1826.

Η αρχή έγινε από τον Ιωάννη Καποδίστρια, ο οποίος με ψήφισμα ίδρυσε την Εθνική Χρηματιστηριακή Τράπεζα. Πρόκειται στην ουσία για έναν δανειστικό οργανισμό του κράτους, που όμως δεν κατόρθωσε να επιβιώσει με αποτέλεσμα να διαλυθεί το 1834.

Η Ελλάδα μέχρι και τον Α' παγκόσμιο Πόλεμο εφάρμοσε τον κανόνα του χρυσού συναλλάγματος. Το προνόμιο αυτό το κατείχε η Ιονική Τράπεζα και η Εθνική Τράπεζα έως το 1920.

Το 1898 λειτουργούσαν στην Ελλάδα πέντε τράπεζες με τη μορφή ανωνύμων εταιριών. Αυτές ήταν η Εθνική Τράπεζα Ελλάδος, η Ιονική, η Τράπεζα Ηπειροθεσσαλίας, η Τράπεζα Βιομηχανικής Πίστεως και η Τράπεζα Αθηνών.

Η Τράπεζα Αθηνών το 1893 εξαπλώθηκε γρήγορα στον ελλαδικό αλλά και διεθνή χώρο και κυρίως στην Ανατολή. Η συμβολή της στην ελληνική οικονομική ζωή υπήρξε πολύπλευρη, καθώς εγκαινίασε νέες σχέσεις με τη βιομηχανία, εισήγαγε νέα λογιστική οργάνωση, προσέφερε νέες τραπεζικές

⁷ Στεριώτης Κ. 1986, «Το Τραπεζικό Σύστημα», Εκδόσεις Σμπίλιας.

υπηρεσίες και κατέλαβε τις πρώτες προσπάθειες για χρηματοδότηση της εμπορικής Ελληνικής ναυτιλίας.

Σπουδαίο ρόλο στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα έπαιξε η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος η οποία ιδρύθηκε το 1841 και αναπτύχθηκε σε μεγάλο βαθμό άμεσα και έφτασε στο σημείο να λειτουργεί ως εμπορική, κτηματική, βιομηχανική και εκδοτική τράπεζα.

Επίσης η τράπεζα ασκούσε τη νομισματική και συναλλαγματική πολιτική του κράτους, ρύθμιζε το προεξοφλητικό επιτόκιο, είχε την άδεια έκδοσης τραπεζογραμματίων και δεχόταν έντοκες καταθέσεις

Η περίοδος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου ήταν φυσικό να αποτελέσει ανασταλτικό παράγοντα για την ανάπτυξη του ελληνικού τραπεζικού τομέα.

Με την έναρξη λοιπόν του Α' Παγκοσμίου Πολέμου άρχισε για πρώτη φορά η παρέμβαση του ελληνικού κράτους στη διοίκηση της Εθνικής Τράπεζας. Οι διοικητές της τράπεζας διορίζονταν από την ελληνική κυβέρνηση έως και το 1928, οπότε και ιδρύθηκε η Τράπεζα της Ελλάδος ως κεντρική και αποκλειστική εκδοτική τράπεζα.

Την περίοδο του μεσοπολέμου (1918-1928), το τραπεζικό σύστημα έμεινε στάσιμο και αυτό κυρίως λόγω της απορρόφησης σημαντικών ποσών τραπεζικών πόρων από το ελληνικό δημόσιο για την αποπληρωμή των τεράστιων δανείων και χρεών του ελληνικού κράτους.

Η χώρα είχε τεράστια οικονομικά προβλήματα όπως παθητικό εμπορικό ισοζύγιο και ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, μεγάλα δημόσια ελλείμματα, νομισματική αστάθεια και εκκρεμή χρέη με αποτέλεσμα να επικρατούν σοβαρές πληθωριστικές πιέσεις στην ελληνική οικονομία, συνεχής υποτίμηση της εσωτερικής και εξωτερικής αξίας της δραχμής, έντονες βραχυχρόνιες διακυμάνσεις των τιμών συναλλάγματος.

Το Μάιο του 1928 ξεκίνησε τη λειτουργία της η Τράπεζα της Ελλάδος ως εκδοτική τράπεζα. Η τράπεζα δεν ήταν ούτε καθαρά ιδιωτική ούτε καθαρά κρατική, αλλά αποτελούσε μια ανώνυμη εταιρία υπό τον έλεγχο του κράτους.

Μπορούσε, να διεξάγει όλες τις συναλλαγές του Δημοσίου, να εκδώσει όλα τα εσωτερικά δημόσια δάνεια και να προεξοφλεί γραμμάτια Δημοσίου.

Ωστόσο δεν μπορούσε να ασκήσει εμπορικές και βιομηχανικές δραστηριότητες, να αποκτήσει ακίνητη περιουσία πέρα από την απαιτούμενη για την άσκηση των εργασιών της και να χορηγήσει τόκους για καταθέσεις⁸.

1.6.2. Η περίοδος 1929-1944

Η περίοδος από το 1929 έως το 1932 χαρακτηρίζεται ως η περίοδος της μεγάλης οικονομικής κρίσης, το γνωστό και ως κρίση το οποίο οδήγησε στην κατάρρευση του οικονομικού συστήματος του χρυσού κανόνα. Η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη από την οικονομική αυτή εξέλιξη⁹.

Η οικονομική αυτή κρίση ήταν περισσότερο έκδηλη στον νομισματικό τομέα. Η υπερβολική αύξηση της ζήτησης για συνάλλαγμα και η ενίσχυση της τάσης για εξαγωγή κεφαλαίων είχε σαν αποτέλεσμα την μείωση του αποθέματος χρυσού και συναλλάγματος από 4.241 εκατομμύρια δρχ. το 1928 σε 176 εκατομμύρια δρχ. το Μάιο του 1932.

Είναι η περίοδος της πτώσης του τιμαρίθμου, της νομισματικής κυκλοφορίας και της προσφοράς χρήματος. Η οικονομική κρίση επηρέασε και το τραπεζικό σύστημα. Ενισχύθηκε η τάση συγκέντρωσης των τραπεζών σε ισχυρά μεγάλα συγκροτήματα.

Το 1932 λειτουργούσαν στη χώρα μας 32 τράπεζες εκ των οποίων οι 25 ήταν εμπορικές, 1 κτηματική, 3 αγροτικές, 2 ταχυδρομικά ταμειυτήρια και η Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδος.

⁸ Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, 2000, «Οι τράπεζες στην Ελλάδα 1898-1928», ΕΕΤ

⁹ Αρμάγου Ι, 2000, «Το σύγχρονο ελληνικό τραπεζικό σύστημα-Διάρθρωση, αποτελεσματικότητα και προοπτικές», Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Το βασικό χαρακτηριστικό του ελληνικού τραπεζικού συστήματος εκείνης της εποχής ήταν ότι συμμετείχαν τέσσερις μεγάλες εμπορικές τράπεζες η Εθνική, η Τράπεζα Αθηνών, η Εμπορική και η Λαϊκή Τράπεζα.

Το διάστημα από το 1933 έως το 1940 επιστρέφουν από το εξωτερικό ελληνικά κεφάλαια που είχαν εξαχθεί τα προηγούμενα χρόνια. Παρατηρήθηκε επίσης μεγάλη εισροή και εκροή συναλλάγματος.

Χαρακτηριστική είναι η μείωση των χορηγήσεων δανείων από την Τράπεζα της Ελλάδος ενώ το 1933 υπάρχει μία μείωση της τάξεως του 30% σε σχέση με το 1932.

Αντίθετα την περίοδο 1934-1935 υπάρχει μία μικρή αύξηση, για να μειωθούν και πάλι το 1936 οι χορηγήσεις σε ποσοστό 15%.

Τα επόμενα χρόνια, είναι τα χρόνια της γερμανικής κατοχής, τα οποία ήταν καταστροφικά για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

Καμία τράπεζα δεν κατάφερε να αναπτυχθεί αλλά αντίθετα πολλές υπολειτούργησαν. Τα διαθέσιμα κεφάλαια της Τράπεζας της Ελλάδος σε χρυσό και συνάλλαγμα μειώθηκαν από 37.258.650 λίρες Αγγλίας το 1941 σε 36.381.000 λίρες στα τέλη του 1944. Η επιβάρυνση της χώρας από τα έξοδα κατοχής άγγιξε περίπου τα 8 εκατομμύρια χρυσές λίρες.

Με το τέλος της περιόδου αυτής το ελληνικό τραπεζικό σύστημα είχε φτάσει σε ένα σημείο με πολλά προβλήματα και δυσκολίες οι οποίες έπρεπε να ξεπεραστούν άμεσα¹⁰.

1.6.3. Η περίοδος της ανασυγκρότησης: 1945-1974

Η περίοδος από τα τέλη του 1944 έως και το 1946 χαρακτηρίζεται από αναδιοργάνωση της ελληνικής οικονομίας. Υπό το κλίμα αυτό της αναδιοργάνωσης αποφασίστηκε η υποτίμηση της δραχμής για δύο φορές.

¹⁰ Αρμάγου Ι, 2000, «Το σύγχρονο ελληνικό τραπεζικό σύστημα-Διάρθρωση, αποτελεσματικότητα και προοπτικές», Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Αρχικά, η ισοτιμία της νέας δραχμής ήταν 1 χάρτινη αγγλική λίρα = 600 δρχ. και η σχέση νέας προς παλιά δραχμή ήταν 1 νέα δρχ. = 50 δισεκατομμύρια παλιές δρχ.

Κατά την δεύτερη ισοτιμία αποφασίστηκε ότι η 1 αγγλική λίρα = 2.000 δρχ. και το 1 δολάριο = 500 δρχ. Και πάλι όμως η προσπάθεια για σταθεροποίηση της νομισματικής κατάστασης απέτυχε εξαιτίας της έλλειψης κατάλληλης οργάνωσης του κρατικού μηχανισμού.

Την περίοδο αυτή, σε τραπεζικό επίπεδο, οι αποταμιεύσεις των ιδιωτών διατηρήθηκαν σε πολύ χαμηλά επίπεδα και οι περισσότερες από τις τραπεζικές καταθέσεις στα τέλη του 1946 αποτελούσαν κεφάλαια των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου¹¹.

Το γεγονός αυτό προκάλεσε μεγάλη στενότητα κεφαλαίων στο τραπεζικό σύστημα και δυσκόλεψε το έργο της χρηματοδότησης διαφόρων τομέων της οικονομίας. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι το 1945 σε σύνολο χορηγήσεων ύψους 43 δισεκατομμυρίων δραχμών τα 29,8 δισεκατομμύρια προέρχονταν από πιστώσεις της Τράπεζας της Ελλάδος.

Αντίστοιχα το 1946 δόθηκαν πιστώσεις 643 δισεκατομμυρίων δρχ. από την κεντρική τράπεζα σε σύνολο χορηγήσεων 960 δισεκατομμυρίων δρχ.

Το χρονικό διάστημα 1947-1952 σηματοδεύτηκε από τον εμφύλιο πόλεμο και παρατηρήθηκαν πολλές και έντονες διακυμάνσεις στον πληθωρισμό, ενώ το εθνικό εισόδημα παρουσίασε αύξηση, διατηρώντας όμως χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με άλλες χώρες

Επίσης οι τραπεζικές καταθέσεις διατηρήθηκαν σε χαμηλά επίπεδα, καθώς περισσότερες από τις μισές καταθέσεις ήταν των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου και πάνω από 80% του συνόλου αποτελούσαν οι καταθέσεις όψεως.

¹¹ Αρμάγου Ι, 2000, «Το σύγχρονο ελληνικό τραπεζικό σύστημα-Διάρθρωση, αποτελεσματικότητα και προοπτικές», Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Ως το 1950 εφαρμόστηκε μια πολιτική πιστωτικής επέκτασης προς το εμπόριο και τη βιομηχανία με χαμηλότοκα δάνεια και καθιερώθηκε το σύστημα ανα-προεξόφλησης εμπορικών γραμματίων.

Τα επιτόκια χορηγήσεων κυμαίνονταν από 7%-10,5%, ενώ τα επιτόκια καταθέσεων από 5%-10%. Οι εμπορικές τράπεζες ήταν υποχρεωμένες να τηρούν άτοκες καταθέσεις στην κεντρική τράπεζα με ποσοστά 15%-25% των καταθέσεων όψεως και προθεσμίας των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου και σε ποσοστά 10%-12% των ιδιωτικών καταθέσεων ταμειυτηρίου και όψεως.

Την ίδια περίοδο πραγματοποιήθηκε και μια υποτίμηση της δραχμής με αποτέλεσμα το 1949 να διαμορφωθεί μια νέα ισοτιμία 1 δολάριο = 15.000 δρχ. και 1 αγγλική λίρα = 42.000 δρχ.

Η περίοδος 1953-1956 χαρακτηρίζεται από μια νομισματική και συναλλαγματική αστάθεια. Οι χορηγούμενες πιστώσεις αυξήθηκαν μετά το 1954 με ετήσιο ρυθμό αύξησης 20%, αφού και τα επιτόκια χορηγήσεων είχαν πέσει από 3,5% σε 3%.

Το 1956 το ελληνικό τραπεζικό σύστημα απαρτιζόταν από 19 τράπεζες: την Κεντρική Τράπεζα, 11 εμπορικές τράπεζες και 7 πιστωτικούς φορείς.

Από το 1957 έως το 1966 υπήρξε μια νομισματική σταθερότητα και ανάπτυξη. Η ιδιωτική αποταμίευση τριπλασιάστηκε και η δημόσια οκταπλασιάστηκε, δηλαδή από 895 εκατ. δρχ. που ήταν έφτασε τις 7.427 εκατ. δρχ.

Επίσης τα επιτόκια στις καταθέσεις όψεως μειώθηκαν από 7% το 1956 σε 0,75% το 1966, αλλά αυξήθηκαν τα επιτόκια για καταθέσεις μεγαλύτερης προθεσμίας.

Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να μειωθούν οι συνολικές καταθέσεις όψεως από το 35% των συνολικών καταθέσεων (1956) στο 12% (1966), ενώ οι καταθέσεις ταμειυτηρίου αυξήθηκαν από 33% σε 62% και οι καταθέσεις προθεσμίας από 4% σε 11% για το ίδιο διάστημα.

Εκείνη την περίοδο ιδρύθηκαν και ορισμένοι πολύ σημαντικοί οργανισμοί όπως: ο Οργανισμός Βιομηχανικής Αναπτύξεως (1959), η Ελληνική Τράπεζα

Βιομηχανικής Αναπτύξεως (1964), η Εθνική Τράπεζα Επενδύσεων Βιομηχανικής Αναπτύξεως (1963) και η Τράπεζα Επενδύσεων (1962).

Την περίοδο αυτή που αναλύσαμε χαρακτηριστική ήταν η αύξηση του αριθμού των τραπεζικών καταστημάτων και υποκαταστημάτων σε όλη τη χώρα, από 399 το 1966 σε 711 το 1974¹².

1.6.4. Η πορεία του τραπεζικού συστήματος ως της απελευθέρωση του: 1975-1991

Η περίοδος από το 1975 έως το 1991 ξεκινά με μια μείωση των επιτοκίων των τραπεζικών καταθέσεων και χορηγήσεων, ενώ αυξήθηκαν τα επιτόκια των έντοκων γραμματίων του Ελληνικού Δημοσίου κατά 0,5%.

Το 1978 το τραπεζικό σύστημα της Ελλάδος αποτελούνταν από 24 εμπορικές τράπεζες και 8 ειδικούς πιστωτικούς οργανισμούς. Το κράτος είχε τον έλεγχο του μεγαλύτερου τμήματος του τραπεζικού συστήματος και οι εμπορικές τράπεζες κατείχαν το 77% των συνολικών καταθέσεων και το 48% των συνολικών πιστώσεων. Τα τραπεζικά καταστήματα και υποκαταστήματα σε όλη τη χώρα ανέρχονταν σε 1.097.

Η ανάπτυξη συνεχίστηκε και τα επόμενα χρόνια. Το 1981 η Ελλάδα αποτελούσε το δέκατο μέλος της Ε.Ε. και έπρεπε να εναρμονιστεί με το κοινοτικό δίκαιο. Έτσι κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 ξεκίνησε η σταδιακή απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Το 1981 καθιερώθηκε η χρηματοδότηση των δημοσίων επιχειρήσεων από τις εμπορικές τράπεζες είτε με την χορήγηση πιστώσεων είτε με την ανάληψη ομολογιακών δανείων.

¹² Αρμάγου Ι, 2000, «Το σύγχρονο ελληνικό τραπεζικό σύστημα-Διάρθρωση, αποτελεσματικότητα και προοπτικές», Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Αργότερα αποφασίστηκε και η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων. Το 1985 το 48,5% των καταθέσεων χορηγούνταν προς το δημόσιο και μόλις το 10% σε μικρές επιχειρήσεις και το 15% στη βιομηχανία.

Οι χορηγήσεις προς το δημόσιο συνέχισαν να αυξάνονται, αφού το 1987 το ποσοστό έφτασε το 56% και το 1989 το 56,5%. Τα επιτόκια που καθορίζονταν από το κράτος περιορίστηκαν σε λίγες μόνο κατηγορίες καταθέσεων και χορηγήσεων. Οι κατηγορίες αυτές ήταν οι καταθέσεις ταμειυτηρίου, οι χορηγήσεις προς μικρομεσαίες μεταποιητικές επιχειρήσεις και στα προγράμματα εργατικής κατοικίας.

Επίσης, υπήρχε και μία δέσμευση της τάξεως του 10% των καταθέσεων των εμπορικών τραπεζών για δάνεια σε μικρομεσαίες μεταποιητικές επιχειρήσεις. Παράλληλα υπήρχε και η υποχρέωση να χορηγούν 9,5% των διαθεσίμων τους σε δάνεια προς δημόσιες επιχειρήσεις των καταθέσεων ταμειυτηρίου. Παρ' όλα αυτά η διαφορά στα επιτόκια καταθέσεων και χορηγήσεων παρέμεινε μεγάλη και η Ελλάδα στον τομέα αυτό βρισκόταν στις υψηλότερες θέσεις ανάμεσα στις χώρες – μέλη του ΟΟΣΑ.

Μέχρι και τα τέλη του 1990 οι τράπεζες χορηγούσαν κυρίως δάνεια προς αγροτικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις. Βασικό χαρακτηριστικό εκείνης της περιόδου ήταν οι μεγαλύτερες τράπεζες και οι ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί οι οποίοι ελέγχονταν από το κράτος.

Παρά την κυριαρχία των μεγάλων κρατικών τραπεζών στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, κατάφεραν να αναπτυχθούν και μικρότερες ιδιωτικές τράπεζες.

1.6.5. Ολοκλήρωση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος 1992-1999

Η περίοδος από το 1992 έως το 1999 χαρακτηρίζεται από την πλήρη απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος της Ελλάδας και την εναρμόνιση του με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα:

- i) την ανάπτυξη του ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών,

- ii) τη διεθνοποίηση των αγορών,
- iii) την ανάπτυξη διαφόρων στρατηγικών των τραπεζών για την εξάπλωση τους
- iv) την εξάπλωση σύνθετων προϊόντων.

Η συρρίκνωση των ευρωπαϊκών νομισμάτων που γίνεται με το Τρίτο Στάδιο της ONE, έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια εσόδων των τραπεζών από προμήθειες.

Όλα τα τραπεζικά ιδρύματα έπρεπε να εναρμονιστούν με τους κανόνες της E.E. για τη μετάβαση στο Τρίτο Στάδιο της ONE.

Η εναρμόνιση αυτή είχε να κάνει κυρίως με¹³:

1. τους λογιστικούς κανόνες και πρότυπα
2. τα συστήματα πληροφορικής και επικοινωνιών
3. τα συστήματα πληρωμών και διακανονισμών
4. τα συστήματα διαχείρισης κινδύνου και εσωτερικού ελέγχου των τραπεζών

Η απελευθέρωση των αγορών έδωσε την δυνατότητα στις ιδιωτικές τράπεζες να αναλάβουν πιο επιθετικό ρόλο και να αυξήσουν τα μερίδια της αγοράς τους, αφού μέσα σε ένα διάστημα μικρότερο των δέκα (10) τελευταίων ετών, διπλασιάστηκε η συμμετοχή τους στις συνολικές καταθέσεις και αυξήθηκε η συμμετοχή τους στις χορηγήσεις πάνω από το διπλάσιο.

Ένα άλλο εξίσου σημαντικό στοιχείο ήταν η ραγδαία ανάπτυξη των αμοιβαίων κεφαλαίων. Μέχρι το 1989 μόνο δύο τράπεζες διέθεταν αμοιβαία κεφάλαια στο επενδυτικό κοινό, ενώ το 1999 ο αριθμός των αμοιβαίων κεφαλαίων που προσφέρονταν στην αγορά είχε ανέλθει σε 208.

Στα τέλη του 1997 λειτουργούσαν 41 εμπορικές τράπεζες στην Ελλάδα εκ των οποίων 19 ήταν ελληνικών συμφερόντων και 22 ξένων. Τα υποκαταστήματα

¹³ Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, 1995, «Εκσυγχρονισμός των ελληνικών τραπεζών», Ένωση Ελληνικών Τραπεζών

όλων των τραπεζών είχαν αυξηθεί και συνεχώς νέες ξένες τράπεζες δημιουργούσαν στην χώρα μας υποκαταστήματα.

Οι τράπεζες λόγω του έντονου ανταγωνισμού που επικρατούσε έριξαν τα επιτόκια χορηγήσεων και άρχισαν να ασχολούνται και με άλλες εργασίες και να προσφέρουν νέες υπηρεσίες.

Οι περισσότερες τράπεζες στα τέλη του 1999 είχαν δικές τους ασφαλιστικές και χρηματιστηριακές εταιρίες και πρόσφεραν δάνεια σε ιδιώτες και επιχειρήσεις με ελκυστικά προνόμια¹⁴.

Κεφάλαιο 2^ο: Χρηματοπιστωτικό σύστημα

2.1 Το χρηματοπιστωτικό σύστημα

Η ζωή των καταναλωτών καθημερινά επηρεάζεται όλο και περισσότερο από την θεσμική δομή και την λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Σχεδόν όλοι οι άνθρωποι λαμβάνουν μέρος στο χρηματοπιστωτικό σύστημα είτε με το άνοιγμα ενός λογαριασμού, είτε με μια κατάθεση, είτε με την λήψη κάποιου στεγαστικού ή καταναλωτικού δανείου, είτε με την αγορά εντόκων γραμματίων, είτε με την αγορά ξένου συναλλάγματος είτε με πολλούς άλλους τρόπους.

Ο ρόλος που κατέχει το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι πολύ σημαντικός καθότι βοηθά σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας με το να πραγματοποιεί ορισμένες λειτουργίες όπως να:

- Κινεί τις αποταμιευτικές ροές.
- Κατανέμει διαθέσιμη αποταμίευση δηλαδή να επιλέγει τα άτομα εκείνα τα οποία θα λάβουν και θα χρησιμοποιήσουν τα χρηματικά κεφάλαια.
- Βοηθά στην μείωση του πιστωτικού κινδύνου με το να κατανέμει την αποταμίευση ανάμεσα σε μεγάλο αριθμό σχεδίων επένδυσης.

¹⁴ Κιόχος, Π., Α., 1997, «Χρήμα – Πίστη - Τράπεζες», Ελληνικά Γράμματα.

- Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί έχουν την ικανότητα να δημιουργούν ρευστότητα.
- Διευκολύνει το εμπόριο.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα κινείται μέσω των χρηματοπιστωτικών αγορών που είναι αυτές που βοηθούν στην μεταφορά κεφαλαίων από τους αποταμιευτές στους επενδυτές και διακρίνονται βάση του χρόνου λήξης των απαιτήσεων στην αγορά χρήματος κεφαλαίου και συναλλάγματος.

Στο χρηματοπιστωτικό σύστημα υπάρχουν τρεις τύποι συμμετεχόντων. Αυτοί οι τύποι είναι οι εξής:

1. Εκείνων που επιδιώκουν την εκμετάλλευση ανισορροπιών στις τιμές, και είναι οι επενδυτές, οι οποίοι δεν αναλαμβάνουν κανένα κίνδυνο απλά εκμεταλλεύονται τις διαφορές των τιμών του ίδιου του τραπεζικού προϊόντος σε δύο διαφορετικές αγορές.
2. Εκείνων που επιδιώκουν την αντιστάθμιση των υπαρχόντων κινδύνων, και για αυτό και αγοράζουν ή πουλάνε ένα χρηματοοικονομικό αγαθό προκειμένου να ελέγξουν τον κίνδυνο που προκύπτει από άλλες τοποθετήσεις ή υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει.
3. Εκείνων που προσπαθούν να αποκτήσουν κέρδος ‘ποντάροντας’ στην μελλοντική διαμόρφωση των τιμών. Οι συμμετέχοντες αυτοί είναι που παίρνουν θέσεις στις αγορές είτε αγοράζοντας προϊόντα που τα θεωρούν υποτιμημένα είτε πουλώντας άλλα που τα θεωρούν υπερ-τιμημένα και προσδοκούν να έχουν πολλά οφέλη.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα διακρίνεται σε ορισμένες κατηγορίες. Οι κατηγορίες αυτές παρουσιάζονται στην συνέχεια¹⁵:

- **Αγορά χρέους και αγορά μετόχων.** Η αγορά αυτή βασίζεται στον τρόπο με τον οποίο γίνεται η άντληση κεφαλαίων από την πλευρά μιας

¹⁵ Παπαϊωάννου, Δ., Φ., (2000), «Εισαγωγή στις χρηματοοικονομικές αγορές», εκδ.Παπαϊωάννου.

επιχείρησης. Ο συχνότερος τρόπος άντλησης είναι με την έκδοση ενός χρεωστικού αξιόγραφου ή με την έκδοση μετοχών σε σπανιότερες.

- **Σε πρωτογενή και δευτερογενή αγορά.** Στην περίπτωση αυτή οι επιχειρήσεις καταφεύγουν στην αγορά για να αντλήσουν κεφάλαια μέσω της έκδοσης αξιόγραφων, τα οποία πωλούνται στο επενδυτικό κοινό.
- **Σε χρηματιστηριακή και μη χρηματιστηριακή αγορά.** Στην αγορά αυτή κατατάσσονται τα διάφορα χρηματοοικονομικά προϊόντα τα οποία προσδιορίζονται από το αν είναι τυποποιημένα ή όχι σε ότι έχει να κάνει με το μέγεθος τους και τις ημερομηνίες λήξης τους.
- **Σε ρευστή και παράγωγη αγορά.** Ρευστή αγορά είναι η αγορά εκείνη της οποίας η διεκπεραίωση ταυτίζεται χρονικά με την ημερομηνία συνάψεως των αντίστοιχων συναλλαγών. Η παραγωγική αγορά είναι αυτή που αποτελείται από συμφωνίες για μελλοντικές συναλλαγές οι οποίες είτε είναι δεσμευτικές είτε όχι.
- **Σε αγορά χρήματος, κεφαλαίου αλλά και συναλλάγματος.** Οι αγορές αυτές αναφέρονται στον χρόνο λήξης των απαιτήσεων που αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης στις αγορές αυτές. Οι αγορές αυτές την σημερινή εποχή είναι εξαπλωμένες σε όλο τον κόσμο και εξελίσσονται τουλάχιστον για τα σημαντικότερα νομίσματα χωρίς διακοπή όλο το 24ωρο.
- **Σε αγορές άμεσης και έμμεσης χρηματοδότησης** ανάλογα με την ύπαρξη ή όχι χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης. Η άμεση χρηματοδότηση υπάρχει όταν μια μονάδα πλεονάζουσα επενδύει απευθείας σε μια ελλειμματική μονάδα. Έμμεση χρηματοδότηση έχουμε όταν στη διαδικασία διοχέτευσης πόρων από τις πλεονασματικές προς τις ελλειμματικές οικονομικές μονάδες παρεμβαίνουν εμπορικές τράπεζες, εταιρείες ασφάλισης ζωής, τράπεζες αποταμιεύσεων, ταμεία συντάξεων, αμοιβαία κεφάλαια και τράπεζες επενδύσεων¹⁶.

¹⁶ Παπαϊωάννου, Δ., Φ., (2000), «Εισαγωγή στις χρηματοοικονομικές αγορές», εκδ. Παπαϊωάννου.

2.2 Δομή Ελληνικού τραπεζικού συστήματος

Στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια, παρά την αύξηση των τραπεζικών καταστημάτων που έχει παρατηρηθεί ο αριθμός των τραπεζών συνεχίζει να είναι σχετικά μικρός σε σχέση με τα ισχύοντα τραπεζικά συστήματα σε άλλες χώρες.

Τα υποκαταστήματα ανά Τράπεζα στην Ελλάδα είναι κατά μέσο όρο 62 ενώ ο μέσος όρος στις Δυτικοευρωπαϊκές χώρες είναι 34 καταστήματα ανά Τράπεζα.

Επίσης στην Ελλάδα ο μέσος όρος των υπαλλήλων ανά Τράπεζα είναι 1.242 ενώ ο αντίστοιχος μέσος όρος για τις δυτικοευρωπαϊκές χώρες είναι 594. Τα παραπάνω στοιχεία μας δείχνουν ότι κατά μέσο όρο οι Τράπεζες στην Ελλάδα έχουν μεγαλύτερο μέγεθος από τις Τράπεζες στις περισσότερες από τις Δυτικοευρωπαϊκές χώρες, έχοντας πάντοτε υπόψη τις ιδιαιτερότητες της οικονομίας κάθε χώρας.

Παράλληλα θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι οι κάτοικοι ανά κατάστημα στην Ελλάδα ανέρχονται σε 3.754, αριθμός παρόμοιος με το μέσο όρο των 3.800 στις Δυτικοευρωπαϊκές χώρες.

Τα παραπάνω στοιχεία δηλώνουν ότι στην Ελλάδα υπάρχουν ακόμα πολλά περιθώρια ανάπτυξης τόσο των τραπεζικών δικτύων καταστημάτων όσο και των ηλεκτρονικών δικτύων δεδομένου ότι υπάρχουν και οι κατάλληλοι παράγοντες που ευνοούν την ανάπτυξη όπως:

1. Οι θεσμοί της καταναλωτικής πίστης και των στεγαστικών δανείων που ισχύουν στην χώρα μας και οι οποίοι είναι ελάχιστα αναπτυγμένοι σε σύγκριση με τις Ευρωπαϊκές χώρες, παρά την άνοδο των τελευταίων ετών, τομέων όπως η λιανική τραπεζική
2. Τα τραπεζικά καταστήματα στην Ελλάδα δεν έχουν ακόμη χρησιμοποιήσει όλη τη δυνατότητά τους στην προώθηση των προϊόντων του τραπεζικού ομίλου στον οποίο ανήκουν. Έχουν ακόμα δυνατότητες

στην προώθηση προϊόντων όπως είναι τα αμοιβαία κεφάλαια, τα ασφαλιστικά προϊόντα, το Leasing, και το Factoring

3. Στην Ελλάδα οι έρευνες που έχουν γίνει δείχνουν ότι υπάρχει χαμηλή συναλλαγματική χρήση.

Από τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι μεσοπρόθεσμα θα υπάρξει παράλληλη ανάπτυξη όλων των δικτύων πωλήσεων και εξορθολογισμός τους, στοχεύοντας στην καλύτερη εξυπηρέτηση των πελατών καθώς και στην αναβάθμιση της απασχόλησης της Τράπεζας.

Βασικός άξονας της πορείας του τραπεζικού συστήματος μέσα στη Ευρωζώνη είναι:

- Η ανάπτυξη των δομών, των διαδικασιών και των υπηρεσιών που προσφέρονται στους καταναλωτές.
- Η αύξηση της κερδοφορίας και παραγωγικότητάς των τραπεζών.
- Η μείωση του λειτουργικού τους κόστους με τον τεχνολογικό και λειτουργικό εκσυγχρονισμό.
- Ο έγκαιρος και αποτελεσματικός τρόπος ενσωμάτωσης της τεχνολογίας και της αυτοματοποίησης στις συναλλαγές.
- Η σημαντική πρόβλεψη και διαχείριση των κινδύνων που αναλαμβάνουν.
- Η δημιουργία νέων προϊόντων και υπηρεσιών, σε αντίθεση με την περιορισμένη γκάμα που προσφέρεται στην Ελληνική αγορά.

Η ενιαία Ευρωπαϊκή χρηματοπιστωτική αγορά και γενικότερα η τάση της ενοποίησης της διεθνούς αγοράς των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, η αποεξειδίκευση του πιστωτικού τομέα και η κατάργηση των παραδοσιακών ορίων για τις προσφερόμενες υπηρεσίες μεταξύ των χρηματοπιστωτικών μονάδων, έκαναν ακόμα πιο έντονο το φαινόμενο της δημιουργίας χρηματοπιστωτικών ομίλων.

Οι Τράπεζες, στην προσπάθειά τους να διατηρήσουν μια συνολική παρουσία σε όλο το φάσμα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, υιοθέτησαν τη

δομή του Χρηματοπιστωτικού Ομίλου δηλαδή ενός συνόλου πιστωτικών και χρηματιστικών μονάδων που βρίσκονται υπό κοινό ιδιοκτησιακό καθεστώς ή έλεγχο.

Αποτέλεσμα αυτού ήταν οι περισσότερες ελληνικές τράπεζες να δημιουργήσουν Χρηματοπιστωτικούς Ομίλους. Ένα ενδεικτικό παράδειγμα είναι η συγχώνευση στην Εθνική Τράπεζα της Τράπεζας Αθηνών, η οποία είχε σαν αποτέλεσμα την δημιουργία στον Όμιλο της Εθνικής Τράπεζας δύο μεγάλων ασφαλιστικών εταιριών της Εθνικής και του Αστέρα. Βέβαια η Εθνική Τράπεζα δεν είναι το μόνο παράδειγμα αφού και άλλες τράπεζες έχουν δραστηριοποιηθεί στην δημιουργία ασφαλιστικών εταιριών και εταιριών στεγαστικής πίστης¹⁷.

2.3 Χρηματοπιστωτικές αγορές

2.3.1 Αγορά Χρήματος

Η αγορά χρήματος ή αλλιώς χρηματαγορά είναι η αγορά εκείνη στην οποία προσφέρονται και ζητούνται χρηματοπιστωτικοί τίτλοι όπως για παράδειγμα έντοκα γραμμάτια του δημοσίου, πιστοποιητικά καταθέσεων κ.α. τα οποία είναι στενά υποκατάστατα του χρήματος, έχουν μικρή χρονική διάρκεια λήξης, μικρό κίνδυνο αθέτησης και ρευστοποιούνται εύκολα.

Τα κεφάλαια που αντλούνται από την χρηματαγορά συνήθως χρησιμοποιούνται για την κάλυψη του κεφαλαίου κίνησης. Στην χρηματαγορά οι επιχειρήσεις και οι χρηματοδοτικοί οργανισμοί έχουν την ικανότητα να αντλήσουν τα απαραίτητα κεφάλαια κίνησης για να καλύψουν αντίστοιχα ταμειακά ελλείμματα ή να τοποθετήσουν τυχόν πλεονάσματα που έχουν κερδίζοντας τόκο.

Τα χρηματοπιστωτικά μέσα που διαπραγματεύονται στην αγορά χρήματος έχουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- Η χρονική διάρκεια λήξης η οποία είναι μικρότερη του ενός έτους, δηλαδή κυμαίνεται από 24 ώρες έως και ένα χρόνο.

¹⁷www.ini.otoe.gr

- Ρευστοποιούνται εύκολα και γρήγορα.
- Έχουν χαμηλό κίνδυνο αθέτησης και αυτό οφείλεται στο ότι κυρίως εκδίδονται από δημόσιους φορείς και επιχειρήσεις υψηλής φερεγγυότητας.
Τα βασικά χρηματοπιστωτικά μέσα των αγορών χρήματος είναι τα εξής:
- Τα Έντοκα Γραμμάτια του Δημοσίου.
- Τα ομόλογα του Δημοσίου διάρκειας μέχρι ενός έτους.
- Τα πιστοποιητικά Καταθέσεως, που εκδίδονται από τις εμπορικές τράπεζες συνήθως για μεγάλα χρηματικά ποσά και με επιτόκιο που μπορεί να διαπραγματευτεί.
- Εμπορικά χρεόγραφα τα οποία εκδίδονται από ιδιωτικές επιχειρήσεις συνήθως με μόνη εγγύηση την οικονομική επιφάνεια και φερεγγυότητα του εκδότη.
- Γραμμάτια Τραπεζικής Αποδοχής που εκδίδονται μεν από τις επιχειρήσεις αλλά φέρνουν την οπισθογραφημένη εγγύηση κάποιας τράπεζας.

Το ύψος του επιτοκίου στην αγορά αυτή εξαρτάται από την φερεγγυότητα του εκδότη τους, το είδος και το χρόνο λήξης τους, το υπολογισμένο μέγεθος του τυχόν υπάρχοντος κινδύνου, και από διάφορα άλλα στοιχεία του εξωτερικού περιβάλλοντος, της οικονομικής κατάστασης και του συγκεκριμένου χρόνου που γίνεται η αγοραπωλησία του τίτλου.

Η χρηματαγορά διακρίνεται: σε οργανωμένη, δηλαδή στις επιχειρήσεις οι οποίες είναι οργανωμένες για τον σκοπό αυτό όπως οι τράπεζες και τα ταμειυτήρια, και στην μη οργανωμένη που περιλαμβάνει όλες τις συναλλαγές που γίνονται ανάμεσα στις επιχειρήσεων τους προμηθευτές και τους πιστωτές της.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η χρηματαγορά και τα προϊόντα που την αποτελούν είναι ευρέως διαδεδομένα για όλα τα πλεονεκτήματα που διαθέτει και για αυτό επιλέγεται από επενδυτές, που μπορεί να χρειαστούν τα κεφάλαια τους άμεσα είτε απλώς δεν θέλουν να πάρουν μακροπρόθεσμες επενδυτικές αποφάσεις.

2.3.2 Η αγορά κεφαλαίου

Η αγορά κεφαλαίου ή αλλιώς κεφαλαιαγορά είναι η αγορά στην οποία λαμβάνουν χώρα αγοραπωλησίες χρηματοπιστωτικών τίτλων που έχουν μεγάλη διάρκεια λήξης και φέρουν σχετικά υψηλό κίνδυνο αποπληρωμής.

Στην αγορά αυτή υπάρχουν τίτλοι που χρησιμοποιούνται για επενδυτικούς σκοπούς και εξυπηρετούν ουσιαστικά τις ανάγκες σε μακροπρόθεσμα κεφάλαια των οικονομικών μονάδων που συμμετέχουν σε αυτή.

Από την κεφαλαιαγορά οι οικονομικές μονάδες αντλούν κεφάλαια για την δημιουργία ή και την επέκταση κεφαλαιουχικού εξοπλισμού. Τα κυριότερα χαρακτηριστικά των αξιόγραφων που διαπραγματεύονται στην κεφαλαιαγορά είναι τα εξής:

- Έχουν μεγάλη χρονική διάρκεια λήξης και ορισμένα δεν έχουν ημερομηνία λήξης.
- Δεν ρευστοποιούνται εύκολα
- Έχουν υψηλό κίνδυνο.

Οι κεφαλαιαγορές διακρίνονται σε αγορές μετοχικών τίτλων και στις αγορές δανειακών τίτλων ιδιωτών ή του δημοσίου. Όπως και η αγορά χρήματος έτσι και η αγορά κεφαλαίου χωρίζεται σε οργανωμένη και στην ανοργάνωτη η οποία περιλαμβάνει τις συναλλαγές που γίνονται μεταξύ ιδιωτών.

Η ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς βοηθά σημαντικά στην ανάπτυξη της οικονομίας με την χρηματοδοτική λειτουργία που αυτή συντελεί και αποτελεί κεντρικό παράγοντα για την βιώσιμη ανάπτυξη της οικονομίας.

Ωστόσο για να επιτελέσει τον αναπτυξιακό της ρόλο στον μέγιστο βαθμό η κεφαλαιαγορά, πρέπει εκείνοι που την χρησιμοποιούν ως μηχανισμό χρηματοδότησης να προσφέρουν ικανοποιητική ποσοτική και ποιοτική επιβράβευση στους επενδυτές, και εκείνοι με την σειρά τους να έχουν γνώση ότι η χρηματιστηριακή τους τοποθέτηση ερμηνεύεται ως ανάληψη μιας μετοχικής

σχέσης και αξιοποίηση των εταιρικών δικαιωμάτων αλλά και πληροφοριών που παρέχονται¹⁸.

2.3.3 Η αγορά συναλλάγματος

Ως αγορά συναλλάγματος ορίζεται η αγορά στην οποία γίνονται συναλλαγές με σκοπό να μετατρέπεται το νόμισμα μιας χώρας σε νόμισμα μιας άλλης χώρας δίνοντας έτσι την δυνατότητα στους επενδυτές να προβαίνουν σε τοποθετήσεις χρημάτων σε άλλες χώρες με διαφορετικό νόμισμα όπως επίσης και την εξόφληση διάφορων εμπορικών υποχρεώσεων.

Η χρηματοδότηση των αγοραπωλησιών από και προς το εξωτερικό απαιτεί την διαμεσολάβηση τραπεζών, συνεπώς η παρουσία τους στην αγορά συναλλάγματος στην θέση του αγοραστή ή πωλητή είναι αναγκαία.

Παρ' όλα αυτά στην αγορά συναλλάγματος συμμετέχουν και οικονομικές μονάδες ή ιδιώτες όπως για παράδειγμα οι Εταιρείες Επενδύσεων Χαρτοφυλακίου διαμέσου ειδικευμένων υπαλλήλων.

Η αγορά συναλλάγματος διακρίνεται στα εξής:

- Στην τρέχουσα αγορά συναλλάγματος, όπου η αγοραπωλησία ξένων νομισμάτων γίνεται για άμεση παράδοση.
- Στην προθεσμιακή αγορά συναλλάγματος, η οποία παρέχει την δυνατότητα παράδοσης ενός ποσού συναλλάγματος στο μέλλον σε μια συμφωνημένη τιμή.

Στην αγορά συναλλάγματος έχουν δικαίωμα συμμετοχής οι κεντρικές τράπεζες, οι εμπορικές τράπεζες, οι επιχειρήσεις και τα φυσικά πρόσωπα¹⁹.

¹⁸ Θωμαδάκη, Σ., Β., 2001, “Η ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς και η ανάπτυξη της οικονομίας”, Αθήνα

¹⁹ Θωμαδάκη, Σ., Β., 2001, “Η ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς και η ανάπτυξη της οικονομίας”, Αθήνα

Κεφάλαιο 3^ο Χρηματοπιστωτικές Υπηρεσίες

3.1 Επιχειρησιακή τραπεζική

Ο όρος επιχειρησιακή τραπεζική είναι νέος. Έκανε την εμφάνιση του τα τελευταία χρόνια λόγω της διάκρισης που αποφάσισε να δημιουργήσουν οι τράπεζες ανάμεσα στις επιχειρήσεις και στους καταναλωτές.

Ο έντονος ανταγωνισμός ώθησε τις τράπεζες στην δημιουργία νέων υπηρεσιών οι οποίες θα προσαρμόζονται στις ανάγκες του κάθε καταναλωτή ή επιχείρησης.

Επίσης διαπιστώθηκε ότι οι ανάγκες μεταξύ των επιχειρήσεων και των καταναλωτών είναι διαφορετικές και συνεπώς θα πρέπει και οι υπηρεσίες οι οποίες τους παρέχονται να διαφέρουν μεταξύ τους.

Για τον λόγο αυτό δημιουργήθηκε η επιχειρησιακή τραπεζική και η λιανική τραπεζική την οποία θα δούμε στην συνέχεια.

3.1.1 Χρηματοδοτική μίσθωση ή Leasing

Η χρηματοδοτική μίσθωση δεν αποτελεί ένα νέο τραπεζικό φαινόμενο. Συναλλαγές με στοιχεία χρηματοδοτικής μίσθωσης είναι γνωστές από αρχαιότατους χρόνους. Για παράδειγμα στο Μεσαίωνα οι πράξεις leasing αναφέρονταν κυρίως στα άλογα, τα γεωργικά εργαλεία και στη Μ. Βρετανία στο τομέα των ακινήτων.

Ιδιαίτερη ανάπτυξη γνωρίζει το leasing από τα μέσα του 19ου αιώνα όπου έχουμε τις πρώτες εταιρείες leasing στην Αμερική και οι οποίες ειδικεύονται στην μίσθωση διάφορων μέσων μεταφοράς για την μεταφορά εμπορευμάτων. Με την πάροδο του χρόνου το leasing γνώρισε μεγάλη επιτυχία διότι ερχόταν να καλύψει την ανεκπλήρωτη ανάγκη για δανειοδοτήσεις που έχουν οι επιχειρήσεις.

Στην Ευρώπη το leasing μεταφυτεύθηκε στις αρχές της δεκαετίας του '60 ιδρύοντας υποκαταστήματα ή συμμετέχοντας σε ντόπιες εταιρείες υπό σύσταση.

Στην Ελλάδα το leasing έκανε την εμφάνιση του το 1986 με το Ν. 1665/86 που ανέφερε ότι το leasing είναι μια εμπορική συμφωνία κατά την οποία η εταιρεία leasing υποχρεώνεται να παραχωρεί έναντι μισθώματος την χρήση κινητού πράγματος που προορίζεται για την επιχείρηση ή το επάγγελμα του αντισυμβαλλόμενου παρέχοντας την ίδια στιγμή το δικαίωμα να αγοράσει τον υλικό εξοπλισμό είτε να ανανεώσει την μίσθωση για ορισμένο χρόνο²⁰

Οι περισσότερες μεγάλες ελληνικές τράπεζες έχουν ιδρύσει εταιρείες leasing μετά την χορήγηση της αναγκαίας άδειας η οποία μπορεί να χορηγηθεί και σε ξένες τράπεζες που είναι εγκατεστημένες στην χώρα μας. Ήδη λειτουργούν στην ελληνική αγορά η Alpha Leasing, η City Leasing, η Leasing Εθνική, η ΑΤΕ Leasing κ.α.

Στο σύστημα της χρηματοδοτικής μίσθωσης μια επιχείρηση παραγωγής αντί να αγοράσει ένα μηχάνημα που ήταν απαραίτητο για την διατήρηση ή την αύξηση και την βελτίωση παραγωγής της, το νοικιάζει για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα από μια επιχείρηση που ασχολείται με τέτοιες ενοικιάσεις χωρίς να κατασκευάζει αυτή τα μηχανήματα.

Οι επιχειρήσεις leasing κατά την διάρκεια της μίσθωσης διατηρούν την κυριότητα του εξοπλισμού που ενοικιάζουν. Το μίσθωμα καταβάλλεται κατά τον συμφωνημένο τρόπο και το ύψος του μπορεί να υπολογίζεται ως ετήσιο επιτόκιο επί της αξίας του αντικειμένου της ενοικίασης.

Το leasing δίνει την δυνατότητα σε έναν επιχειρηματία να διατηρεί στην επιχείρηση του τα είδη εξοπλισμού που του είναι αναγκαία αποκλειστικά και μόνο για το διάστημα κατά το οποίο η απόδοση του είναι υψηλή.

Το leasing θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι ένας παράγοντας επιτάχυνσης της τεχνολογικής απαξίωσης αφού σε άλλες περιπτώσεις ορισμένα συμβόλαια περιλαμβάνουν ρήτρες που εξουσιοδοτούν τον ενοικιαστή να ζητεί

²⁰ Ερευνητικό Πρόγραμμα, 1996, «Τεχνικό -οργανωτικός Εκσυγχρονισμός του Τραπεζικού Συστήματος», Αθήνα, Ο.Τ.Ο.Ε.

την αντικατάσταση του υλικού του ευθύς μόλις εμφανιστεί στην αγορά ένα νέο αποδοτικότερο μηχάνημα.

Οι βασικές μορφές του leasing είναι οι εξής²¹:

- Λειτουργική μίσθωση (operating leasing). Η κατηγορία αυτή έχει να κάνει με την ενοικίαση κεφαλαιουχικών αγαθών που έχουν την ιδιότητα να μπορούν να χρησιμοποιηθούν από πολλούς χρήστες και από τεχνικής πλευράς δεν απαξιώνονται γρήγορα.
- Χρηματοδοτική μίσθωση (financial leasing). Έχει άμεση σχέση με την ενοικίαση κεφαλαιουχικών αγαθών που έχουν την ιδιότητα να μην μπορούν να χρησιμοποιηθούν από πολλούς μισθωτές ενώ από τεχνικής πλευράς απαξιώνονται σχετικά γρήγορα. Η αξία αυτών των αγαθών πρέπει ή εν μέρει να αποσβεστεί στην διάρκεια της μίσθωσης.
- Πώληση και επαν-εκμίσθωση (sale and leaseback). Πρόκειται για μια διμερή σύμβαση στην οποία ο ενδιαφερόμενος έχει ήδη αγοράσει τον εξοπλισμό και η εταιρεία leasing τον εξαγοράζει από αυτόν και στην συνέχεια τον ενοικιάζει σε αυτόν. Αυτό ισχύει βάσει του Ν.2682/ άρθρο 27.
- Το Vendor leasing χαρακτηρίζεται ως μια τριμερή διαδικασία με την παρέμβαση και του προμηθευτή του εξοπλισμού. Η εταιρεία leasing με την εγγύηση του προμηθευτή που πωλεί τον εξοπλισμό, τον ενοικιάζει στον ενδιαφερόμενο.

Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί ότι την σημερινή εποχή οι σύγχρονες συνθήκες έχουν αναπτύξει πιο ειδικές μορφές leasing όπως για παράδειγμα την χρηματοδοτική μίσθωση με ρήτρα συναλλάγματος (currency lease), χρηματοδοτική μίσθωση με δικαίωμα σύνδεσης με οποιοδήποτε νόμισμα (swap based lease), διασυνοριακή χρηματοδοτική μίσθωση (cross border leasing), κοινοπρακτική χρηματοδοτική μίσθωση (syndication leasing), χρηματοδοτική

²¹ Καραθανάσης, Γ., Α., 1993, «Ειδικά θέματα χρηματοδότησης», Αθήνα Σμπίλιας.

μίσθωση μέσω ομολογιακού δανείου (lease bond), έξω από τα όρια της χώρας (offshore lease) κ.α.

Τα κυριότερα πλεονεκτήματα της χρηματοδοτικής μίσθωσης είναι τα εξής:

- Μια επιχείρηση μπορεί να χρησιμοποιεί τον εξοπλισμό που του είναι αναγκαίος, που δεν θα μπορούσε να αγοράσει είτε γιατί δεν είχε τα απαραίτητα κεφάλαια είτε γιατί τα διαθέσιμα του κεφάλαια θα ήταν σε κάποια άλλη τοποθέτηση απαραίτητη.
- Τα καταβαλλόμενα για το leasing μισθώματα αποτελούν δαπάνες που εκπίπτουν από τα έσοδα του ενοικιαστή.
- Το leasing διευκολύνει τον τεχνολογικό εξοπλισμό και εκσυγχρονισμό των μονάδων που το χρησιμοποιούν και αυξάνει την ανταγωνιστικότητα τους.
- Η σύμβαση leasing δίνει το δικαίωμα της απόσβεσης του εξοπλισμού ανάλογα με την διάρκεια της.
- Η παραπάνω απόσβεση αφενός και η φορολογική έκπτωση της δαπάνης αφετέρου δίνουν την δυνατότητα της δημιουργίας ενός ειδικού κεφαλαίου με τον οποίο μπορεί η μισθώτρια επιχείρηση να εξαγοράζει τα μηχανήματα που ενοικιάζει.
- Η χρηματοδοτική μίσθωση φθάνει στο 100% της αξίας του εξοπλισμού.
- Η διαδικασία για την σύναψη σύμβασης leasing είναι ταχύτατη.
- Για την χρηματοδοτική μίσθωση δεν απαιτείται υποθήκη ή προσημείωση.
- Η σύμβαση leasing είναι απαλλαγμένη από επιβαρύνσεις.
- Έχει την δυνατότητα εξέλιξης και προσαρμογής στις συνθήκες που επικρατούν.
- Το leasing ακινήτων προσφέρει δυνατότητα στις επιχειρήσεις να αποκτήσουν επαγγελματική στέγη και συγχρόνως να εκμεταλλευτούν τα φορολογικά και λοιπά πλεονεκτήματα του leasing χωρίς να δεσμεύουν σημαντικά ίδια κεφάλαια ή να κάνουν χρήση δανείων

Αν και τα πλεονεκτήματα της χρηματοδοτικής μίσθωσης είναι πάρα πολλά, ωστόσο υπάρχει ένα σημαντικό μειονέκτημα το οποίο δεν θα πρέπει να αγνοούμε. Αυτό είναι το υψηλό επιτόκιο που έχει η χρηματοδοτική μίσθωση σε σχέση με τα δάνεια.

3.1.2 Factoring

Το factoring στην σύγχρονη του μορφή αναπτύχθηκε στην Αμερική κατά το διάστημα του μεσοπολέμου. Στην Ευρώπη άρχισε να εφαρμόζεται τη δεκαετία το '60 με μεγαλύτερη επιτυχία στην Ιταλία. Η διάρθρωση και η εξέλιξη του factoring διαφοροποιείται σημαντικά από χώρα σε χώρα.

Σύμφωνα με τον Ν.1905/90 το factoring είναι: Η σύμβαση πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων που καταρτίζεται εγγράφως μεταξύ ενός κατά κύριο επάγγελμα προμηθευτή αγαθών ή υπηρεσιών (πωλητή) και ενός πράκτορα επιχειρηματικών απαιτήσεων ο οποίος αναλαμβάνει να παρέχει στον προμηθευτή για το διάστημα που συμφωνείται έναντι αμοιβής υπηρεσίες σχετικές με την παρακολούθηση και την είσπραξη μιας ή μέρους ή του συνόλου των απαιτήσεων του προμηθευτή από συμβάσεις πώλησης αγαθών ή παροχής υπηρεσιών σε τρίτους ή εκτέλεσης έργων ²².

Το «γνήσιο» factoring περιλαμβάνει ένα τρίπτυχο υπηρεσιών που καλύπτει:

- ♦ Την αξιολόγηση φερεγγυότητας, ο προμηθευτής εγγυάται ότι η απαίτηση που εκχωρεί είναι υπαρκτή, έγκαιρη και έννομη. Με την εκχώρηση της απαίτησης ο προμηθευτής απαλλάσσεται από τον πιστωτικό κίνδυνο. Δηλαδή μπορεί να πωλεί επί πιστώσει χωρίς να ερευνά την φερεγγυότητα του πελάτη. Συνεπώς ο factor πρέπει να αξιολογεί σωστά την λήψη την

²² Αλεξιάκης, Π., & Πετράκης, Π., 1990, «Το Ελληνικό Χρηματοπιστωτικό Σύστημα κάτω από τις εσωτερικές, τις κοινοτικές και τις άλλες διεθνείς εξελίξεις». Αθήνα, Παπαζήση

απαίτησης αλλιώς μπορεί να υποστεί ζημιά αν ο προμηθευτής φανεί αφερέγγυος.

- ◆ Την διαχείριση των εμπορικών απαιτήσεων, που πλέον αναλαμβάνει ο factor. Με την εκχώρηση της απαίτησης ο factor αναλαμβάνει την λογιστική παρακολούθηση της εμπορικής πράξης ο οποίος αναγκάζεται να εφαρμόσει προηγμένα λογιστικά συστήματα και αποτελεσματικές μεθόδους αξιολόγησης της φερεγγυότητας πελατών και είσπραξης των απαιτήσεων.
- ◆ Την χρηματοδότηση των απαιτήσεων που συνιστά την κάλυψη των χρηματοδοτικών αναγκών της οικονομικής μονάδας πέρα από αυτές που μπορεί να καλύψει μια τραπεζική επιχείρηση. Με την συμφωνία της πραγματοποίησης πώλησης μεταξύ προμηθευτή και πελάτη. Ο προμηθευτής μπορεί να στέλνει τις προς είσπραξη απαιτήσεις του στο factor και έτσι να δημιουργείται μια συνεχής ροή εμπορευμάτων και κεφαλαίων μεταξύ του προμηθευτή – πωλητή, του πελάτη – αγοραστή και του factor.

3.1.2.1 Εγχώριο factoring

Το Εγχώριο factoring είναι αυτό που πραγματοποιείται στα πλαίσια μιας χώρας στην οποία είναι εγκατεστημένοι ο προμηθευτής (πωλητής), ο πελάτης (αγοραστής) και ο factor. Το εγχώριο factoring έχει και πιο ιδιαίτερες μορφές όπως²³:

Factoring με πληρωμή κατά την ημερομηνία λήξης, δηλαδή χωρίς χρηματοδότηση. Ο factor αναλαμβάνει τις απαιτήσεις που έχει εγκρίνει, και είτε την ημερομηνία λήξης είτε και σε μια προκαθορισμένη ημερομηνία καταβάλλει στο προμηθευτή ολόκληρο το ποσό των εισπρακτέων μειωμένο κατά την

²³ Αλεξιάκης, Π., & Πετράκης, Π., 1990, «Το Ελληνικό Χρηματοπιστωτικό Σύστημα κάτω από τις εσωτερικές, τις κοινοτικές και τις άλλες διεθνείς εξελίξεις». Αθήνα, Παπαζήση

προμήθεια για την πραγματοποίηση του ελέγχου φερεγγυότητας, την λογιστική παρακολούθηση και τα έξοδα είσπραξης. Αυτή η μορφή του εγχωρίου factoring απευθύνεται σε οικονομικές μονάδες που δεν έχουν ανάγκη χρηματοδότησης και προσδοκούν να εξασφαλίσουν την ομαλότητα της ταμειακής τους ροής.

Factoring με προ-πληρωμή, δηλαδή η πληρωμή γίνεται με καταβολή έναντι των εισπρακτέων που αναλαμβάνει ο factor. Στην ουσία είναι μια δανειοδότηση του προμηθευτή έναντι των μελλοντικών εισπράξεων τις οποίες εκχωρεί στον factor. Η διαδικασία του factoring με προπληρωμή έχει ως εξής: μόλις εγκριθεί η πώληση και το εμπόρευμα αποσταλεί στο αγοραστή ο factor θέτει αμέσως στη διάθεση του προμηθευτή ποσό που ανέρχεται συνήθως στο 70-90 % της τιμολογιακής αξίας.

Factoring μόνο με χρηματοδότηση, το οποίο παρέχει στο factor χρηματοδότηση μόνο με κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου και όχι τη λογιστική παρακολούθηση και τις υπηρεσίες είσπραξης των απαιτήσεων.

Factoring με δικαίωμα αναγωγής, στο οποίο παραλείπεται η υπηρεσία της ασφάλισης, δηλαδή ο factor δεν αναλαμβάνει τον κίνδυνο από τη μη είσπραξη των απαιτήσεων από τον πελάτη. Ο factor έχει δικαίωμα να επανεκχωρήσει την απαίτηση στον προμηθευτή εάν δεν εισπράξει μέσα σε 1-2 μήνες από την ημερομηνία κατά την οποία η απαίτηση γίνεται ληξιπρόθεσμη.

3.1.2.2 Εξαγωγικό factoring

Το εξαγωγικό factoring είναι παρόμοιο με το εγχώριο με την διαφορά ότι μπορεί να εξασφαλίζει τον κίνδυνο από την μεταβολή στις συναλλαγματικές ισοτιμίες αφού αφορά πωλήσεις στο εξωτερικό.

Στο εξαγωγικό factoring απαιτείται συνεργασία του εξαγωγέα (πωλητή), του εισαγωγέα (αγοραστή), του factor εξαγωγής και του factor εισαγωγής. Το εξαγωγικό factoring είναι μια πολύπλοκη διαδικασία διότι εμπλέκονται δύο factors, ένας στη χώρα του εξαγωγέα και ένας στη χώρα του εισαγωγέα.

Η εταιρεία A (προμηθευτής) ή υποψήφιος πελάτης της εταιρείας factoring (export factor) αναθέτει την αξιολόγηση του οφειλέτη της στο εξωτερικό

(εταιρεία B) στη εταιρεία factoring μέσω του δικτύου των ανταποκριτών της (import factor) καθορίζοντας το επιθυμητό πιστωτικό όριο, τους όρους πληρωμής (περίοδος πίστωσης) και το νόμισμα.

Στη συνέχεια εφ' όσον η αξιολόγηση προχωρήσει θετικά με έγκριση ικανού πιστωτικού ορίου, υπογράφεται η σχετική σύμβαση εξαγωγικού factoring χωρίς αναγωγή μεταξύ εταιρείας A και εταιρείας factoring, επιβεβαιώνεται το οριστικό πιστωτικό όριο το οποίο γνωστοποιείται εγγράφως στο προμηθευτή (εταιρεία A) και ενημερώνεται άμεσα ο οφειλέτης εξωτερικού (εταιρεία B) μέσω του προμηθευτή (εταιρεία A) για την έναρξη συνεργασίας καθώς και τους όρους πληρωμής.

Η εταιρεία A (προμηθευτής) εκχωρεί τις απαιτήσεις της στην εταιρεία factoring οι οποίες προεξοφλούνται άμεσα και σε ποσοστό που έχει συμφωνηθεί στην παραπάνω σύμβαση. Η εταιρεία factoring (export factor) ξεκινά τη συνεργασία της με τον ανταποκριτή εξωτερικού (import factor) στον οποίο εκχωρούνται απαιτήσεις (τιμολόγια) του προμηθευτή της με σαφείς όρους πληρωμής, όπως αυτοί έχουν συμφωνηθεί και εγκριθεί.

3.1.2.3 Εισαγωγικό factoring

Αφορά επιχειρήσεις που έχουν στη δραστηριότητα τους εισαγωγές από το εξωτερικό και φυσικά όπως και στο εξαγωγικό factoring απαιτείται συνεργασία του εξαγωγέα, του εισαγωγέα, του factor εξαγωγής και του factor εισαγωγής. Η διαδικασία είναι αρκετά περίπλοκη όπως και του εξαγωγικού factoring ακριβώς για το λόγο ότι εμπλέκονται δύο factors.

Το εισαγωγικό factoring συνιστάται στη παροχή εκ μέρους της εταιρείας factoring συγκεκριμένου ποσού για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου του ξένου εισαγωγέα έναντι ελληνικών εισαγωγικών επιχειρήσεων. Ο ξένος προμηθευτής ο οποίος παίρνει την απόφαση για τη διαχείριση των επιχειρηματικών απαιτήσεων μέσω factoring υπογράφει σύμβαση εξαγωγικού factoring χωρίς δικαίωμα αναγωγής προς τον ανταποκριτή της εταιρείας factoring στο εξωτερικό (import factor).

Με το εισαγωγικό factoring, ο προμηθευτής του εξωτερικού (εξαγωγέας) συμβαλλόμενος με τον ανταποκριτή της εταιρείας factoring στη χώρα δραστηριότητας του, επιτυγχάνει έτσι την άμεση χρηματοδότηση του με παράλληλη κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου. Μπορεί έτσι να παρέχει καλύτερους όρους στο Έλληνα εισαγωγέα (π.χ. ανοικτό λογαριασμό αντί μετρητοίς έναντι φορτωτικών εγγράφων ή αντί ενέγγυας πίστωσης), ή ακόμα και αύξηση του ποσού ή του χρόνου πίστωσης λόγω της κάλυψης του κινδύνου.

Η συμφωνία με την εταιρεία factoring και η παροχή του κατάλληλου κατά περίπτωση μείγματος υπηρεσιών διαμορφώνει και το κόστος συνεργασίας που αποτελείται από την προμήθεια και το επιτόκιο.

Το εισαγωγικό factoring περιλαμβάνει πιστωτική κάλυψη του εξαγωγέα, είσπραξη των τιμολογίων, λογιστική παρακολούθηση αλλά και αποστολή εμβάσματος στο εξωτερικό.

3.1.2.4 Πλεονεκτήματα του factoring

- Ευελιξία στην χρηματοδότηση.
- Κάλυψη και μεταφορά του πιστωτικού κινδύνου.
- Διαχείριση απαιτήσεων και λογιστική παρακολούθηση.
- Δυνατότητα προγραμματισμού χρηματικών ροών.
- Δυνατότητα για αφοσίωση του επιχειρηματία στα κύρια καθήκοντα του.

3.1.2.5 Μειονεκτήματα του factoring

- Υψηλό κόστος που μπορεί να είναι σε τέτοιο ύψος ώστε να καταλήγει σε ζημιά.
- Το factoring δεν μπορεί να καλύψει τους πολιτικούς κινδύνους.
- Ο ίδιος χαρακτήρας του factoring, δηλαδή η βραχυπρόθεσμη διάρκεια του.

- Ο κίνδυνος ζημίας από τη μη είσπραξη των απαιτήσεων της factoree που αγόρασε (αφορά την τράπεζα – factor).

Παρ' όλα τα πλεονεκτήματα που διαθέτει το factoring στην Ελλάδα δεν είναι ευρέως εφαρμόσιμο και γίνεται σταδιακά γνωστό.

Η κατάσταση αυτή οφείλεται κυρίως στην έλλειψη ενημέρωσης των πελατών τους από τις τράπεζες στην έλλειψη ρευστότητας αλλά και στην διστακτικότητα των factors να αναλάβουν υψηλά ρίσκα καθώς και η έλλειψη επικοινωνίας των ελληνικών τραπεζών με μεγάλες ξένες τράπεζες κατά την δεκαετία του '80 καθυστέρησε την ανάπτυξη του θεσμού.

3.1.3 Forfaiting

Το forfaiting είναι μια παραλλαγή του factoring που αναπτύχθηκε τα τελευταία 20 με 30 χρόνια. Η λέξη forfaiting προέρχεται από την γαλλική λέξη «a forfait» που σημαίνει απώλεια δικαιωμάτων. Ο θεσμός αυτός αναπτύχθηκε για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του διεθνούς εμπορίου, κυρίως μεταξύ Δύσης και Ανατολής και ακριβέστερα την πώληση σιταριού από τις ΗΠΑ στις ανατολικές χώρες.

Η διαδικασία του forfaiting είναι συγγενής με αυτή του factoring με την διαφορά ότι αφορά μέσες και μακροπρόθεσμες απαιτήσεις 6 μηνών έως 6 ετών. Στην ουσία είναι μια πράξη που καλύπτει τον κίνδυνο και την έλλειψη εμπιστοσύνης για την ομαλή έκβαση της συναλλαγής μεταξύ του εξαγωγέα και του εισαγωγέα, τον οποίο επωμίζονται οι τράπεζες.

Στην διαδικασία του forfaiting εμπλέκονται τέσσερις φορείς: ο εξαγωγέας με την τράπεζα του και ο εισαγωγέας με την τράπεζα του. Χρησιμοποιείται για την προεξόφληση μιας συνήθως μεσοπρόθεσμης εξαγωγικής απαίτησης διαμέσου κάποιας άλλης τράπεζας ή άλλου πιστωτικού ιδρύματος, η οποία εγγυάται την εξόφληση της αντίστοιχης οφειλής χωρίς δικαίωμα αναγωγής. Οι απαιτήσεις των εξαγωγέων έναντι των εισαγωγέων βασίζονται σε τιμολόγια πώλησης που συνοδεύονται συνήθως από συναλλαγματικές.

Η τράπεζα του εξαγωγέα που προεξοφλεί την απαίτηση (forfaiteir) απαιτεί εγγυήσεις, εγγυητική επιστολή, συναλλαγματικές, γραμμάτια ή άλλου είδους εγγυήσεις από την τράπεζα του οφειλέτη - εισαγωγέα που εγγυάται την εξόφληση της οφειλής.

Έτσι ο εξαγωγέας που πωλεί την απαίτηση του στην τράπεζα εισπράττει το ισόποσο της ενώ ο εισαγωγέας ή η τράπεζα που χορήγησε υπέρ του εξαγωγέα εγγυητική επιστολή έχει δεσμευτεί τώρα απέναντι στη τράπεζα του ότι θα ξεπληρώσει το χρέος του.

Φυσικά η συγκατάθεση ή όχι της προπληρωμής των απαιτήσεων γίνεται μετά από έλεγχο της τράπεζας που θα κάνει το forfaiting όλων των απαραίτητων στοιχείων που θα της καταθέσει ο εξαγωγέας (στοιχεία που αφορούν τον εισαγωγέα, το κεφαλαιουχικό αγαθό, τον τρόπο εξόφλησης του τιμολογίου πώλησης και τις εγγυήσεις που έχει ο εισαγωγέας).

Επιπλέον ο forfaitier ωφελείται από την συναλλαγή με τον τόκο συν την προμήθεια σε ενιαίο επιτόκιο. Το κόστος του forfaiting εξαρτάται από τις ιδιαίτερες συνθήκες της αγοραπωλησίας των προϊόντων ή των υπηρεσιών και θεωρείται συμφέρον για τον εξαγωγέα όταν δεν υπερβαίνει το κέρδος που προσδοκεί.

Το forfaiting ως νέο προϊόν έχει πολλά πλεονεκτήματα όπως:

- ✓ Καλύπτει εξ ‘ ολοκλήρου υπαρκτές απαιτήσεις.
- ✓ Είναι ένα προϊόν που εξυπηρετεί ακριβώς τις ανάγκες του εξαγωγέα, καλύπτοντας τον από όλους τους κινδύνους εφ’ όσον η απαίτηση του είναι νομικά ισχυρή.
- ✓ Καλύπτει και τους κινδύνους που προκύπτουν από λόγους ανωτέρας βίας (πολιτικούς και μη εμπορικούς)

Ως κύριο μειονέκτημα, εάν μπορεί να θεωρηθεί, είναι το υψηλό κόστος του forfaiting.

Για την ανάπτυξη του *forfaiting* χρειάζεται η αναπτυγμένη εξαγωγική δομή μιας χώρας και την δυνατότητα των αξιόγραφων να είναι ικανά για διαπραγμάτευση διεθνώς²⁴.

3.1.4 Venture Capital

Ο όρος του ‘*venture capital*’ στα ελληνικά θα μπορούσε να αποδοθεί ως επιχειρηματικό κεφάλαιο υψηλού κινδύνου. Ο θεσμός της χρηματοδότησης μικρομεσαίων επιχειρήσεων με κεφάλαιο υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου ‘*venture capital*’ όπως και η ανάπτυξη εταιρειών παροχής επιχειρηματικού κεφαλαίου αναπτύχθηκαν στην Αμερική στη δεκαετία του ’50 στα πλαίσια των μηχανισμών της αγοράς, με έμμεση μόνο παρέμβαση του κράτους, ενώ γνώρισαν ραγδαία εξάπλωση στην Ευρώπη από τις αρχές της δεκαετίας του ’80.

Ο θεσμός του ‘*venture capital*’ προέκυψε από την ανάγκη της ύπαρξης εξειδικευμένων φορέων-εταιρειών που θα ασχολούνται με τη χρηματοδότηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων που κινούνται δυναμικά στον χώρο παραγωγής προϊόντων υψηλής τεχνολογίας και των καινοτομιών.

Η εισαγωγή του θεσμού στην *venture capital* Ελλάδα ήρθε με αρκετή καθυστέρηση και αρχικά σύμφωνα με τον Ν.1775/1988. Την δραστηριότητα αυτή ασκούν Εταιρείες Παροχής Επιχειρηματικού Κεφαλαίου, ανώνυμες εταιρείες με σκοπό την προώθηση και υλοποίηση επενδύσεων υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας²⁵.

Το *venture capital* αφορά επενδύσεις συμμετοχής νέων, μικρών εταιρειών για τις οποίες πιστεύει ο επενδυτής ότι έχουν προοπτικές γρήγορης ανάπτυξης και δημιουργίας κερδών.

Οι επενδύσεις σε *venture capital* μπορούν να αφορούν:

²⁴ Τομαράς, Π., 1998, «Τραπεζικό Μάρκετινγκ», Αθήνα, Interbooks.

²⁵ Ερευνητικό Πρόγραμμα, 1996, «Τεχνικό -οργανωτικός Εκσυγχρονισμός του Τραπεζικού Συστήματος», Αθήνα, Ο.Τ.Ο.Ε.

- ✓ Νεοσύστατες εταιρείες που έχουν την ανάγκη κεφαλαίων για να μπορέσουν να αναπτυχθούν.
- ✓ Προϋπάρχουσες εταιρείες ή τμήματα τους που ενδιαφέρονται να αγοράσουν στελέχη που εργάζονται σε αυτές. Χωρίς όμως να αποκλείεται και η περίπτωση ύπαρξης μιας μεγάλης επιχείρησης η οποία θέλει να πουλήσει μια θυγατρική της ή μια παραγωγική της μονάδα που πιθανώς να αγοράσει από τα διευθυντικά στελέχη της εταιρείας ή της παραγωγικής της μονάδας.
- ✓ Αναπτυξιακά χρηματοδοτικά σχήματα σε μικρές εταιρίες που έχουν ευνοϊκές προϋποθέσεις και χρειάζονται επιπρόσθετη χρηματοδότηση.

Ο επενδυτής συμμετέχει στο μετοχικό κεφάλαιο μιας επιχείρησης ενώ ταυτόχρονα αναλαμβάνει την παροχή της τεχνικής βοήθειας καθώς και υπηρεσίες management, έρευνα αγοράς, αξιολόγηση επενδυτικών προγραμμάτων, οργανωτική υποστήριξη με την ελπίδα να πετύχει σε κάποιο χρονικό διάστημα 3 μέχρι 10 ετών την αύξηση της αξίας της που συνεπάγεται την δημιουργία κερδών η οποία είναι και η ανταμοιβή του.

Η διαδικασία του venture capital με απλά λόγια γίνεται ως εξής:

- επιχειρηματίας έχει νέες ιδέες και ικανότητες αλλά χρειάζεται κεφάλαια για τα οποία απευθύνεται σε μια εταιρεία venture capital. Η εταιρεία μετά από εξέταση και αξιολόγηση στοιχείων που της καταθέτουν (πλήρες αναλυτικό σχέδιο επιχειρηματικής δράσης) δίνει τα κεφάλαια που απαιτούνται για να αγοράσει μετοχές συνήθως σε ποσοστό 10 –80%.
- Η επιχείρηση πλέον ακολουθεί την νέα πορεία της με την ενεργό συμπαράσταση της εταιρείας venture capital. Μόλις αναπτυχθεί η εταιρεία ο χρηματοδότης μέσω ή όχι του χρηματιστηρίου πουλάει το μερίδιο του ή ένα μέρος του.
- Έτσι εισπράττει τη συμμετοχή του, το αρχικό κεφάλαιο και με κάποιο κέρδος αποχωρεί ενώ η επιχείρηση συνεχίζει την πορεία της. Με όλη αυτή την διαδικασία που είναι συνδυασμός

χρηματοοικονομικής βοήθειας και τεχνικοδιοικητικής υποστήριξης, ο επενδυτής είναι άμεσα συνδεδεμένος με το μέλλον της εταιρείας.

Προϋποθέσεις για την ανάπτυξη και διάδοση του θεσμού του venture capital αποτελούν:

- Η ύπαρξη και αποτελεσματική λειτουργία οργανωμένης χρηματιστηριακής αγοράς και για μεγάλες επιχειρήσεις που πληρούν τους όρους εισαγωγής στο χρηματιστήριο αλλά και για τις ΜΜΕ οι οποίες δεν μπορούν να μπου αμέσως στο χρηματιστήριο.
- Το κατάλληλο φορολογικό καθεστώς. Οι επενδύσεις venture capital δεν πρέπει να έχουν την ίδια φορολογική μεταχείριση με επενδύσεις σε καθιερωμένους τίτλους μικρού κινδύνου.
- Το κατάλληλο επιχειρηματικό κλίμα, μια προϋπόθεση που παρατηρείται στην Αμερική όπου οι μεγάλες επιχειρήσεις υιοθετούν νέα μοντέλα διοίκησης με τα στελέχη τους να μπορούν να δημιουργήσουν “επιχειρήσεις μέσα στην επιχείρηση” δηλαδή να διοικήσουν τα τμήματα τους περισσότερο σαν να ήταν ανεξάρτητες μονάδες παρά σαν τμήματα μεγάλων επιχειρήσεων.

3.1.4.1 Βασικοί τύποι χρηματοδότησης του venture capital:

- ◆ Χρηματοδότηση της ίδρυσης και εγκατάστασης που αφορά την χρηματοδότηση νέων επιχειρήσεων με νέες ιδέες (start up finance).
- ◆ Χρηματοδότηση της ανάπτυξης του κεφαλαίου ανάπτυξης που αφορά επιχειρήσεις που έχουν εισέλθει στο στάδιο της ανάπτυξης, δηλαδή έχουν πωλήσεις και πραγματοποιούν κέρδη (development finance).
- ◆ Χρηματοδότηση για απόκτηση επιχείρησης που δίνει την δυνατότητα εξαγοράς της επιχείρησης από άτομα τα οποία μπορεί

να εργάζονται ή όχι στην εταιρεία ή ακόμα και από μια ομάδα managers που την εξαγοράζουν αναλαμβάνοντας συγχρόνως και την διοίκηση της εταιρείας.

- ◆ Χρηματοδότηση για κεφάλαιο ανορθώσεως (turn – around) που είναι η επένδυση για εξαγορά ζημιογόνου επιχειρήσεως με σκοπό όμως την μετατροπή της σε κερδοφόρα.

Οι διαφορές του venture capital από τις κλασικές πηγές χρηματοδότησης παρουσιάζονται ως προς την κεφαλαιακή συμμετοχή, ως προς το μέγεθος του κινδύνου και ως προς το βαθμό υποστήριξης²⁶.

²⁶ Ερευνητικό Πρόγραμμα, 1996, «Τεχνικό -οργανωτικός Εκσυγχρονισμός του Τραπεζικού Συστήματος», Αθήνα, Ο.Τ.Ο.Ε..

Κεφάλαιο 4^ο Κοινοπρακτικά δάνεια

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '80 ο πιο δημοφιλής τρόπος για δανεισμό μεγάλων ποσών για μακροχρόνιες περιόδους ήταν τα κοινοπρακτικά δάνεια. Τα πρώτα κοινοπρακτικά δάνεια πραγματοποίησαν οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες.

Χαρακτηριστική είναι η περίοδος 1973 έως 1982 που χρησιμοποιήθηκαν από αναπτυσσόμενες χώρες κυρίως για την χρηματοδότηση των ισοζυγίων πληρωμών τους. Τα δάνεια αυτά ήταν κερδοφόρα για τις τράπεζες, γιατί αντιπροσώπευαν δανεισμό μεγάλων ποσών μακροχρόνια, με επιτόκιο υψηλότερο του κόστους προσέλευσης των αναγκαίων κεφαλαίων.

Επειδή τα δάνεια αυτά δεσμεύουν πολύ μεγάλα ποσά για μεσομακροπρόθεσμες περιόδους καμιά τράπεζα δεν μπορεί να το αναλάβει μόνη της.

Γι' αυτό δημιουργούνται για κάθε περίπτωση κοινοπραξίες τραπεζών με μία τράπεζα ηγέτη η οποία παίζει το ρόλο του οργανωτή και αναλαμβάνει την προώθηση του δανείου. Οι τράπεζες που συμμετέχουν στην κοινοπραξία παίζουν τον ρόλο του αντασφαλιστή της έκδοσης του δανείου²⁷.

4.1 Ομολογιακά δάνεια

Το ομολογιακό δάνειο αποτελεί μια μορφή δανεισμού κεφαλαίων με τη έκδοση χρεογράφων, με καθορισμένο τις περισσότερες φορές το επιτόκιο, που προσφέρεται συνήθως για δημόσια εγγραφή μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

Η περίοδος εξόφλησης του ομολογιακού δανείου είναι μέσης μακράς διάρκειας. Το ομολογιακό δάνειο αποτελείται από σειρά ομολογιών.

²⁷ Ερευνητικό Πρόγραμμα, 1996, «Τεχνικό -οργανωτικός Εκσυγχρονισμός του Τραπεζικού Συστήματος», Αθήνα, Ο.Τ.Ο.Ε.

Τα ομολογιακά δάνεια διαφέρουν ως προς:

- Φορολογική αντιμετώπιση της τοκοφορίας τους.
- Τις ασφαλιστικές καλύψεις που προσφέρουν.
- Τους ειδικούς όρους που τους συνοδεύουν.

4.1.1 Μορφές ομολογιακών δανείων

- Ομολογίες μηδενικού τοκομεριδίου που είναι ένα χρεόγραφο που πωλείται κάτω από το άρτιο και του οποίου το επιτόκιο καθορίζεται από την αύξηση της αξίας του διαχρονικά. Η αξία του κατά την λήξη του ισούται με την ονομαστική του αξία.
- Υποχρεωτικά μετατρέψιμες ομολογίες οι οποίες μετά από την περίοδο τοκοφορίας και την ημερομηνία λήξης του μετατρέπονται σε μετοχές ίσης ονομαστικής αξίας, έτσι οι επιχειρήσεις αυξάνουν το μετοχικό τους κεφάλαιο. Θεωρούνται καινοτομίες δημιουργίας κεφαλαίου γιατί μετά την μετατροπή τους σε μετοχές δεν αντιπροσωπεύουν δάνειο αλλά τίτλους ιδιοκτησίας της επιχείρησης που τις έχει εκδώσει. Οι μετοχές αυτές δεν αποκληρώνονται αλλά αποδίδουν ανάλογα με την οικονομική απόδοση της επιχείρησης.
- Ομολογιακά δάνεια που εκδίδονται με κυμαινόμενο επιτόκιο. Το επιτόκιο μπορεί να μεταβληθεί σε ορισμένες από πριν καθορισμένες περιπτώσεις ή να είναι εξαρχής συνδεδεμένο με το EURIBOR.
- Ομολογίες δυο νομισμάτων, οι οποίες αναπτύχθηκαν πρόσφατα και είναι αμφισβητήσιμο αν μπορούν να θεωρηθούν ευρω-ομολογίες. Δεν πωλούνται διεθνώς ενώ στην Ευρώπη δεν υπάρχει ακόμη αγορά. Λόγω της δυνατότητας της πρόκρισης συναλλαγών (arbitrage) σε συνάλλαγμα και του επιτοκίου που εμπεριέχουν οι ομολογίες μπορούν να επιτύχουν μεγαλύτερη απόδοση από όσο θα μπορούσαν να πετύχουν οι κεφαλαιούχοι επενδύοντας στο νόμισμα με το οποίο πληρώνουν.

Ομολογιακά δάνεια μπορούν να εκδώσουν εκτός από τις επιχειρηματικές μονάδες και οι κυβερνήσεις και γι αυτό το λόγο η απόδοσή τους είναι χαμηλότερη από αυτή άλλων διαπραγματεύσιμων χρεογράφων και επιπλέον δεν εκθέτουν σε κίνδυνο τον κομιστή²⁸.

4.2 Λιανική Τραπεζική

Η λιανική τραπεζική όπως προαναφέραμε έχει να κάνει με τις τραπεζικές δραστηριότητες των καταναλωτών. Οι καταναλωτές με την πάροδο του χρόνου διευρύνουν τις ανάγκες τους και έχουν περισσότερες απαιτήσεις. Για τον λόγο αυτό οι τράπεζες αποφάσισαν να δημιουργήσουν νέες τραπεζικές υπηρεσίες οι οποίες θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες των καταναλωτών και θα τους ικανοποιούν πλήρως.

4.2.1 Αυτόματες Ταμειακές Μηχανές (ΑΤΜ'ς)

Οι αυτόματες ταμειακές μηχανές εμφανίστηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 1970 στην Αμερική και τη Μεγάλη Βρετανία. Αποστολή του ήταν η επίτευξη μιας ευχέρεια αναλήψεως μετρητών 24 ώρες το εικοσιτετράωρο επί 365 ημέρες το χρόνο, και απέβλεπαν στη μείωση του λειτουργικού κόστους από το περιορισμό των ταμειακών υπαλλήλων στα παραδοσιακά καταστήματα.

Ο προσανατολισμός αυτού του τύπου είναι ιδιαίτερα σημαντικός για τις τράπεζες διότι ανταποκρίνεται στις σύγχρονες απαιτήσεις του πελάτη και θέτει τις προϋποθέσεις για καθιέρωση σε ένα τομέα όπου οι σημαντικότερες καινοτομίες θα εμφανιστούν στα επόμενα χρόνια.

Η ανάπτυξη της τεχνολογίας διευκολύνει τις τραπεζικές εργασίες. Ο ρυθμός των ΑΤΜ'ς αυξήθηκε ταχύτατα, παρόλο που στη δεκαετία του 1980 δεν

²⁸ Ερευνητικό Πρόγραμμα, 1996, «Τεχνικό -οργανωτικός Εκσυγχρονισμός του Τραπεζικού Συστήματος», Αθήνα, Ο.Τ.Ο.Ε.

είχαν εξοικειωθεί με την αυτοματοποίηση των τραπεζικών συναλλαγών με αποτέλεσμα τη μη χρησιμοποίηση των καρτών αναλήψεως μετρητών μέσω των ATM' ς.

Κατά τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας τους οι τα ATM' ς τοποθετήθηκαν έξω από τα καταστήματα των τραπεζών. Στη συνέχεια όμως, ύστερα από αναγκαίες βελτιώσεις, άρχισαν να τοποθετούνται και σε περισσότερο απομακρυσμένα σημεία όπως για παράδειγμα μεγάλα καταστήματα, σιδηροδρομικοί σταθμοί, αεροδρόμια, νοσοκομεία, πανεπιστήμια, μεγάλα πολυκαταστήματα κλπ, εκεί δηλαδή που βρισκόταν ή εξυπηρετείτο καλύτερα η πελατεία.

Οι μηχανές αυτές ενεργοποιούνται με την μαγνητική λωρίδα της κάρτας μετρητών και την πληκτρολόγηση του προσωπικού κωδικού αριθμού του πελάτη. Οι συναλλαγές που μπορούν να γίνουν μέσω αυτών των μηχανών είναι:

- Ανάλυση μετρητών.
- Κατάθεση μετρητών και επιταγών.
- Μεταφορές ποσών από λογαριασμό σε λογαριασμό.
- Ενημέρωση για το υπόλοιπο του λογαριασμού.
- Ανάλυση μετρητών από την πιστωτική κάρτα.
- Ενημέρωση για το υπόλοιπο της κάρτας.
- Πληρωμή της δόσης της κάρτας και τέλος μετατροπή συναλλάγματος.

Επιπλέον η χρήση των μηχανών αυτών από πολλές τράπεζες επεκτάθηκε και στην εξόφληση λογαριασμών κινητής τηλεφωνίας, Multichoice και τις δόσεις ανοιχτού προσωπικού δανείου.

Το μηχάνημα μπορεί να επικοινωνήσει με τον πελάτη και σε άλλες γλώσσες εκτός από την ελληνική. Τα μηχανήματα αυτά διακρίνονται σε 3 κατηγορίες:

- **Through the Wall**. Οι συναλλαγές σε αυτήν την περίπτωση γίνονται έξω από την τράπεζα ή από οποιοδήποτε άλλο κτίριο.

- **In the Lobby**. Αυτά τοποθετούνται στον εσωτερικό χώρο των τραπεζών, πολυκαταστημάτων, εμπορικών κέντρων
- **Vestibule**. Αυτά τοποθετούνται σε ειδικά διαμορφωμένους προθαλάμους τραπεζικών καταστημάτων και μπορούν να λειτουργήσουν και εκτός εργασίμων ωρών.

Ο αριθμός των ATM' ς αυξήθηκε σημαντικά στην Ευρώπη την περίοδο 1993-1997. Συγκεκριμένα ο αριθμός αυξήσεως του αριθμού των ATM' ς ήταν περίπου 50%. Υψηλότερη άνοδος από το μέσο όρο παρατηρήθηκε στην Ελλάδα, τη Δανία και τη Πορτογαλία, εξέλιξη που ενδεχομένως να συνδυάζεται με την καθυστέρηση στην ανάπτυξη των δικτύων κατά την προηγούμενη δεκαετία.

Αν και η Ελλάδα εμφανίζει τη μεγαλύτερη αύξηση στο μέγεθος του δικτύου των ATM' ς, το δίκτυο της εξακολουθεί να παραμένει το λιγότερο πυκνό. Ο αριθμός των εγκαταστημένων ATM' ς αυξάνεται σημαντικά από χρόνο σε χρόνο για κάθε τράπεζα.

4.2.2 Home banking

Η υπηρεσία αυτή είναι μια από τις περισσότερο προηγμένες, τόσο από πλευράς τεχνολογίας όσο και marketing. Αντικείμενο της είναι η σύνδεση του πελάτη απευθείας με την τράπεζα είτε από το σπίτι του είτε από την επιχείρησή του.

Παρόμοια συστήματα σε άλλες χώρες αναπτύχθηκαν αρχικώς από εξω-τραπεζικούς οργανισμούς που συγκέντρωσαν στα δίκτυα τους ένα μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων που ήθελαν να πληροφορούν την πελατεία για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους και να δέχονται μέσω του συστήματος παραγγελίες.

Η ένταξη των τραπεζών διευκόλυνε το σύστημα, γιατί μπορούσε έτσι να εξασφαλίσει και την πληρωμή των υποχρεώσεων, και συνέβαλε δυναμικά στην ανάπτυξη του.

Η σύνδεση πραγματοποιείται μέσω ειδικού τερματικού ή προσωπικού υπολογιστή ή συνδυασμού τηλεοπτικής συσκευής με modem ή με άλλα

ηλεκτρονικά μέσα που χρησιμοποιούν το απλό τηλεφωνικό δίκτυο, κλειστά κυκλώματα τηλεοράσεως ή άλλα τηλεπικοινωνιακά δίκτυα.

Η επικοινωνία του πελάτη με τον Η/Υ της τράπεζας του πραγματοποιείται είτε μέσω του ηλεκτρολογίου και οθόνης είτε προφορικώς, με ανάλυση και σύνθεση της φωνής. Ο πελάτης χρησιμοποιεί για την εξακρίβωση της ταυτότητας του, τον προσωπικό του κωδικό αριθμό.

Κατά την επικοινωνία του αυτή με την τράπεζα ο πελάτης έχει την δυνατότητα να:

- Μεταφέρει ποσά από ένα λογαριασμό σε άλλο.
- Εξοφλεί τους λογαριασμούς των πιστωτικών του καρτών, του ΟΤΕ και της ΔΕΗ.
- Να ενημερώνεται για τους λογαριασμούς καταθέσεων του.
- Να πληροφορείται για τις τιμές του συναλλάγματος και τις τιμές του Χρηματιστηρίου.
- Να τυπώνει τις συναλλαγές με τον εκτυπωτή του.

Τα πλεονεκτήματα του home banking είναι τα εξής:

- Προσφέρει μια ιδανική εξυπηρέτηση στον πελάτη.
- Μειώνει το κόστος, μια και ένα μέρος των συναλλαγών γίνεται από τον πελάτη χωρίς να χρειάζεται υπάλληλος, παραστατικά και εσωτερική διαδικασία.

Σε ορισμένες περιπτώσεις το διατραπεζικό σύστημα πληρωμών της χώρας αναλαμβάνει την σύνδεση του πελάτη με όλες τις τράπεζες που συνεργάζεται πράγμα που του επιτρέπει καλύτερη πληροφόρηση και αξιοποίηση των διαθέσιμων του²⁹.

²⁹ Χολέβας Γ, Κ, 1995, «Τραπεζικές Εργασίες», Αθήνα, Interbooks.

4.2.3 Electronic Banking

Η τραπεζική εξυπηρέτηση μέσω του διαδικτύου δημιουργήθηκε εξαιτίας της προσήλωσης των τραπεζικών οργανισμών στην αγορά πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών, λόγω της εξαιρετικής ταχύτητας μεταβολής των παγκόσμιων χρηματαγορών που συνεπάγεται την ανάγκη πληροφόρησης για τις τελευταίες εξελίξεις, θεωρίες, απόψεις και προβλέψεις των οικονομολόγων από όλο τον κόσμο.

Οι πελάτες θέλουν πρόσβαση στους λογαριασμούς τους, επιθυμούν να πληρώνουν τους λογαριασμούς τους από το σπίτι, τη δουλειά, στις διακοπές, όπου και αν βρίσκονται, κάθε στιγμή.

Με το διαδίκτυο μια τράπεζα μπορεί να επικοινωνήσει με εκατομμύρια πελάτες ή υποψήφιους πελάτες, που βρίσκονται διασκορπισμένοι σε όλη τη γη. Η on-line τραπεζική επιτρέπει στους πελάτες να κάνουν τα πάντα, από το να πληρώσουν ένα λογαριασμό ως και να αγοράσουν κάποιο προϊόν με ασφάλεια.

Όταν όλα θα είναι στη θέση τους ο πελάτης μπορεί να συνδεθεί με τις οικονομικές ιστοσελίδες και να κάνει τραπεζικές εργασίες καθ' όλη τη διάρκεια του εικοσιτετραώρου.

Η ώρα του e-banking είναι πλέον γεγονός. Στις ΗΠΑ, την Ευρώπη αλλά και την Ελλάδα οι παραδοσιακές εμπορικές τράπεζες εισέρχονται δυναμικά στο χώρο του διαδικτύου. Σε πρώτη φάση με την δημιουργία ιστοσελίδων για ενημερωτικούς λόγους και τώρα πλέον παρέχοντας μεγάλο φάσμα προϊόντων μέσω του διαδικτύου³⁰.

Οι περισσότεροι τραπεζικοί οργανισμοί αλλά και πολλές χρηματιστηριακές εταιρείες, έχουν δώσει την δυνατότητα στους πελάτες τους να συναλλάσσονται με την χρήση του διαδικτύου.

³⁰ Χολέβας, Γ., Κ., 1995, «Τραπεζικές Εργασίες», Αθήνα, Interbooks.

4.2.4 Πιστωτικές κάρτες

Στην σημερινή εποχή κύριο μέσο επέκτασης της καταναλωτικής πίστης είναι οι πιστωτικές κάρτες. Οι κάρτες παρέχουν στον κάτοχο τους πιστωτική δύναμη μέχρι ενός ανώτατου ορίου. Η εμφάνιση και η διάδοση των καρτών αποτελεί πιθανότατα τη μεγαλύτερη καινοτομία στην τραπεζική τεχνική ύστερα από την δημιουργία του τραπεζογραμματίου.

Παρά το δύσκολο ξεκίνημα και τα προβλήματα που εμφανίστηκαν κατά την πρώτη περίοδο εφαρμογής, οι κάρτες αποτελούν σήμερα σε όλες τις αναπτυγμένες οικονομίες ένα απαραίτητο όργανο στα χέρια των καταναλωτών, ένα όργανο που μπορεί άνετα να χαρακτηριστεί ως είδος πρώτης ανάγκης παρά ως πολυτέλεια.

Η ιστορία των καρτών ξεκίνησε στην Αμερική στις αρχές του αιώνα από ορισμένα πολυκαταστήματα και εταιρείες πετρελαιοειδών. Στη δεκαετία του '50 εμφανίστηκαν οι κάρτες διευκόλυνσης Diners Club, American Express κ.α.

Οι πιστωτικές κάρτες όμως δεν αναπτύχθηκαν και διαδόθηκαν ευρέως πριν από τα τέλη της δεκαετίας του '60. Στην Ευρώπη οι κάρτες εισήχθησαν μετά την Αμερική³¹.

Στην Ελλάδα η καταναλωτική πίστη απελευθερώθηκε μετά το 1993. Το πλαστικό χρήμα, όπως επικράτησε να ονομάζεται η πιστωτική κάρτα, αναπτύχθηκε στην Αμερική επειδή οι Αμερικάνοι αντιμετώπιζαν πρόβλημα στην εξαργύρωση των επιταγών τους από την μια τράπεζα στην άλλη και από την μια Πολιτεία στην άλλη γεγονός που τους ανάγκαζε να μεταφέρουν μετρητά μαζί τους και αυτό εγκυμονούσε πολλούς κινδύνους.

Η κάρτα έχει τυπωμένο το όνομα του κατόχου και τον κωδικό του αριθμό. Αυτό το χρησιμοποιεί ο κάτοχος κατά διαφορετικούς τρόπους με χρέωση της εκδότριας τράπεζας ή ασφαλιστικής εταιρείας, η οποία εισπράττει στην συνέχεια το ποσό της χρέωσης από τον κάτοχο οφειλέτη προσθέτοντας τον τόκο που αντιστοιχεί στο χρόνο διάρκειας της χρέωσης μέχρι την ημέρα πληρωμής του

³¹ Τομαράς, Π., 1998, «Τραπεζικό Μάρκετινγκ», Αθήνα:Interbooks.

οφειλόμενου ποσού και ορισμένων δικαιωμάτων όπως η ετήσια συνδρομή για την κατοχή της κάρτας.

Η εξόφληση του ποσού για το οποίο χρησιμοποιήθηκε η κάρτα γίνεται είτε στο σύνολο του κάθε μήνα είτε τμηματικά σε μηνιαίες δόσεις.

4.2.5 Κατηγορίες καρτών

- Ταμειακή κάρτα η οποία χρησιμοποιείται για την ανάληψη χρημάτων ορισμένου ποσού από Αυτόματη Ταμειακή Μηχανή.
- Έξυπνη κάρτα η οποία είναι μια κάρτα εφοδιασμένη με μικροσκοπικό μικροεπεξεργαστή, όχι παχύτερο από την ίδια την κάρτα και χρησιμοποιείται για διάφορες τραπεζικές εργασίες εκτός από ανάληψη χρημάτων.
- Χρεωστική κάρτα. Είδος πιστωτικής κάρτας με την οποία πληρώνεται ένα ποσό, αλλά δεν δίνει το δικαίωμα στο χρήστη να πάρει ένα δάνειο από την τράπεζα.
- Ασφαλιστική κάρτα η οποία παρέχει ορισμένη ασφαλιστική κάλυψη και νοσοκομειακή περίθαλψη.

Η πιστωτική κάρτα έχει και ορισμένες επιμέρους διακρίσεις όπως:

- ◆ Κάρτες που ισχύουν μόνο στο εσωτερικό της χώρας και κάρτες που ισχύουν ταυτόχρονα και στο εξωτερικό.
- ◆ Συνδυασμός πιστωτικής και ασφαλιστικής κάρτας που συνδυάζει τις δυνατότητες αυτών των δύο κατηγοριών.
- ◆ Κάρτες ειδικές για εμπορικές επιχειρήσεις που τις εξυπηρετούν γιατί συνήθως δεν έχουν περιοριστικό όρο για δαπάνες.
- ◆ Κάρτες με δυνατότητα αναλήψεων και στο εξωτερικό σε ξένα νομίσματα
- ◆ Κάρτες οικογενειακές με ευρύτερα περιθώρια για την εξυπηρέτηση οικογενειακών αναγκών.

- ♦ Ταμειακή κάρτα διαρκούς εξυπηρέτησης η οποία εξυπηρετεί όλο το 24ωρο και 365 μέρες το χρόνο.
- ♦ Κάρτα που παρέχει πίστωση σε περίπτωση ενοικίασης αυτοκινήτου στο εσωτερικό και το εξωτερικό.
- ♦ Κάρτα που εξασφαλίζει ιατρική και νομική βοήθεια στο εξωτερικό.
- ♦ Κάρτα ενσωματωμένη με τη φωτογραφία το κατόχου που τον προστατεύει σε περίπτωση κλοπής.
- ♦ Κάρτα με την μορφή ταξιδιωτικής επιταγής³²

Στον τομέα του πλαστικού χρήματος υπάρχει έντονος ανταγωνισμός μεταξύ των τραπεζών. Οι τράπεζες προκειμένου να επιβιώσουν από αυτόν τον ανταγωνισμό προσφέρουν στο κοινό βελτιωμένες και καινούριες μορφές καρτών που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες τόσο των φυσικών ανθρώπων όσο και των επιχειρήσεων.

³² Φίλιος, Β. Φ., 1994, «Οικονομική Τραπεζική Επιχειρήσεων», Αθήνα, Interbooks.

Κεφάλαιο 5^ο Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα την σημερινή εποχή

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα του 21^{ου} αιώνα δεν θα μπορούσε να μην ακολουθήσει τις εξελίξεις του ευρωπαϊκού, αλλά και παγκοσμίου τραπεζικού συστήματος. Οι τράπεζες εκτός από τις παραδοσιακές τραπεζικές εργασίες, έχουν καταφέρει και έχουν αναπτύξει και άλλες υπηρεσίες χρήσιμες για το κοινό.

Οι παραδοσιακές τραπεζικές εργασίες έχουν πλέον απλουστευθεί, ενώ οι τράπεζες παρέχουν νέες υπηρεσίες όπως είναι οι πιστωτικές κάρτες, η πώληση και αγορά μετοχών, η ασφαλιστική κάλυψη για ατυχήματα και ασφάλιση ζωής, και η αυτόματη εξόφληση λογαριασμών.

Όμως το Internet και γενικότερα η τεχνολογία έχει καταφέρει και έχει μπει στη ζωή των τραπεζών. Οι τράπεζες πλέον προσφέρουν τις υπηρεσίες τους και με νέους τρόπους και μεθόδους όπως οι παρακάτω³³:

- α) Phone Banking
- β) Internet Banking
- γ) PC Banking
- δ) TV Banking
- ε) Direct Mail Banking

Όλοι αυτοί οι τρόποι διάθεσης δεν είναι τόσο διαδεδομένοι στην Ελλάδα, όμως πολλές ελληνικές τράπεζες όπως η Εθνική, η Πειραιώς, η Alpha, και η Eurobank έχουν αρχίσει να αναπτύσσονται σε αυτούς τους τομείς και πιο συγκεκριμένα στο Phone και Internet Banking.

Για να αντιμετωπίσουν τον έντονο ανταγωνισμό οι τράπεζες και να εξυπηρετήσουν καλύτερα το κοινό, συνενώθηκαν ή απορροφήθηκαν από άλλες. Έτσι η Alpha Τράπεζα Πίστεως απορρόφησε την Ιονική Τράπεζα και η νέα

³³ Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, 1997, «Phone Banking: Ένα νέο δίκτυο διάθεσης τραπεζικών προϊόντων», Ένωση Ελληνικών Τραπεζών

ονομασία της τράπεζας ήταν Alpha Bank. Η Εθνική έχει απορρόφησε την Κτηματική Τράπεζα και με κάποιες στρατηγικές συμμαχίες εκτός και εντός Ελλάδος έχει καταφέρει και έχει δημιουργήσει έναν τεράστιο χρηματοπιστωτικό όμιλο, ο οποίος περιέχει ασφαλιστική και χρηματιστηριακή εταιρία.

Έτσι στα μέσα του 2002 λειτούργησαν στην Ελλάδα πάνω από 10 ελληνικές εμπορικές τράπεζες και πάνω από 25 ξένες τράπεζες, αφού με την ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την είσοδο του ευρώ, οι συνθήκες έγιναν πιο ευνοϊκές για την είσοδο ξένων τραπεζών-επιχειρήσεων στον ελλαδικό χώρο³⁴.

Η Ελλάδα παρά την έντονη ανάπτυξη που γνώρισε στον τραπεζικό κλάδο, οφείλουμε να αναφέρουμε ότι πέρασε από πολλές δυσκολίες προκειμένου να καταφέρει να έχει την σημερινή εξέλιξη.

Την σημερινή εποχή ο ανταγωνισμός εντείνεται όλο και περισσότερο και πλέον η κάθε τράπεζα επιδιώκει να γίνει πιο ανταγωνιστική σε εγχώριο και σε διεθνές επίπεδο.

Πολλές τράπεζες για να ενισχύσουν την δύναμη τους συνεχίζουν να προβαίνουν σε εξαγορές και σε συγχωνεύσεις προσπαθώντας να αποκτήσουν μεγαλύτερη δύναμη στην τραπεζική αγορά και άρα μεγαλύτερο έλεγχο.

5.1. Η ενιαία ευρωπαϊκή αγορά χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών

Η δημιουργία της εσωτερικής αγοράς του 1992 θεμελιώθηκε σε δύο σημαντικές κοινοτικές πράξεις:

α) με το πρόγραμμα δράσης με τίτλο 'Λευκή Βίβλος' και β) με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1986) που περιλαμβάνει την διαδικασία για την υλοποίηση

³⁴ Αλεξιάκης Π., 1995, «Απελευθέρωση Αγορών και Μετασχηματισμός στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα», Εκδόσεις Παπαζήση.

του προγράμματος δράσης, ενώ την ίδια στιγμή τροποποιεί και συμπληρώνει τη Συνθήκη της Ρώμης³⁵.

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, η σημαντική επιδίωξη μεταξύ των χωρών κρατών μελών είναι η ενίσχυση του ανταγωνισμού ανάμεσα στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στο εσωτερικό της Ένωσης και το άνοιγμα των χρηματοπιστωτικών αγορών ώστε ο καταναλωτής να είναι σε θέση να απολαμβάνει ένα ευρύτατο φάσμα χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, προσφερόμενων σε ανταγωνιστικό κόστος.

Αυτό επιδιώκεται με την ύπαρξη της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς όπου συνίσταται η ελεύθερη διακίνηση αγαθών, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων.

Στον χρηματοπιστωτικό τομέα αυτό σημαίνει ότι η απόκτηση αδειάς λειτουργίας σε οποιαδήποτε χώρα μέλος δίνει αυτομάτως το δικαίωμα λειτουργίας σε όλες τις άλλες χώρες μέλη.

Υπό αυτές τις συνθήκες η διαμόρφωση μιας ενιαίας χρηματοπιστωτικής αγοράς απαιτεί την ενεργοποίηση των αναγκαίων και επαρκών προϋποθέσεων ώστε:

- Οι κάτοικοι κάθε κράτους μέλους της ένωσης να έχουν την ευχέρεια να διοχετεύουν τις αποταμιεύσεις τους σε όποια χρηματοπιστωτική επένδυση προσφέρεται στις κοινοτικές αγορές και ανταποκρίνεται στο επίπεδο απόδοσης που θέλουν εξασφαλίζοντας τον κίνδυνο στον οποίο θέλουν να εκτεθούν.
- Οι κοινοτικές επιχειρήσεις και οι κοινοτικοί καταναλωτές να έχουν ελεύθερη πρόσβαση σε όλες τις αγορές για την άντληση των αναγκαίων κεφαλαίων στο ελάχιστο δυνατό κόστος.
- Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί να έχουν ελεύθερη πρόσβαση στην πελατεία τους σε όλα τα κράτη μέλη, ώστε να προσφέρουν τις υπηρεσίες

³⁵ Αλεξιάκης, Π., & Τ. Γιαννίτσας & Σ. Θωμαδάκης & Μ. Ξανθάκης & Ν. Χατζηγιάνη, « Απελευθέρωση αγορών και μετασχηματισμοί στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα», εκδ. Παπαζήση

τους σε αποταμιευτές και επενδυτές είτε από την χώρα εγκατάστασης τους είτε μέσω των υποκαταστημάτων τους.

Για την πραγματοποίηση των στόχων που τέθηκαν η Επιτροπή επεξεργάστηκε ένα σύνολο Οδηγιών και Συστάσεων το περιεχόμενο των οποίων αποτελεί την εξειδίκευση των στόχων και των διαδικασιών όπως αυτές παρουσιάστηκαν στη Λευκή Βίβλο.

Η πιο σημαντική Οδηγία για την εναρμόνιση και το συντονισμό των τραπεζικών νομοθεσιών των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η 2^η Τραπεζική Συντονιστική Οδηγία η οποία συμβάλλει στην προσπάθεια για επίτευξη ενός ενιαίου χρηματοπιστωτικού χώρου στο εσωτερικό της Ένωσης³⁶.

5.2. Η 2η Τραπεζική Συντονιστική Οδηγία

Η Δεύτερη Τραπεζική Συντονιστική Οδηγία επιδιώκει την υποχρεωτική άδεια λειτουργίας και από τις εποπτικές αρχές της χώρας εγκατάστασης για το άνοιγμα υποκαταστήματος πιστωτικού ιδρύματος με έδρα σε άλλο κράτος μέλος, την δυνατότητα των εποπτικών αρχών να επιβάλλουν περιορισμούς στη δραστηριότητα των υποκαταστημάτων και τέλος το ποσό που απαιτούνταν από τη χώρα υποδοχής να καταβληθεί για την έκδοση άδειας λειτουργίας υποκαταστήματος. Τα ζητήματα αυτά δεν συμπεριλαμβάνονταν στην 1η Συντονιστική Οδηγία και ήταν αναγκαίο να ερευνηθούν.

Οι αρχές που έπρεπε να ισχύουν ήταν οι εξής:

- Η αρχή της ενιαίας άδεια λειτουργίας των πιστωτικών ιδρυμάτων. Τα κράτη μέλη έπρεπε να προσαρμόσουν την τραπεζική τους νομοθεσία με τέτοιο τρόπο, ώστε τα πιστωτικά ιδρύματα και τα χρηματοδοτικά ιδρύματα, τα οποία πληρούσαν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την εξασφάλιση συνετής διαχείρισης, να αποκτούν άδεια ίδρυσης και

³⁶ Αλεξιάκης, Π., & Τ. Γιαννίσης & Σ. Θωμαδάκης & Μ. Ξανθάκης & Ν. Χατζηγιάννη, « Απελευθέρωση αγορών και μετασχηματισμοί στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα», εκδ. Παπαζήση

λειτουργίας από τις αρχές του κράτους μέλους στο οποίο επιθυμούν να εγκατασταθούν, να έχουν δηλαδή την καταστατική τους έδρα και την κεντρική τους διοίκηση.

- Η αρχή της υπαγωγής των πιστωτικών ιδρυμάτων στην εποπτεία των αρμοδίων αρχών του κράτους προελεύσεως. Η ευθύνη για την εποπτεία της χρηματοοικονομικής κατάστασης μιας τράπεζας, που ασκεί τις δραστηριότητες της σε όλη την έκταση της Κοινοτικής επικράτειας, ανατίθενται στις αρμόδιες αρχές που εποπτεύουν την χώρα όπου η τράπεζα έχει την κυρίως έδρα της.
- Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισεως κανόνων και πρακτικών. Η αρχή αυτή θεσπίστηκε από την Επιτροπή στη Λευκή Βίβλο του 1985 και έχει ως κύριο στόχο να προσφέρει ένα αποτελεσματικό μηχανισμό που θα συμβάλλει στην επιτάχυνση της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς της Ένωσης.
- Η αρχή του ελαχίστου εναρμονισμού του περιεχομένου των κανόνων εποπτείας.
- Η αρχή της αμοιβαιότητας σχετικά με την μεταχείριση των εξωκοινοτικών πιστωτικών ιδρυμάτων στην τραπεζική αγορά των κρατών μελών.

Την ίδια στιγμή με την απελευθέρωση της εγκατάστασης των ξένων πιστωτικών ιδρυμάτων, απελευθερώνεται στην ουσία και ολόκληρο το φάσμα παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών σύμφωνα με έναν κατάλογο που περιλαμβάνεται σαν παράρτημα στην Οδηγία.

Σύμφωνα με τον μηχανισμό που υιοθετεί η 2^η Τραπεζική Οδηγία, οι ευρωπαϊκές τράπεζες που προέρχονται από συστήματα όπου επιτρέπεται η λειτουργία γενικών τραπεζών θα έχουν την δυνατότητα να προσφέρουν τις ίδιες υπηρεσίες στη χώρα υποδοχής, ακόμα και στην περίπτωση κατά την οποία οι εγχώριες τράπεζες δεν έχουν το δικαίωμα να τις προσφέρουν³⁷.

³⁷ Αλεξιάκης, Π., & Τ. Γιαννίσης & Σ. Θωμαδάκης & Μ. Ξανθάκης & Ν. Χατζηγιάννη, «Απελευθέρωση αγορών και μετασχηματισμοί στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα», εκδ. Παπαζήση

5.3 Οδηγία της Επιτροπής για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες

Η συγκεκριμένη οδηγία έχει να κάνει με τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες που προσφέρονται online. Στόχος της παρούσας οδηγίας είναι να προσδιορίσει την σχέση της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο και των άλλων νομοθετικών ρυθμίσεων για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες προκειμένου να διευκολυνθεί η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, ενισχύοντας την ίδια στιγμή την εμπιστοσύνη των καταναλωτών.

Οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες που παρέχονται off-line υπόκεινται σε διαφορετικό νομικό καθεστώς. Συνεπώς η οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο αποτελεί συμπλήρωμα για τις επιμέρους νομοθετικές διατάξεις που αφορούν τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες.

Η λεγόμενη ρήτρα της «εσωτερικής αγοράς» εφαρμόζεται στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες με την έννοια ότι οι φορείς παροχής υπηρεσιών μπορούν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε όλη την Ένωση με βάση τους κανόνες τη νομοθεσία του κράτους στο οποίο είναι εγκαταστημένοι.

Οι φορείς παροχής υπηρεσιών δεν μπορούν να συμμορφώνονται με 15 διαφορετικά νομικά καθεστώτα αλλά θέλουν να προσφέρουν με αξιοπιστία τις υπηρεσίες τους online σε διασυνοριακή βάση.

Η πρόσβαση στις δραστηριότητες ασφάλισης και η άσκηση τους, η έκδοση ηλεκτρονικού χρήματος από ιδρύματα που δεν διαθέτουν ευρωπαϊκό διαβατήριο δεν τυγχάνουν του ευεργετήματος της ρήτρας της «εσωτερικής αγοράς» που περιέχεται στην οδηγία.

Το ίδιο ισχύει και για τις συμβατικές υποχρεώσεις που αφορούν συμβάσεις που έχουν συναφθεί με καταναλωτές. Στην οδηγία διατηρείται η ελευθερία των μερών να επιλέγουν το νόμο που εφαρμόζεται στη σύμβαση τους.

Τομείς προτεραιότητας της οδηγίας:

- Εξασφάλιση ενός νομοθετικού πλαισίου για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, εναρμονίζοντας βασικούς κανόνες που αφορούν την εμπορία, την πληροφόρηση και τα προβλήματα των επιμέρους κλάδων όπως είναι οι τράπεζες, οι ασφάλειες, και οι επενδύσεις αλλά και των προϊόντων όπως είναι η καταναλωτική πίστη και οι επενδυτικές υπηρεσίες.

Η Επιτροπή θα επανεξετάσει τους κανόνες που διέπουν τις συμβάσεις χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών για να εξασφαλίσει μεγαλύτερη σύγκλιση και θα ενημερώσει τα κράτη μέλη για τις λεπτομέρειες εφαρμογής της, η οποία επιτρέπει στα κράτη μέλη να εφαρμόζουν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, την εθνική τους νομοθεσία στις υπηρεσίες που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη για λόγους δημοσίας τάξεως.

- Τόνωση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών στα συστήματα προσφυγής και πληρωμών στο internet.
- Ενίσχυση της προληπτικής εποπτείας μεταξύ των κρατών μελών που θα βασίζεται στην αρχή της εποπτείας από την εποπτική αρχή της χώρας εγκατάστασης του φορέα χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Οι ηλεκτρονικές υπογραφές και οι άλλες τεχνικές αναγνώρισης και επαλήθευσης θα μειώσουν εν μέρει τους κινδύνους που συνδέονται με τις on-line διασυνοριακές μεταφορές.

Επίσης θα πρέπει να αναλυθούν οι νέες μορφές κινδύνων στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, όπως οι πιστωτικοί κίνδυνοι, οι κίνδυνοι αγοράς, επιτοκίων και ασφάλισης καθώς και η αναθεώρηση που αφορά τις προληπτικές απαιτήσεις δηλαδή τα ίδια κεφάλαια και τα περιθώρια φερεγγυότητας³⁸.

³⁸ Πασχά, Ι., 2001, “Ο ρόλος των εποπτικών αρχών και η αναγκαιότητα λειτουργίας επαρκών συστημάτων εσωτερικού ελέγχου” Ελληνική Ένωση Τραπεζών

5.4. Τα τραπεζικά συστήματα των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το τραπεζικό σύστημα στα διάφορα κράτη του κόσμου και σε διάφορες εποχές, πέρασε από πολλά στάδια και κατάφερε να αναπτυχθεί και να εξελιχθεί. Αυτό που αξίζει να τονιστεί είναι ότι όλες οι διαφορετικές εξελικτικές πορείες είχαν πάντα ως γνώμονα την εξασφάλιση κάποιου μέσου συναλλαγής, του χρήματος, με την εγγύηση του κράτους και κάποιου μεσάζοντα για τη διοχέτευση των αποταμιεύσεων στις επενδύσεις³⁹.

Εδώ ανακύπτει ο προβληματισμός σχετικά με την κατανομή της συνολικής επένδυσης στους επιμέρους τομείς και κλάδους της οικονομίας. Η κατανομή της συνολικής επένδυσης πραγματοποιείται από τις τράπεζες, οι οποίες ρυθμίζουν σε μεγάλο βαθμό το πόσα δάνεια θα δοθούν και που.

Η συνολική δραστηριότητα των τραπεζών προς αυτή την κατεύθυνση μπορεί να επηρεάσει την πορεία μιας οικονομίας και να επιταχύνει ή να επιβραδύνει τον ρυθμό ανάπτυξής της.

Οι τράπεζες δεν επηρεάζουν ούτε κατευθύνουν την οικονομική δραστηριότητα και ανάπτυξη με τις δανειοδοτήσεις. Αντίθετα ασκούν επιρροές με τις απευθείας επενδυτικές πρωτοβουλίες που αναλαμβάνουν ή με τη συμμετοχή τους στο κεφάλαιο διαφόρων επιχειρήσεων. Συνεπώς θα λέγαμε ότι σε όλα τα κράτη και σε όλα τα οικονομικά συστήματα των χωρών το τραπεζικό σύστημα ελέγχεται από το κράτος.

Σε ότι έχει να κάνει με το εκδοτικό δικαίωμα, αυτό παρακρατείται από το κράτος και αναγνωρίζεται στις τράπεζες ο ρόλος του να επηρεάζει την συνολική ποσότητα του χρήματος και την ταχύτητα κυκλοφορίας του με τις διάφορες υποκατάστατες μορφές χρήματος όπως επιταγές, πιστωτικές κάρτες κλπ.

³⁹ Καράγιωργας, Α., και Θ. Παπαμαρώρης, 1975, “Οικονομική”, Εκδόσεις Παπαζήση

Το τραπεζικά συστήματα των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης κυριαρχούνται από τάσεις κατάργησης των ρυθμιστικών διατάξεων, συρρίκνωσης του μεσολαβητικού ρόλου τους και απελευθέρωσης των τραπεζικών υπηρεσιών σε παγκόσμιο επίπεδο.

ΓΑΛΛΙΑ

Το πιο χαρακτηριστικό γνώρισμα του γαλλικού τραπεζικού συστήματος είναι οι επιδόσεις του στην ανάδειξη και εφαρμογή των τεχνολογικών καινοτομιών. Το γαλλικό τραπεζικό σύστημα θεωρείται το πρώτο στο κόσμο στην ανάπτυξη και χρησιμοποίηση του ηλεκτρονικού χρήματος.

Το γεγονός αυτό, αύξησε το συνολικό ύψος των επενδύσεων και των γενικών εξόδων και δημιούργησε προβλήματα στη τιμολόγηση των τραπεζικών υπηρεσιών ιδιαίτερα στο Retail Banking στη δεκαετία του 1980⁴⁰

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Η ανάπτυξη και η σταθερότητα της γερμανικής οικονομίας, έχουν καταστήσει την κεντρική τράπεζα της Γερμανίας την ονομαζόμενη Bundesbank, ένα κορυφαίο χρηματοοικονομικό οργανισμό όχι μόνο της Γερμανίας αλλά και ολόκληρης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΚΥΠΡΟΣ

Το τραπεζικό σύστημα της Κύπρου είναι παρόμοιο με το ελληνικό αλλά έχει επηρεαστεί έντονα από το αγγλικό σύστημα. Η Κύπρος, ως μικρή χώρα, έχει λίγες εμπορικές τράπεζες, κυπριακές και ξένες. Οι κυπριακές τράπεζες έχουν καταστήματα και στο εξωτερικό.

⁴⁰ Yoon, S. and Zwink J., 1988, “Διεθνής Τραπεζική Θεωρία και Πρακτική”, Εκδόσεις Παπαζήση

Οι εμπορικές τράπεζες στη Κύπρο λειτουργούν όπως στην Ελλάδα και παρέχουν όλα τα τραπεζικά προϊόντα. Εκτός από τις εμπορικές τράπεζες, υπάρχουν και οι εξειδικευμένοι τραπεζικοί οργανισμοί, οι οποίοι ασχολούνται με ειδικούς τομείς της οικονομίας.

Συνεπώς έχουμε τους οργανισμούς χρηματοδότης, τις στεγαστικές τράπεζες, τον Οργανισμό Χρηματοδότησης Στέγης και την Τράπεζα Αναπτύξεως.

5.5. Το αμερικανικό Τραπεζικό Σύστημα

Στην Αμερική υπάρχουν οι γνωστοί περιοριστικοί κανόνες, οι οποίοι ρυθμίζουν τη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος⁴¹

Το κράτος ίδρυσε έναν ενιαίο ασφαλιστικό οργανισμό τον Federal Deposit Insurance Corporation, στον οποίο μπορούν να ασφαλιστούν όλες οι τράπεζες και συνεπώς και οι καταθέσεις όλων των πολιτών.

Το κεντρικό τραπεζικό σύστημα της Αμερικής, είναι υπεύθυνο για την ποσότητα προσφοράς του χρήματος και ρυθμίζει ή επηρεάζει την ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος, τα επιτόκια και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στο αμερικανικό τραπεζικό σύστημα υπάρχουν τράπεζες που παίρνουν τις άδειες λειτουργίας τους και ελέγχονται από τις Πολιτείες και άλλες τράπεζες που παίρνουν τις άδειες λειτουργίας τους και ελέγχονται από την Ομοσπονδιακή αρχή.

Βέβαια, σε κάθε διαφορετική πολιτεία υπάρχουν διαφορετικές ρυθμίσεις και γενικά δεν επιτρέπεται σε μία τράπεζα να έχει περισσότερα από ένα καταστήματα.

Συνεπώς, στην Αμερική υπάρχουν πάρα πολλές μικρές τράπεζες, οι οποίες όμως την ίδια στιγμή είναι και οι μεγαλύτερες τράπεζες του κόσμου⁴².

⁴¹ Καράγιωργας, Α., και Θ. Παπαμαρόρης, 1975, “Οικονομική”, Εκδόσεις Παπαζήση

⁴² Mishkin, F., 1992, “The Economics of Money, Banking, and Financial Markets”, 3rd edition, Εκδόσεις HarperCollins College Publishers

Σε σχέση με το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, το οποίο έχει μια εντελώς διαφορετική πορεία και μορφή, το αμερικάνικο σύστημα έχει επηρεαστεί περισσότερο από τα ευρωπαϊκά πρότυπα.

Συνεπώς, υπάρχει η κεντρική τράπεζα και μια σειρά από λίγες εμπορικές τράπεζες, οι οποίες έχουν σχεδόν απεριόριστο αριθμό υποκαταστημάτων σε όλη την Ελλάδα και ελέγχονται αυστηρά από το κράτος.

Υπάρχει, επίσης και μια σειρά από άλλες εξειδικευμένες τράπεζες σε διάφορους τομείς, οι λεγόμενες Τράπεζες Επενδύσεων, που είναι κυρίως κρατικές και έχουν σκοπό να βοηθήσουν ορισμένους στρατηγικούς τομείς της οικονομίας⁴³.

⁴³ Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, 2003, «Οι τράπεζες μοχλός της ανάπτυξης», Αθήνα

Κεφάλαιο 6^ο Διεθνείς εξελίξεις και χρηματιστήριο

Η πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση αποτελεί ίσως την πρώτη παγκοσμιοποιημένη κρίση, καθώς όλες οι αγορές στον κόσμο υφίστανται, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, τις συνέπειές της. Προκειμένου να εξαγάγουμε κάποια συμπεράσματα αναφορικά με την τρέχουσα κρίση κρίνεται αναγκαία η σύγκριση αυτής με την Μεγάλη Κρίση των ΗΠΑ την δεκαετία του '30. Επίσης, σε αυτό το κεφάλαιο αναφερόμαστε και στα πορίσματα της μελέτης των Reinhart και Rogoff (2008), οι οποίοι εξέτασαν κατά πόσον η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση παρουσιάζει ομοιότητες με προηγούμενες κρίσεις.

6.1 Ανασκόπηση των κρίσεων

Πολλές φορές έχουμε ακούσει την έκφραση ότι η Ιστορία επαναλαμβάνεται, με αυτή τη ρήση και αναφερόμενοι μόνο στους κατέχοντες των καίριων θέσεων αυτής της κοινωνίας, υπάρχει η ανάγκη να δηλωθεί ότι πολλά γεγονότα Ιστορικά έχουν επαναληφθεί ξανά και ξανά και ότι υπάρχει ένας μπούσουλας αντιμετώπισης αυτών. Αυτό που δε λέγεται είναι ότι οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν για να αντιμετωπιστούν, είχαν ως αποτέλεσμα τους να επαναληφθούν και πάλι τα ίδια γεγονότα στο μέλλον και να οδηγηθεί η κοινωνία μας στον ίδιο παρονομαστή.

Πρόσφατη μελέτη της McKinsey έδειξε ότι οι κρίσεις του, 1764-1768, του 1857, του 1990, του 1930 και του 2008 για την Αμερική έχουν κοινές πηγές ανάπτυξης οπότε μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε παρόμοιες μεθόδους αντιμετώπισης, μεθόδους που κατάφεραν να βοηθήσουν κάποιους ηγέτες της τότε αγοράς αλλά και κάποιους νεοεισερχόμενους, να επιβιώσουν και να χτίσουν τα νέα πλαίσια λειτουργίας της αγοράς.

Αυτό που δε λέγεται είναι ότι αν μια στρατηγική ακολουθήθηκε τέσσερις φορές και οδήγησε και πάλι σε κρίση γιατί τώρα θα πρέπει να είμαστε σίγουροι, ότι όταν τελειώσει και αυτή η κρίση δε θα οδηγηθούμε σε 20-30 χρόνια από τώρα σε μια νέα κρίση με ίδια χαρακτηριστικά. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη μελέτη τα χαρακτηριστικά των κρίσεων αναφέρονταν χρονικά στα ακόλουθα:

1.1764-1768: Αναφέρεται στη πτώση των τιμών της γης. Πολλοί Αμερικάνοι εκείνη τη περίοδο κατέληξαν στις φυλακές από χρέη.

2.1857:Αναφέρεται σε παρόμοιους λόγους με το 1764-1768, η συγκεκριμένη κρίση όμως οδήγησε στον εμφύλιο πόλεμο. Εκείνη τη περίοδο οι τιμές των υποθηκών ανέβηκαν κατακόρυφα.Το αποτέλεσμα της κρίσης αναφέρθηκε.

- Σ' Οικονομική κρίση σ' όλα τα κοινωνικά στρώματα.

- Σ' αύξηση πληθυσμού σε συγκεκριμένες περιοχές επιβάρυνση αυτών.

- Σε Μεγάλες εξαγορές και συγχωνεύσεις για επιβίωση.

3.1929-1933 (Το Κραχ του 1930): Η βάση της συγκεκριμένη κρίσης σχετίζεται με τη δανειακή πολιτική, τα υψηλά επιτόκια και γενικά τη στρατηγική των τραπεζών, αλλά και το χρηματιστήριο.

4.1990-1991-2001: Νομοθετική καθίζηση του συστήματος. Λανθασμένες κινήσεις και πάλι σ' επίπεδο τραπεζικών στρατηγικών. Το τρίπτυχο της κρίσης ήταν Δάνεια- Στεγαστικό Θεσμικό πλαίσιο

5.2007-?: Η κρίση του σήμερα αναφέρετε και πάλι στη Στεγαστική Αγορά, στο τραπεζικό Δανεισμό.

Οι κινήσεις που έγιναν σ' όλες τις προαναφερόμενες κρίσεις ήταν παρόμοιες, η μεθοδολογία που αποφάσισαν ν' ακολουθήσουν οι φορείς σε κάθε περίοδο ήταν η ίδια. Συγκεκριμένα:

1. Διαχείριση Κρίσεων 1764-1768-1857: Ίδρυση θεσμοθετημένων οργάνων τα οποία είχαν ως αντικείμενο να διαχειριστούν τη κρίση. Συγκεκριμένα τα Federal Deposit και Insurance Corporation.

2. Διαχείριση Κρίσεων 1929-1933: Ίδρυση ισχυρών οικονομικών ιδρυμάτων για την αντιμετώπιση όπως τα:

- RFC: Reconstruction Finance Corporation.

- FDIC: Federal Deposit Insurance Corporation.

3. Διαχείριση Κρίσεων 1990-2000-2001: Οι δράσεις που αναπτύχθηκαν είναι οι ακόλουθες:

■ Δράση 1: Ανάπτυξη του Financial Institution Reform, Recovery and Enforcement Act το 1989 το οποίο είχε ως στόχο του ν' αντιμετωπίσει τη χρεοκοπία της στεγαστικής και δανειακής πολιτικής

■ Δράση 2: Ανάπτυξη του RTC (Ratio to Complete), το οποίο ήταν ένα σύστημα εξισορρόπησης κόστους αγαθών και τιμών πώλησης.

Στη τωρινή κρίση αναπτύχθηκαν δράσεις σχετικές με την ανάπτυξη της δράσης για οικονομική σταθερότητα, με τη παροχή κρατικών κονδυλίων για ενίσχυση της οικονομίας, συγκεκριμένων κλάδων όπως η αυτοκινητοβιομηχανία.

6.2 Η κρίση του '30 και η σημερινή κρίση

Την περίοδο της Μεγάλης Ύφεσης εφαρμόστηκε το δόγμα ότι η παρέμβαση της Fed για τη διάσωση των τραπεζών που αντιμετώπιζαν σοβαρό πρόβλημα δεν ήταν επιθυμητή καθώς θα τις ενθάρρυνε τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς να αναλαμβάνουν υπερβολικούς κινδύνους (το επιχείρημα του ηθικού κινδύνου).

Η νομισματική πολιτική της εποχής, επίσης, επιδείνωνε τις οικονομικές συνθήκες, καθώς η Ομοσπονδιακή Τράπεζα συνέχιζε να αυξάνει τα επιτόκια ώστε να διατηρεί την εμπιστοσύνη προς το δολάριο. Άλλα ούτε και η δημοσιονομική πολιτική της κυβέρνησης των ΗΠΑ βοήθησε καθώς αυξήθηκαν οι φόροι για την κάλυψη του ελλείμματος στα έσοδα του κράτους από τη φορολογία λόγω της μειωμένης οικονομικής δραστηριότητας.

Οι Reinhart και Rogoff (2008), στην μελέτη τους εξέτασαν κατά πόσον η χρηματοπιστωτική κρίση που ξεκίνησε στις ΗΠΑ από τον Αύγουστο του 2007 αποτελεί ένα μοναδικό φαινόμενο ή, αντίθετα παρουσιάζει ομοιότητες με προηγούμενες κρίσεις. Οι εν λόγω συγγραφείς διαπίστωσαν σημαντικές ομοιότητες, αλλά και διαφορές, ανάμεσα στην προαναφερθείσα κρίση και στις ακόλουθες 18 τραπεζικές-χρηματοοικονομικές κρίσεις, κατά την μεταπολεμική περίοδο (το έτος στο οποίο αρχικά εκδηλώθηκε η κρίση αναγράφεται στην παρένθεση).

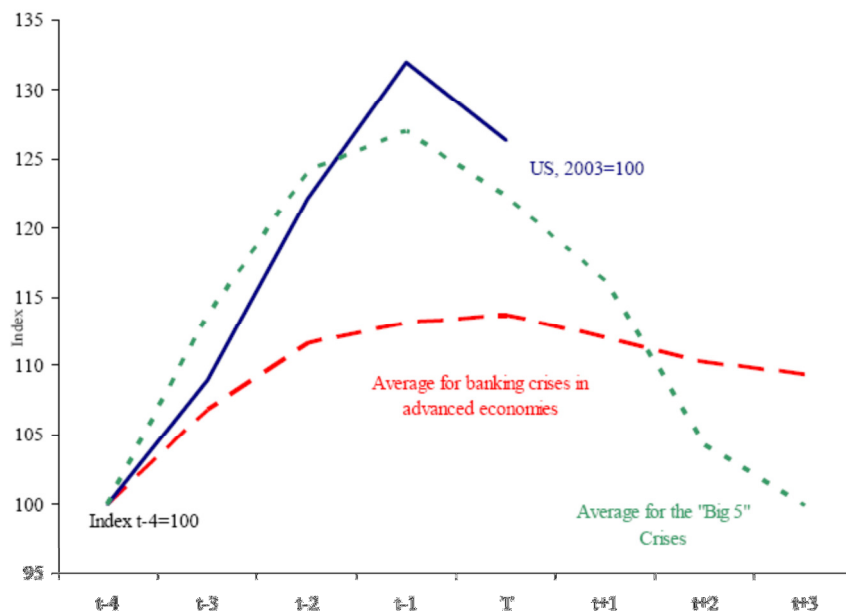
Πέντε Μεγάλες Τραπεζικές Κρίσεις

- Ισπανία (1977)
- Νορβηγία (1987)
- Φινλανδία (1991)
- Σουηδία (1991)
- Ιαπωνία (1992)

Άλλες Τραπεζικές Κρίσεις

- Ηνωμένο Βασίλειο (1974, 1991, 1995)
- Γερμανία (1977)
- Καναδάς (1983)
- Ηνωμένες Πολιτείες (1984).
- Ισλανδία (1985)
- Δανία (1987)
- Νέα Ζηλανδία (1987),
- Αυστραλία (1989)
- Ιταλία (1990)
- Ελλάδα (1991)
- Γαλλία (1994)

Συγκεκριμένα, οι συγγραφείς συνέκριναν τις προαναφερθείσες τραπεζικές κρίσεις με την πρόσφατη Αμερικανική κρίση στα εξής 5 σημεία: α) τιμές των ακινήτων, β) τιμές μετοχών, γ) έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών, δ) πραγματική αύξηση του ΑΕΠ, και 3) δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ. Αναφορικά με τις τιμές των ακινήτων παρατηρήθηκε μια σημαντική άνοδος των τιμών πριν την εκδήλωση της κρίσης, κατά την χρονική στιγμή T, με την Αμερική ωστόσο να ξεπερνά κατά πολύ τις υπόλοιπες περιπτώσεις.

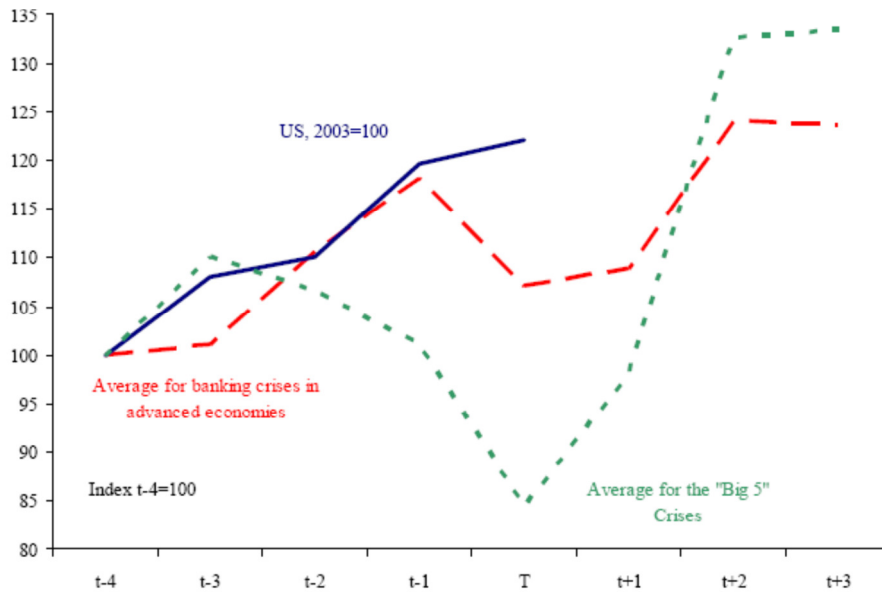

Σχήμα 6-1: Ο Δείκτης Τιμών των Ακινήτων

Πηγή: Reinhart και Rogoff (2008)

Είναι σαφές ότι η άνοδος των τιμών μετοχών και των ακινήτων αποτελεί, για χώρες με σημαντικές κεφαλαιακές εισροές στο ισοζύγιο πληρωμών της, αποτελεί προάγγελο της επερχόμενης κρίσης.

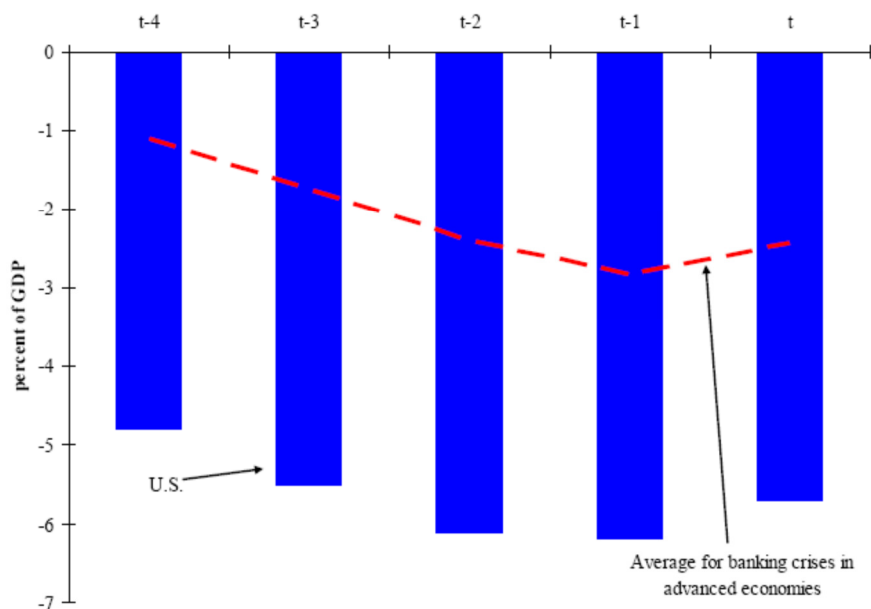
Και στην περίπτωση των μετοχών, η άνοδος της τιμών τους, κατά την περίοδο πριν την κρίση, υπήρξε μεγαλύτερη στις ΗΠΑ, αλλά εδώ ωστόσο βλέπουμε ότι στις 5-Μεγάλες Κρίσεις είχαμε πτώση των μετοχικών αξιών πριν από την εκδήλωση της κρίσης (Σχήμα 6-2).

Σχήμα 6-2: Η Πραγματική Αξία των Μετοχών

Πηγή: Reinhart και Rogoff (2008)

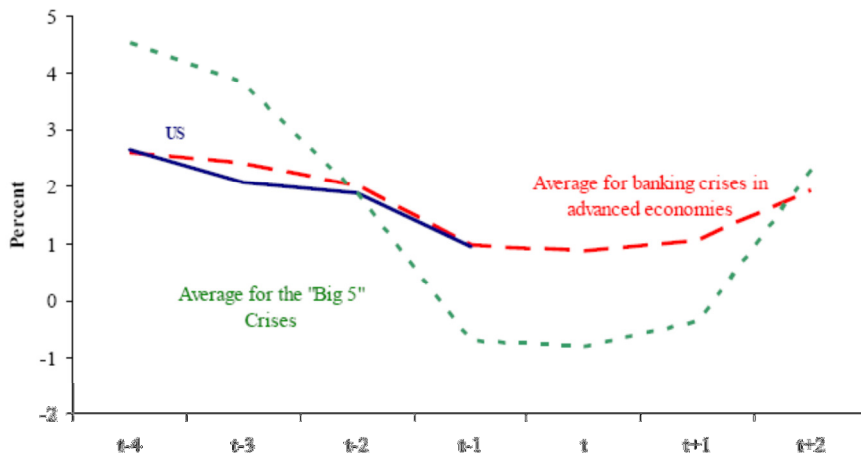
Η πορεία του ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών στην Αμερική ήταν χειρότερη σε σύγκριση με την πορεία του αντίστοιχου ελλείμματος σε χώρες, οι οποίες επλήγησαν από κάποια τραπεζική κρίση (Σχήμα 6-3).

Σχήμα 6-3: Το Έλλειμμα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Πηγή: Reinhart και Rogoff (2008)

Σε όλες τις περιπτώσεις ο ρυθμός μεγέθυνσης της οικονομίας μειώθηκε πριν την εκδήλωση της κρίσης, και παρέμεινε χαμηλός στην μετέπειτα περίοδο. Βέβαια η πτώση του εν λόγω ρυθμού ήταν σημαντικότερη στην περίπτωση των πέντε μεγάλων κρίσεων (Σχήμα 6-4).

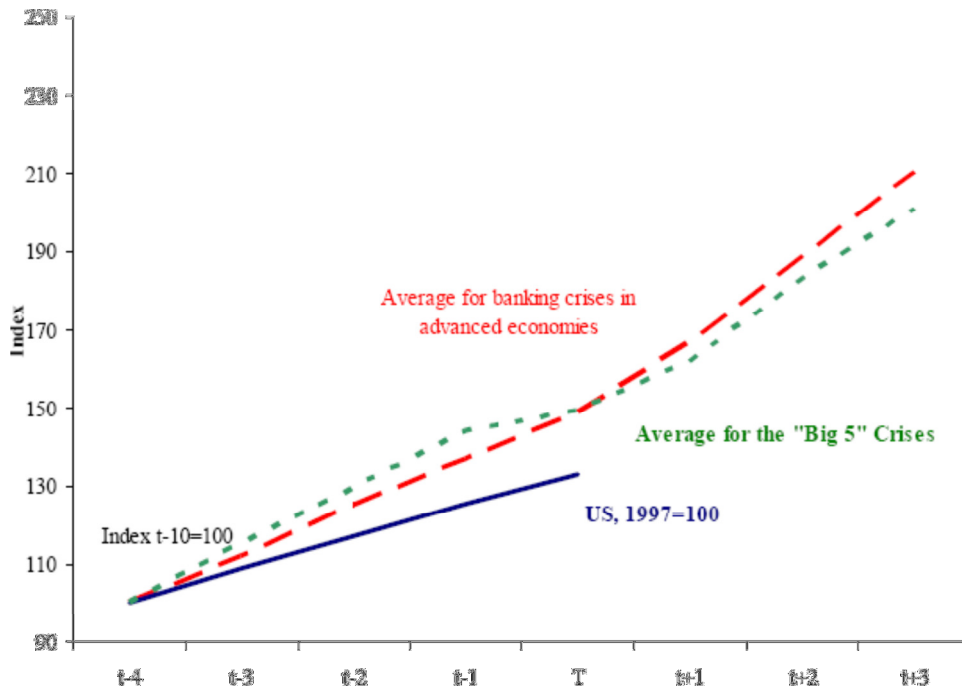

Σχήμα 6-4: Η Μεγέθυνση του Κατά Κεφαλήν Πραγματικού ΑΕΠ (σε όρους PPP)

Πηγή: Reinhart και Rogoff (2008)

Το ζητούμενο είναι κατά πόσον η Αμερικανική κρίση του 2007-2008 θα αποδειχθεί παρόμοια με τις πέντε μεγάλες κρίσεις που έπληξαν βιομηχανικές χώρες, οπότε σ' αυτή την περίπτωση θα πρέπει να αναμένουμε μια σημαντική υστέρηση του ΑΕΠ σε σχέση με το δυνητικό του επίπεδο για μια εκτεταμένη χρονική περίοδο.

Το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκε σε όλες τις περιπτώσεις, κατά την χρονική περίοδο τεσσάρων ετών πριν την κρίση, ωστόσο η άνοδος του στην περίπτωση της Αμερικής ήταν σαφώς μικρότερη σε σύγκριση με τις υπόλοιπες κρίσεις.

Σχήμα 6-5: Το Δημόσιο Χρέος

Πηγή: Reinhart και Rogoff (2008)

Τέλος θα πρέπει να αναφέρουμε ότι, πέρα από τις παραπάνω ομοιότητες και διαφορές, οι Reinhart και Rogoff (2008) διαπίστωσαν ότι στην πλειονότητα των τραπεζικών κρίσεων που εξέτασαν είχε προηγηθεί μια, τρόπον τινά, απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού κλάδου, υπό μορφή χαλαρότερης ρύθμισης του συστήματος, με αποτέλεσμα την εμφάνιση νέων, ελαφρώς ρυθμιζόμενων, θεσμών, οι οποίοι, τότε, ενίσχυσαν την σταθερότητα του συστήματος.

6.3 Αίτια και λόγοι δημιουργίας της κρίσης. Διεθνείς εξελίξεις και χρηματιστήριο

Ο πληθωρισμός αποτέλεσε πρόβλημα για το πρώτο εξάμηνο του 2008. Οι επιχειρήσεις άντεχαν στην οικονομική ύφεση όσο έβρισκαν κεφάλαια από την αγορά και όσο οι τράπεζες έδιναν δάνεια. Παρακάτω αναλύονται με βάση και στοιχεία που αποκόμισε ο γράφων από μελέτη που έκαναν οι Bryan L Farrell D το

2008 για την McKinsey Company τα αίτια και οι λόγοι δημιουργίας της κρίσης. Συγκεκριμένα αυτά ήταν⁴⁴:

1. Πληθωρισμός-Τιμολογήσεις-Κεφάλαια: Συγκεκριμένα η αρχική αιτία για την αύξηση του πληθωρισμού θεωρήθηκε η αύξηση του πετρελαίου, όταν το βαρέλι σταθεροποιήθηκε κάτω από τα 100\$ αυτή η άποψη πέρασε σε δεύτερη μοίρα. Η δεύτερη και πιο πρόσφατη αιτία θεωρήθηκε η αύξηση του πληθωρισμού σε αγορές όπως η Κίνα και η Ινδία. Τέλος οι περισσότερες μεγάλες επιχειρήσεις ως αντίδοτο στο πληθωρισμό αποφάσισαν να εφαρμόσουν μια ανοδική στρατηγική τιμολόγησης, αυξάνοντας τις τιμές των προϊόντων τους.
2. Μείωση προσλήψεων Αύξηση παραγωγής: Μέσα σε διάστημα έξι μηνών παρατηρήθηκαν ραγδαίες μειώσεις προσωπικού, ως απόρροια της δυσμενούς οικονομικής κατάστασης των εταιρειών και ως πιθανή λύση μείωσης εξόδων. Συγκεκριμένα στις βιομηχανίες και στις οικονομικές υπηρεσίες, παρατηρήθηκαν περισσότερες περικοπές στο προσωπικό. Οι επιχειρήσεις που παράγουν ενέργεια, αντίθετα δε παρουσίασαν αυξημένη μείωση προσωπικού.

Σ' όλες τις βιομηχανίες εμφανίστηκαν δράσεις αύξησης της παραγωγικής τους ικανότητας όπως δράσεις σε Διεθνές Επίπεδο. Συγκεκριμένα η κρίση δημιούργησε μια ευρύτερη ανησυχία στις τάξεις των βιομηχανιών. Η έρευνα έδειξε ότι:

1. Το 78% των ερωτώμενων της έρευνας φοβόταν για τη δράση που ήδη είχε αναπτύξει σε διεθνές επίπεδο.
2. Το 94% δεν έδειξε ανησυχία για δράσεις που ανέπτυξε στην Ασία, μια και η συγκεκριμένη ήπειρος, δείχνει να είναι λιγότερο επηρεαζόμενη από τη κρίση.

Οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό προσπάθησαν να περικόψουν έξοδα από τη κατανάλωση ενέργειας στα γραφεία και στα μηχανήματα τους.

⁴⁴ Bryan L Farrell D.,(2008), Leading through uncertainty,McKinsey, pp.1-14

Το Φθινόπωρο του 2008 οι διεθνείς αγορές παρουσίασαν μια ευρύτερη δυσλειτουργία. Συγκεκριμένα οι μεγάλες επιχειρήσεις επιδίωξαν τη πλήρη διεθνοποίηση, τα οικονομικά συστήματα κατέρρευσαν, οι μεγάλες τράπεζες επενδύσεων μεταμορφώθηκαν, Οι τιμές του πετρελαίου αυξήθηκαν και άλλα πολύτιμα αγαθά παρουσίασαν ανατιμήσεις⁴⁵.

Οι τιμές των ακινήτων σε Ισπανία, Μεγάλη Βρετανία, Αμερική παρουσίασαν πτωτικές τάσεις. Μεγάλες Επιχειρήσεις παρουσίασαν στους ισολογισμούς μεγάλα ελλείμματα, ενώ συγχρόνως είχαμε μεγάλη πτώση του εμπορίου. Οι μόνες δράσεις που παρουσίασαν σταθερότητα οι οποίες όμως αποτελούν παράγοντα πιέσεις για τις παγκόσμιες οικονομίες ήταν η τρομοκρατία, οι παγκόσμιες κλιματικές αλλαγές και οι πόλεμοι.

Συγκεκριμένα όλες οι παραπάνω αρνητικές δράσεις, αποτέλεσαν απόρροια της επεκτατικής και επιθετικής πολιτικής των Αμερικανών και από τη κυβέρνηση Κλίντον και από τη κυβέρνηση Μπούς. Η προσπάθεια για ενίσχυση της πολεμικής βιομηχανίας, οδήγησε σε μια παγκόσμια αναταραχή, η οποία εξουθένωσε ειδικά τις φτωχές χώρες και οδήγησε σε μια ευρύτερη οικονομική ύφεση.

Ως δράσεις αναστροφής της υφιστάμενης κατάστασης θεωρήθηκαν οι ακόλουθες:

1. Αλλαγές στη στρατηγική των επιχειρήσεων με βάση τις πιέσεις του περιβάλλοντος.
2. Στήριξη οικονομιών από τις κυβερνήσεις.
3. Στήριξη των μεγάλων βιομηχανιών-Για παράδειγμα οι ΗΠΑ ενίσχυσαν τις αυτοκινητοβιομηχανίες.
4. Οι μεγάλες επιχειρήσεις προσπάθησαν να γίνουν πιο ευέλικτες, πιο δραστικές και πιο ανταγωνιστικές.

⁴⁵ Wright R.E.,(2008), Financial crisis and reform: Looking back for clues to the future, McKinsey, pp.1-3

Ως παράδειγμα προς μίμηση: Αποτέλεσε η στρατηγική του Rockefeller ο οποίος ενίσχυσε τη θέση του στη κρίση του 1870 με τις καινοτομίες τεχνολογικές δράσεις, οι οποίες υπερέρασαν τους ανταγωνιστές του.

6.4 Ο ρόλος των τραπεζών

Η κρίση ξεκίνησε από την απληστία των τραπεζών οι οποίες, θέλοντας να βγάλουν περισσότερα κέρδη, υποεκτίμησαν τους κινδύνους που ανελάμβαναν επενδύοντας τα χρήματα των καταθετών. Τα κέρδη των τραπεζών προέρχονται από τα δάνεια που δίνουν και όχι από τις καταθέσεις, οι οποίες θεωρούνται «παθητικό». Και αυτό διότι από τα δάνεια εισπράττουν τόκους, δηλαδή έχουν κέρδος, ενώ στις καταθέσεις πληρώνουν τόκους, άρα τους δημιουργούν ζημιά. Προκειμένου να αυξήσουν τα κέρδη τους οι τράπεζες έδιναν όσο περισσότερα δάνεια μπορούσαν⁴⁶.

Το πρόβλημα ξεκινά από τις ΗΠΑ και την Αγγλία. Συγκεκριμένα οι τράπεζες δάνειζαν για την αγορά σπιτιού ως και 120% της αξίας του. Στις ΗΠΑ τα δάνεια που δίνονταν σε ανθρώπους χωρίς περιουσία, χωρίς εισόδημα και τελικά χωρίς δυνατότητα αποπληρωμής αποκαλούνταν subprime και αυτά ήταν τα πρώτα που «έσκασαν», προκαλώντας ένα ντόμινο προβλημάτων στις τράπεζες. Δεν ήταν όμως μόνο τα στεγαστικά που είχαν πρόβλημα, αλλά ένα πλήθος δανείων και επενδύσεων σε σύνθετα τραπεζικά προϊόντα τα οποία έχασαν τελείως την αξία τους και κατέστρεψαν κυριολεκτικά τις μεγαλύτερες τράπεζες των ΗΠΑ και μερικές από τις μεγαλύτερες τράπεζες του κόσμου⁴⁷. Τα προϊόντα αυτά σήμερα τα ονομάζουμε «τοξικά», ενώ πριν από λίγους μήνες θεωρούντο η επιτομή της τραπεζικής πρακτικής. Πώς δημιουργήθηκε το πρόβλημα στις τράπεζες; Με τα στεγαστικά και τα τοξικά να σκάνε το ένα μετά το άλλο, οι

⁴⁶ Πέτσας Σ.,(2009), Παγκόσμια οικονομική κρίση: Οι αιτίες και η αντιμετώπισή της, Ανάκτηση στις 3-12-2012 από <http://blogs.eliamer.gr/petsas/pagkosmia-ikonomiki-krisi-i-eties-ke-i-antimetopisi-tis-2/>

⁴⁷ Σπύρου Σ.,(2009),Οικονομική Κρίση του 1929, Ανάκτηση στις 3-12-2012 από <http://indy.gr/library/i-oikonomik-krisi-toy-1929>, Από το τεύχος Νο 4, Ιούνιος 2000, σελ. 120-124

τράπεζες δεν είχαν ρευστότητα, οι υπόλοιπες τράπεζες- επειδή δεν ήξεραν ποιες έχουν πρόβλημα με τα τοξικά- έπαψαν να χρηματοδοτούν η μία την άλλη, τελικά όλες οι τράπεζες έκοψαν όλες τις χρηματοδοτήσεις, οι επιχειρήσεις δεν μπορούσαν να λειτουργήσουν, σταμάτησαν να πληρώνουν, έκαναν απολύσεις, πολλές έκλεισαν και έτσι το η κρίσης σάρωσε και συνεχίζει να σαρώνει την οικονομία παγκοσμίως.

6.5 Επιδράσεις και επιπτώσεις

Τα ΜΜΕ έχουν πολλαπλό χαρακτήρα (ως Μέσα Ενημέρωσης, πλατφόρμα διαφήμισης και ως επιχειρήσεις-brands τα ίδια) και οι διαρκής επιδίωξή τους συνίσταται σε ενημέρωση - ψυχαγωγία, μερίδια - δημιουργία κοινών και διαφημιστικά έσοδα.

Στη περίοδο κρίσης, τα ΜΜΕ ως επιχειρήσεις βλέπουν μείωση των διαφημιστικών τους εσόδων, υπάρχει αβεβαιότητα και σκεπτικισμός, αδυναμία μακροχρόνιου σχεδιασμού, ένταση του ανταγωνισμού.

Σχετικά μικρότερη αναμένεται να είναι η επίδραση της διαφήμισης στο ραδιόφωνο, ενώ ευκαιρίες φαίνεται να αναδύονται για Internet και free press. Γενικά, αναμένονται ανακατατάξεις. Ως πηγές ενημέρωσης, τα ΜΜΕ θεωρείται ότι «έφεραν» την κρίση νωρίτερα, μέσα από την υπερβολή και την δραματοποίηση, χωρίς επαρκή τεκμηρίωση, επεξεργασία και επεξήγηση των σχετικών ειδήσεων από ειδικούς.

Δεν υπάρχει ισορροπία μεταξύ αρνητικών και θετικών ειδήσεων, τα ΜΜΕ πανικοβάλλουν, ενώ η τηλεόραση τείνει να απαξιώνει ως αξιόπιστο Μέσο Ενημέρωσης. Ως διαφημιστική πλατφόρμα, χάνουν την ελκυστικότητά τους, από την άλλη βλέπουμε στην τηλεόραση την αντίφαση να αυξάνεται το κοινό αλλά να μειώνονται τα διαφημιστικά έσοδα.

Η δημιουργία αρνητικού ψυχολογικού κλίματος δημιουργεί μια αλυσίδα που καταλήγει στην ακόμη μεγαλύτερη μείωση των διαφημιστικών εσόδων για τα ΜΜΕ. Όσον αφορά στις προσδοκίες από τα ΜΜΕ, αυτές αφορούν κυρίως σε αντικειμενική ενημέρωση, ψυχραιμία, ισορροπία, μέτρο, χρηστικότητα,

εμπλουτισμό περιεχομένου, προβολή και της καλής πλευράς της ζωής, περιορισμό της προβολής του υπέρ-πολυτελούς lifestyle⁴⁸.

Ως πλατφόρμα διαφήμισης τα MME καλούνται να ανταποκριθούν στην ανάγκη ψυχολογικής τόνωσης της αγοράς, να αναθεωρήσουν την τιμολογιακή πολιτική τους, να βρουν νέες δημιουργικές λύσεις μέσα από τις συνεργίες με τα brands. Δεν είναι εύκολο, όμως τα MME διαθέτουν τα εφόδια για να ανταποκριθούν: Διαθέτουν προσαρμοστικότητα, μεγάλο πολιτιστικό και πνευματικό κεφάλαιο, έχουν αίσθημα ευθύνης.

Μία από τις αιτίες της εξάπλωσης του προβλήματος σε ολόκληρο τον κόσμο είναι η παγκοσμιοποίηση. Το άνοιγμα των οικονομιών, η ελεύθερη μετακίνηση κεφαλαίων από ήπειρο σε ήπειρο και από χώρα σε χώρα, η ενοποίηση όλων των αγορών είναι η αιτία της «επιδημίας». Στα τοξικά τραπεζικά προϊόντα επένδυναν όχι μόνο οι αμερικανικές τράπεζες αλλά τράπεζες από ολόκληρο τον κόσμο. Επένδυναν επίσης ασφαλιστικές εταιρείες, ασφαλιστικά ταμεία, εταιρείες επενδύσεων, επενδυτικές τράπεζες και ιδιώτες⁴⁹.

Υπό μίαν έννοια όλοι είναι εκτεθειμένοι σε αυτή την κρίση, ακόμη και αν έχουμε μίαν απλή κατάθεση. Και αυτό διότι οι τράπεζες δεν τοποθετούν τα χρήματα των καταθέσεων σε ένα θησαυροφυλάκιο, αλλά τα δανείζουν σε επιχειρήσεις και ιδιώτες, τα δανείζουν η μία στην άλλη ή τα επενδύουν σε κάθε είδους τραπεζικά και χρηματιστηριακά προϊόντα προκειμένου να πάρουν μεγάλες αποδόσεις. Συνεπώς κάθε ένα ευρώ που έχει κατατεθεί στις τράπεζες είναι δανεισμένο ή επενδυμένο κάπου.

Ο λόγος για τον οποίο κανένας δεν προέβλεψε την κρίση ήταν ότι κανένας δεν είχε συμφέρον να την προβλέψει. Αντίθετα, όλοι είχαν λόγους να θεωρούν ότι όλα θα συνεχίσουν να πηγαίνουν καλά. Οι τράπεζες βγάζουν κέρδη όταν δίνουν δάνεια. Όσο περισσότερα δάνεια τόσο περισσότερα κέρδη. Όσο περισσότερα κέρδη τόσο μεγαλύτερες αμοιβές και μεγαλύτερα μπόνους για τα στελέχη. Ένας

⁴⁸ Θανάπουλος Π.,(2008), Τα MME και η Κρίση, 2^ο Συνέδριο Επικοινωνίας, σελ 1-10

⁴⁹ Στεργίου Ε.,(2009), Οικονομική κρίση: Πώς φτάσαμε ως εδώ, Ανάκτηση στις 3-12-2012

από http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathbreak_1_16/11/2008_256281

αμερικάνος τραπεζίτης, για παράδειγμα, έδινε ένα δάνειο για σπίτι σε έναν Αμερικανό χωρίς αποταμίευση και χωρίς περιουσία. Υποθήκευε το σπίτι. Παρ' όλα αυτά γνώριζε ότι μάλλον δεν θα μπορέσει να εισπράξει το δάνειο αφού ο δανειολήπτης ήταν αφερέγγυος⁵⁰.

Οι τράπεζες μέσω των στελεχών τους συγκέντρωναν όλα αυτά τα επικίνδυνα, τα κακά δάνεια και τα ονόμαζε «ασφαλές ομόλογο». Το ομόλογο αυτό το πούλαγε σε άλλες τράπεζες ή σε ασφαλιστικά ταμεία ή σε επενδυτές, οι οποίοι το αγόραζαν επειδή ήταν ασφαλές. Και ήταν ασφαλές διότι το εξέδιδε η τράπεζα. Έτσι η τράπεζα έπαιρνε από την αγορά τα χρήματα που είχε δανείσει στους κακοπληρωτές. Και εφόσον έπαιρνε χρήματα, τα δάνειζε ξανά σε άλλους κακοπληρωτές και έτσι είχε δανείσει τα διπλά λεφτά στους διπλάσιους κακοπληρωτές. Γιατί; Για να βγάλει περισσότερα κέρδη και να πάρουν τα στελέχη της μεγαλύτερα μπόνους.

Όταν οι αξίες των ακινήτων άρχισαν να πέφτουν, άρχισαν να «σκάνε» και τα κακά δάνεια. Όταν έσκασαν τα δάνεια, έσκασαν και τα «ασφαλή ομόλογα», αυτά που σήμερα τα λέμε «τοξικά», και μόλυναν το παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα και δυστυχώς όλους τους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας. Και γιατί δεν προέβλεψαν την κρίση οι κεντρικές τράπεζες, οι επιτροπές κεφαλαιαγορών και οι κυβερνήσεις, ώστε να προστατέψουν τις οικονομίες; Οι λόγοι για τους οποίους κανένας από τους θεσμικούς παράγοντες δεν είχε προβλέψει την κρίση είναι δύο: Πρώτον, διότι ο καθένας έβλεπε το δικό του κομματάκι από τη συνολική εικόνα της οικονομίας και κανένας δεν έβλεπε ολόκληρη την εικόνα. Βλέπανε δηλαδή όλοι από ένα δέντρο (την τοπική οικονομία) και κανένας δεν έβλεπε το δάσος (την παγκοσμιοποιημένη οικονομία). Δεύτερον, διότι κανένας δεν ήθελε να πιστέψει ότι έρχεται τέτοια κρίση. Ακόμη και οι κεντρικές τράπεζες ομολογούν σήμερα ότι ήξεραν πως υπάρχει «τρελός δανεισμός» αλλά θεωρούσαν ότι τα δάνεια και η άνοδος όλων των αξιών

⁵⁰ McKinsey.,(2008)Economic and hiring outlook, third quarter 2008, McKinsey Quarterly, pp.1-7

δικαιολογούνται από τον ρυθμό αύξησης των κερδών των τραπεζών και των επιχειρήσεων⁵¹.

Δυστυχώς από την κρίση αυτή ωφελήθηκαν μόνο αυτοί που την προκάλεσαν, δηλαδή τα μεγάλα στελέχη των επενδυτικών τραπεζών που εισέπραξαν κολοσσιαία μόνους προκαλώντας τη φούσκα η οποία οδήγησε στην κρίση. Ωφελούνται επίσης αυτοί που έχουν τεράστιες αποταμιεύσεις σε μετρητά και οι οποίοι μπορούν να αγοράσουν τώρα φθηνότερα ακίνητα, επιχειρήσεις, μετοχές κτλ. Αυτοί όμως είναι ελάχιστοι, αφού όλοι οι πλούσιοι είχαν τοποθετήσει τα χρήματά τους σε διάφορες επενδύσεις που κατέρρευσαν. Γι' αυτό και η κρίση αυτή ονομάστηκε κρίση των Κροίσων. Ωστόσο, επειδή δεν έχει τελειώσει, αντίθετα έχει αρχίσει να απλώνεται στην πραγματική οικονομία, ο κίνδυνος είναι ότι θα μετατραπεί σε γενικευμένη κρίση όλων μας⁵².

6.6 Οικονομικές επιπτώσεις στη χρηματοδότηση και λειτουργία των επιχειρήσεων

Σε σχέση με τη χρηματοδότηση και τη λειτουργία των επιχειρήσεων, θα προσπαθήσουμε στη παρούσα ενότητα να δούμε τις δράσεις που έγιναν αλλά και που γίνονται προκειμένου να χαλιναγωγηθεί η κατάσταση και να μπου κάποιιοι περιορισμοί. Συγκεκριμένα οι τράπεζες και οι κυβερνήσεις αντιμετώπισαν τη κρίση μέσα από εγγυημένα δάνεια σ' επιχειρήσεις. Η κρίση του 2008 επέφερε μεγάλο χτύπημα στο καλά δουλεμένο σύστημα που αναφερόταν στη διεθνοποίηση της παγκόσμιας αγοράς και ήταν απόρροια του Bretton Woods⁵³.

Η κρίση χτύπησε όλες τις Ευρωπαϊκές Οικονομίες. Ο λόγος αναφερόταν στο ότι οι τράπεζες έδιναν δάνεια χωρίς πολλές εγγυήσεις με στόχο να

⁵¹ Γκριστιάν Α.,(2008), Η οικονομική Κρίση είναι η σοβαρότερη από το 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο, Ανάκτηση στις 3-12-2012 από <http://www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=883151>

⁵² Ελευθεροτυπία.,(2009), Διευρύνετε η Οικονομική Κρίση, Ανάκτηση στις 3-12-2012 από <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=42148>

⁵³ Lyhus R.,(2008), How to win the Crises, McKinsey, pp.1-10

εισπράττουν τα μεγάλα επιτόκια. Το αποτέλεσμα ήταν ο υπερδανεισμός και η χρεοκοπία πολλών ειδικά μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων. Η Αμερικανική Κυβέρνηση έδρασε μέσα από αγορές υποθηκών και εξασφαλίσεις σε δανειζόμενους.

Οι κυβερνήσεις στη προσπάθεια τους ν' ανατρέψουν τη κατάσταση αύξησαν τους φόρους, πράγμα που μπορεί να επέφερε κέρδη στις εθνικές οικονομίες, αλλά οδήγησε στη χρεοκοπία πολλές επιχειρήσεις.

Ο τραπεζικός δανεισμός μείωσε τη καταναλωτική ικανότητα της αγοράς, μείωσε τη δυναμική των τραπεζών οι οποίες δεν εισέπρατταν τους τόκους, μείωσε την εισροή φόρων για τις κυβερνήσεις, οι οποίες δεν μπορούσαν να είχαν πόρους να επενδύσουν στη υγεία, στη παιδεία, στις υποδομές κ.λ.π

Οι επιχειρήσεις επιδίωξαν να βρουν άλλες πηγές δανεισμού με λιγότερο ρίσκο. Άλλαξαν το επιχειρησιακό τους μοντέλο εστιάζοντας σε πιο ευέλικτη παραγωγική διαδικασία, μειώνοντας τους δανεισμούς, μικραίνοντας το κύκλος ζωής των προϊόντων τους κ.λπ. Το πρόβλημα όμως ήταν και είναι η ανταγωνιστικότητα μεταξύ των κρατών σ' όλα τα επίπεδα η οποία επιδείνωσε τη κρίση. Ένας βασικός λόγος στη συγκεκριμένη αδυναμία των εταιρειών ήταν η αποτυχία του μοντέλου της παγκοσμιοποίησης αλλά και οι μη σκεπτόμενες αποφάσεις τους σ' όλα τα επίπεδα. Επιπροσθέτως επιβαρυντικές ήταν και οι υψηλές στοχοθετήσεις των επιχειρήσεων οι οποίες οδήγησαν σε πωλήσεις χωρίς αντίκρισμα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα μεγάλα και μη καλυπτόμενα οικονομικά ανοίγματα.

Οι τράπεζες σταματάνε να δίνουν δάνεια και αυξάνουν τα επιτόκια των δανείων που έχουν δώσει. Τα νοικοκυριά δυσκολεύονται να πληρώσουν τις δόσεις των στεγαστικών, των καρτών κτλ. Οι τράπεζες αρχίζουν να κατάσχουν τα σπίτια και τα αυτοκίνητα, και τα νοικοκυριά περιορίζουν την κατανάλωσή τους γιατί δεν έχουν χρήματα. Ταυτόχρονα οι τράπεζες διακόπτουν τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων ή τους αυξάνουν τα επιτόκια.

Οι επιχειρήσεις δυσκολεύονται να πληρώσουν και κάνουν απολύσεις. Ταυτόχρονα έχουν μειωθεί οι πωλήσεις τους επειδή τα νοικοκυριά μείωσαν την

κατανάλωση. Τα κέρδη τους περιορίζονται και περνάνε σε ζημιές. Αρχίζουν τις απολύσεις και τη μείωση μισθών, ενώ πολλές κλείνουν.

Όσοι χάνουν τη δουλειά τους δεν έχουν εισόδημα για να καταναλώσουν ούτε για να πληρώσουν τα δάνειά τους. Η μείωση της κατανάλωσης συνεχίζεται προκαλώντας νέα κλεισίματα επιχειρήσεων και νέα προβλήματα στις τράπεζες, που συνεχίζουν να περιορίζουν τα δάνεια και ούτω καθ' εξής. Αυτό είναι το πέρασμα της κρίσης από τις τράπεζες στην πραγματική οικονομία και στα νοικοκυριά⁵⁴.

Από ότι λένε όλοι οι οικονομολόγοι παγκοσμίως κανένας δεν γνωρίζει πού φτάνουν οι ζημιές. Όλα εξαρτώνται πλέον από τις αποφάσεις των ηγετών της Ευρώπης, των ΗΠΑ, της Κίνας και της Ρωσίας. Οι άνθρωποι αυτοί θα πρέπει να αποφασίσουν τι και ποιους θα θυσιάσουν για να σώσουν τις οικονομίες τους. Είναι αποφάσεις δύσκολες και με μεγάλο κόστος για όλους. Οι περισσότεροι πάντως πιστεύουν ότι έχουμε αρκετούς μήνες μπροστά μας ώσπου να αντιληφθούμε το βάθος της κρίσης και να βγάλουμε συμπεράσματα για τη διάρκειά της. Ποιο είναι το πιο αισιόδοξο σενάριο. Το πιο αισιόδοξο σενάριο είναι να αποδώσουν τα μέτρα των κυβερνήσεων και να αποκατασταθεί η ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος. Αν αυτό συμβεί, οι τράπεζες θα αρχίσουν να χρηματοδοτούν ξανά την παγκόσμια οικονομία και η ισορροπία θα αποκατασταθεί σχετικά σύντομα.

Το πιο απαισιόδοξο σενάριο είναι να μην αποδώσουν τα μέτρα διότι οι ζημιές θα είναι πολύ μεγαλύτερες από αυτά που μπορούν να δώσουν οι κυβερνήσεις, να συνεχιστεί η κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος, η απαξίωση όλων των αξιών να οδηγήσει σε απώλειες περιουσιών, σε μαζικό κλείσιμο επιχειρήσεων και σε μεγάλα διψήφια ποσοστά ανεργίας. Μια νομισματική κρίση που θα απαξίωνε το χρήμα θα έφερνε την ολοκληρωτική καταστροφή της παγκόσμιας οικονομίας.

⁵⁴ Ανδρανόπουλος Α.,(2008), Η κρίση χτυπά τα χρηματιστήρια, Ανάκτηση στις 3-12-2012 από <http://e-rooster.gr/10/2008/967>

6.7 Περιγραφή κατάστασης στη Νότιο ανατολική Ευρώπη όπου δραστηριοποιούνται ελληνικές επιχειρήσεις

Η χρηματοπιστωτική κρίση πλήττει σοβαρά τις φτωχότερες χώρες. Μέσα στο 2008 και παρότι είχε ξεσπάσει η οικονομική κρίση, η ΕΕ διέθεσε 8% περισσότερα για αναπτυξιακή βοήθεια. Τα κράτη μέλη διέθεσαν συνολικά 49 δισ. ευρώ, δηλαδή σχεδόν το 0,4% του ΑΕΠ της ΕΕ, για βοήθεια προς τις φτωχότερες χώρες του κόσμου. Τα χρήματα αυτά χρησιμοποιούνται για διάφορα έργα, από σχολεία και νοσοκομεία μέχρι την κατασκευή νέων δρόμων.

Τα τελευταία δύο χρόνια η οικονομία των αναπτυσσόμενων χωρών και της Νοτιοανατολικής Ευρώπης έχει ήδη κλονιστεί εξαιτίας της αύξησης των τιμών στα τρόφιμα και τα καύσιμα. Σήμερα πλήττεται από τη συνεχή πτώση των τιμών των βασικών προϊόντων, τη μείωση των άμεσων ξένων επενδύσεων και από το ενδεχόμενο συρρίκνωσης των μεταναστευτικών εμβασμάτων.

Για όλους αυτούς τους λόγους, η τήρηση των δεσμεύσεων των δωρητριών χωρών, παρά τις πιέσεις που ασκούνται στις οικονομίες τους, αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία. Το 2005, οι χώρες της ΕΕ δεσμεύτηκαν να αυξήσουν τη βοήθεια στο 0,56% του ακαθάριστου εισοδήματος έως το 2010, που σημαίνει ότι για να επιτύχουν αυτόν τον στόχο, θα πρέπει να συνεισφέρουν περίπου 69 δισ. ευρώ. Εκφράζεται όμως ανησυχία ότι ορισμένες χώρες ενδέχεται να μην ακολουθήσουν εξαιτίας της πτώσης των φορολογικών τους εσόδων και της αύξησης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων.

Στην πρόσφατη σύνοδο των 20 ισχυρότερων οικονομιών του κόσμου, οι ηγέτες τους επαναβεβαίωσαν τη δέσμευσή τους για αύξηση της βοήθειας, σύμφωνα με τους αναπτυξιακούς στόχους που εγκρίθηκαν από τα κράτη μέλη των Ηνωμένων Εθνών το 2001. Η ΕΕ θα επισπεύσει τη χορήγηση των 4 δισ. ευρώ που προορίζονται φέτος για βοήθεια. Από το ποσό αυτό, τουλάχιστον 500 εκατ. ευρώ θα διατεθούν υπό μορφή κοινωνικών ενισχύσεων σε χώρες που αντιμετώπισαν μείωση των εσόδων, και 1 δισ. ευρώ σε χώρες που επλήγησαν από τις υψηλές τιμές τροφίμων.

Προκειμένου να αξιοποιηθούν όσο το δυνατόν καλύτερα τα αναπτυξιακά κονδύλια, η Επιτροπή συνιστά τον προσανατολισμό της βοήθειας στην

προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων. Για να αντιμετωπιστούν οι συνέπειες της κρίσης, θα πρέπει επίσης να επανεστιαστεί η βοήθεια και να επιταχυνθεί ο ρυθμός χορήγησής της⁵⁵.

Τέλος, με τη στενότερη συνεργασία ανάμεσα στα κράτη μέλη και στην Επιτροπή, θα γίνει αποτελεσματικότερη η αναπτυξιακή βοήθεια. Σήμερα η Επιτροπή διαχειρίζεται το 20% περίπου της βοήθειας της ΕΕ, ενώ το υπόλοιπο ποσό διατίθεται απευθείας από τα κράτη μέλη. Ανεξάρτητα από την οικονομική βοήθεια το πρόβλημα αναπτυσσόμενες χώρες συνεχίζει να είναι μεγάλο. Αυτές που είχαν στηριχτεί στην εισροή ξένων κεφαλαίων καταρρέουν. Η Ισλανδία που στηριζόταν στην βρετανική οικονομία κατέρρευσε. Η Ρουμανία, η οποία απολάμβανε ταχύ ρυθμό ανάπτυξης λόγω των ξένων επενδύσεων, βρίσκεται στα πρόθυρα της χρεοκοπίας. Επίσης χώρες με αδύναμη οικονομία, μεγάλο χρέος και ελλείμματα, όπως η Βουλγαρία, έχουν σοβαρό πρόβλημα. Οι ελληνικές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στις χώρες αυτές έχουν μεγάλο πρόβλημα και στο μέλλον θ' αναγκαστούν αν συνεχιστεί η συγκεκριμένη κατάσταση ν' αποχωρήσουν, πράγμα που δε θα είναι πολύ θετικό για τη συνολική τους πορεία και στρατηγική.

Οι χώρες που υποφέρουν περισσότερο μέχρι στιγμής είναι αυτές που η ευημερία τους στηρίζεται στο τραπεζικό τους σύστημα, στα χρηματιστήρια και στη βιομηχανία. Η Βρετανία και οι ΗΠΑ βλέπουν το τραπεζικό τους σύστημα να καταρρέει. Οι τράπεζες απολύουν κατά χιλιάδες τους υπαλλήλους τους. Οι βιομηχανίες τους μειώνουν την παραγωγή και απολύουν τους εργατές. Οι αξίες των ακινήτων και όλων των άλλων περιουσιακών στοιχείων τους μειώνονται. Το ίδιο συμβαίνει και στις άλλες βιομηχανικές χώρες. Οι αναπτυσσόμενες χώρες τη γλιτώνουν; Κάθε άλλο. Οι αναπτυσσόμενες χώρες που είχαν στηριχτεί στην εισροή ξένων κεφαλαίων καταρρέουν. Η Ισλανδία, που στηριζόταν στη βρετανική οικονομία, κατέρρευσε. Η Ρουμανία, η οποία απολάμβανε ταχύ ρυθμό ανάπτυξης λόγω των ξένων επενδύσεων, βρίσκεται στα πρόθυρα της χρεοκοπίας. Επίσης, χώρες με αδύναμη οικονομία, μεγάλο χρέος και ελλείμματα, όπως η

⁵⁵ Σπύρου Σ.,(2008), Οικονομική Κρίση στις Ανατολικές χώρες, Το Βήμα

Ελλάδα, έχουν σοβαρό πρόβλημα. Τελικά κανένας δεν γλιτώνει από αυτή την κρίση⁵⁶.

Τις μεγαλύτερες ζημιές μέχρι στιγμής έχουν οι τράπεζες και η ναυτιλία. Οι μεν τράπεζες λόγω του ότι πρόκειται για πιστωτική κρίση, οι δε ναυτιλιακές διότι μειώθηκε ο όγκος του παγκόσμιου εμπορίου, έπεσαν οι τιμές των ναύλων και των караβιών και ακρίβυναν τα δάνεια. Καθώς η ναυτιλία είχε γνωρίσει πρωτοφανή ανάπτυξη την τελευταία δεκαετία λόγω του υψηλού ρυθμού της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης, έχει αποθέματα ρευστού. Αλλά τα πράγματα δεν είναι καλά διότι πλεονάζουν τη στιγμή αυτή τα καράβια και η ζήτηση παραμένει χαμηλή. Τεράστιες ζημιές αντιμετωπίζουν όλες οι βιομηχανίες και κυρίως οι αυτοκινητοβιομηχανίες, αλλά και ο κλάδος της οικοδομής και του real estate. Όταν αυτοί οι κλάδοι, που είναι οι σημαντικότεροι της παγκόσμιας οικονομίας, υποφέρουν, υποφέρουν μαζί τους και όλοι οι άλλοι, καθώς όλες οι οικονομικές δραστηριότητες είναι απόλυτα συνδεδεμένες μεταξύ τους⁵⁷.

Η αλήθεια είναι ότι οι αγορές δεν μπορούν να αυτορυθμίζονται. Ή μάλλον ότι για να επανέλθουν σε ισορροπία ύστερα από κρίση θα πρέπει να καταστραφεί μεγάλο μέρος της επιχειρηματικής κοινότητας, να απολυθούν εκατομμύρια εργαζόμενοι και να επικρατήσουν συνθήκες φτώχειας σε τεράστιους πληθυσμούς. Αυτά όμως οδηγούν σε κοινωνικές εκρήξεις και για τον λόγο αυτόν μπορούμε με βεβαιότητα πλέον να πούμε ότι ο ρόλος του κράτους στις οικονομίες πρέπει να αυξηθεί και η ασυδοσία των αγορών να περιοριστεί.

Η μόνη λύση που προτείνεται μέχρι στιγμής είναι η χορήγηση ρευστότητας στις τράπεζες και στις επιχειρήσεις από τα κρατικά ταμεία. Να δώσουν δηλαδή χρήματα οι κυβερνήσεις στις τράπεζες ώστε να συνεχίσουν τη χρηματοδότηση της οικονομίας.

Οι περισσότερες κυβερνήσεις έχουν ήδη δώσει αρκετά χρήματα στις τράπεζες και σε μεγάλες επιχειρήσεις και θα συνεχίσουν να δίνουν όσο αντέχουν. Το ζήτημα είναι ότι πολλές κυβερνήσεις, όπως η ελληνική, δεν έχουν χρήματα

⁵⁶ Βενετσάνος Κ.,(2009), Κρίση Οικονομική, Κρίση πολιτικής, Ανάκτηση στις 3-12-2012 από <http://www.inout.gr/showthread.php?t=30805>

⁵⁷ Κρουγκμαν Π.,(2008), Η Κρίση του 2008, Καστανιώτης

και δανείζονται διαρκώς από τους διεθνείς δανειστές, οι οποίοι όμως εκμεταλλευόμενοι την ανέχεια ζητούν τοκογλυφικά επιτόκια. Οι κυβερνήσεις σε αντάλλαγμα για τα χρήματα που δίνουν στις τράπεζες και στις βιομηχανίες παίρνουν τις μετοχές τους και έτσι ξαναγυρνάμε στον κρατικό έλεγχο τραπεζών και επιχειρήσεων ύστερα από δεκαετίες αποκρατικοποίησης. Ποιο θα είναι το κόστος των λύσεων αυτών και ποιος θα το πληρώσει;

Το κόστος ασφαλώς το πληρώνει ο κρατικός προϋπολογισμός, δηλαδή οι πολίτες όλων των κρατών, οι οποίοι θα πρέπει να πληρώσουν αυξημένους φόρους και να απολαύσουν λιγότερες υπηρεσίες δωρεάν υγείας, παιδείας και κοινωνικής ασφάλισης, για να βρεθούν τα χρήματα σωτηρίας των τραπεζών.

Οι κοινωνίες δεν έχουν περιθώρια άρνησης της υποχρεωτικής σωτηρίας του τραπεζικού συστήματος. Φυσικά, έχουν περιθώρια αντίδρασης στο κόστος αυτών των λύσεων, η οποία αναμένεται να εκδηλωθεί με μαζικές διαδηλώσεις και ταραχές σε ολόκληρο τον κόσμο. Και αυτό είναι το φυσικό-νομοτελειακό επακόλουθο μιας μεγάλης οικονομικής κρίσης η οποία οδηγεί στην ανεργία και στη φτώχεια εκατομμύρια αθώους πολίτες εξαιτίας της υπερβολικής απληστίας και της ελλιπούς εποπτείας του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος.

Η απληστία είναι στη φύση του ανθρώπου και είναι η γενεσιουργός αιτία της οικονομίας. Αλλά τα κράτη έχουν υποχρέωση αυστηρότερων ελέγχων και δικαιότερης διανομής του πλούτου. Μόνο μέσω του ρόλου των κρατών και των ελεγκτικών μηχανισμών μπορούν να αποφευχθούν τέτοια φαινόμενα στο μέλλον. Τι θα γίνει μετά την κρίση; Πώς θα κινηθούν οι τιμές των εμπορευμάτων και οι αγορές μετά την κρίση. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος είναι να αρχίσει μια ξέφρενη άνοδος των τιμών όλων των αξιών, των μετοχών, των ακινήτων, των εμπορευμάτων και των τροφίμων, που θα οδηγήσει σε νέα φούσκα, υπερπληθωρισμό και νέα κατάρρευση πολύ σύντομα.

Η ελληνική οικονομία είναι μέρος της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας οικονομίας και ταυτόχρονα είναι ελλειμματική. Η κυβέρνηση δανείζεται κάθε χρόνο δεκάδες δισεκατομμύρια ευρώ (44 εφέτος) για να καλύψει τις ανάγκες του Δημοσίου αλλά και τους τόκους του εξωτερικού μας χρέους, που φτάνει τα 250 δισ. ευρώ. Σε μια περίοδο όπου οι πιστώσεις έχουν σταματήσει, είναι δύσκολο να

βρίσκουμε δανεικά. Στο μεταξύ οι ελληνικές τράπεζες επίσης δεν βρίσκουν εύκολα δανεικά από το διεθνές σύστημα και έτσι κόβουν τα δάνεια και δημιουργούν προβλήματα σε όλες τις επιχειρήσεις και τους ιδιώτες δανειολήπτες.

Το υψηλό δημόσιο χρέος και το έλλειμμα των συναλλαγών μας με το εξωτερικό, το οποίο πλησιάζει τα 40 δις. ευρώ εφέτος, είναι δύο από τα πολλά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας. Γενικότερα έχουμε πρόβλημα εσόδων. Η ελληνική οικονομία στηρίζεται κατά 50% στο Δημόσιο (που έχει έλλειμμα και χρέος) και σε τέσσερις βασικούς κλάδους: στις τράπεζες- που έχουν πρόβλημα-, στη ναυτιλία- που έχει καταρρεύσει παγκοσμίως -, στην οικοδομή- που έχει παγώσει και στον τουρισμό- που αναμένεται ότι θα μειωθεί σημαντικά. Όλοι οι άλλοι κλάδοι στηρίζονται σε αυτούς τους τέσσερις και στο Δημόσιο και κανένας αυτή τη στιγμή δεν παράγει έσοδα. Ταυτόχρονα, η φοροδιαφυγή, η διαφθορά και η γραφειοκρατία έχουν καταδικάσει τον δημόσιο τομέα, που δυσκολεύεται να βοηθήσει σε περιόδους κρίσεως.

Ορισμένοι Έλληνες τραπεζίτες πιστεύουν ότι αν αρχίσουν οι κρατικοποιήσεις τραπεζών στην Ευρώπη, θα υπάρξουν κρατικοποιήσεις και στην Ελλάδα. Δεν μπορεί κανείς εξάλλου να φανταστεί ότι η κυβέρνηση θα δώσει επιπλέον χρήματα σε μια τράπεζα που κινδυνεύει χωρίς να πάρει τις μετοχές και τον έλεγχό της. Γιατί ενώ μειώνεται το βασικό επιτόκιο του ευρώ, τα επιτόκια που πληρώνουμε εμείς για τα δάνεια ανεβαίνουν;

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα μειώνει το επιτόκιο του ευρώ σε μια προσπάθεια στήριξης των τραπεζικών συστημάτων των χωρών-μελών. Αλλά οι τράπεζες συνεχίζουν να δανείζουν με υψηλά επιτόκια τους δανειολήπτες για να στηρίξουν τα έσοδά τους και να καλύψουν τις ζημιές που έχουν από επισφαλή δάνεια και τοξικές επενδύσεις. Βεβαίως αυτή η πρακτική θίγει το σύνολο της οικονομίας και δεν εξυπηρετεί τους σκοπούς για τους οποίους η κεντρική τράπεζα μειώνει τα επιτόκια, δηλαδή τη διευκόλυνση της χρηματοδότησης της οικονομίας.

Το σύνολο του ιδιωτικού τομέα στην Ελλάδα στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στο Δημόσιο. Και εφόσον το Δημόσιο έχει πρόβλημα, έχουν όλοι οι κλάδοι. Αυτοί που υποφέρουν περισσότερο είναι όσοι σχετίζονται με την οικοδομή. Το κρισιμότερο σημείο στο άμεσο μέλλον: ποια θα είναι η επίπτωση της κρίσης στον

τουρισμό, που αποτελεί τη βασική πηγή εισροής κεφαλαίων από το εξωτερικό, αλλά και την πηγή εισοδήματος για εκατοντάδες χιλιάδες Έλληνες. Οι ίδιοι κλάδοι που σήμερα μαστίζονται από την κρίση θα είναι αυτοί που θα απολαύσουν τα μεγαλύτερα κέρδη όταν αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη στις αγορές και ξεκινήσει πάλι η οικονομική ανάπτυξη.

Συμπεράσματα

Η μόνη λύση που προτείνεται μέχρι στιγμής είναι η χορήγηση ρευστότητας στις τράπεζες και στις επιχειρήσεις από τα κρατικά ταμεία. Να δώσουν δηλαδή χρήματα οι κυβερνήσεις στις τράπεζες ώστε να συνεχίσουν τη χρηματοδότηση της οικονομίας.

Οι περισσότερες κυβερνήσεις έχουν ήδη δώσει αρκετά χρήματα στις τράπεζες και σε μεγάλες επιχειρήσεις και θα συνεχίσουν να δίνουν όσο αντέχουν. Το ζήτημα είναι ότι πολλές κυβερνήσεις, όπως η ελληνική, δεν έχουν χρήματα και δανείζονται διαρκώς από τους διεθνείς δανειστές, οι οποίοι όμως εκμεταλλευόμενοι την ανέχεια ζητούν τοκογλυφικά επιτόκια. Οι κυβερνήσεις σε αντάλλαγμα για τα χρήματα που δίνουν στις τράπεζες και στις βιομηχανίες παίρνουν τις μετοχές τους και έτσι ξαναγυρνάμε στον κρατικό έλεγχο τραπεζών και επιχειρήσεων ύστερα από δεκαετίες αποκρατικοποίησης. Ποιο θα είναι το κόστος των λύσεων αυτών και ποιος θα το πληρώσει;

Το κόστος ασφαλώς το πληρώνει ο κρατικός προϋπολογισμός, δηλαδή οι πολίτες όλων των κρατών, οι οποίοι θα πρέπει να πληρώσουν αυξημένους φόρους και να απολαύσουν λιγότερες υπηρεσίες δωρεάν υγείας, παιδείας και κοινωνικής ασφάλισης, για να βρεθούν τα χρήματα σωτηρίας των τραπεζών.

Οι κοινωνίες δεν έχουν περιθώρια άρνησης της υποχρεωτικής σωτηρίας του τραπεζικού συστήματος. Φυσικά, έχουν περιθώρια αντίδρασης στο κόστος αυτών των λύσεων, η οποία αναμένεται να εκδηλωθεί με μαζικές διαδηλώσεις και ταραχές σε ολόκληρο τον κόσμο. Και αυτό είναι το φυσικό-νομοτελειακό επακόλουθο μιας μεγάλης οικονομικής κρίσης η οποία οδηγεί στην ανεργία και στη φτώχεια εκατομμύρια αθώους πολίτες εξαιτίας της υπερβολικής απληστίας και της ελλιπούς εποπτείας του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος.

Η απληστία είναι στη φύση του ανθρώπου και είναι η γενεσιουργός αιτία της οικονομίας. Αλλά τα κράτη έχουν υποχρέωση αυστηρότερων ελέγχων και δικαιότερης διανομής του πλούτου. Μόνο μέσω του ρόλου των κρατών και των ελεγκτικών μηχανισμών μπορούν να αποφευχθούν τέτοια φαινόμενα στο μέλλον. Τι θα γίνει μετά την κρίση; Πώς θα κινηθούν οι τιμές των εμπορευμάτων και οι αγορές μετά την κρίση. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος είναι να αρχίσει μια ξέφρενη

άνοδος των τιμών όλων των αξιών, των μετοχών, των ακινήτων, των εμπορευμάτων και των τροφίμων, που θα οδηγήσει σε νέα φούσκα, υπερπληθωρισμό και νέα κατάρρευση πολύ σύντομα.

Η ελληνική οικονομία είναι μέρος της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας οικονομίας και ταυτόχρονα είναι ελλειμματική. Η κυβέρνηση δανείζεται κάθε χρόνο δεκάδες δισεκατομμύρια ευρώ (44 εφέτος) για να καλύψει τις ανάγκες του Δημοσίου αλλά και τους τόκους του εξωτερικού μας χρέους, που φτάνει τα 250 δισ. ευρώ. Σε μια περίοδο όπου οι πιστώσεις έχουν σταματήσει, είναι δύσκολο να βρούμε δανεικά. Στο μεταξύ οι ελληνικές τράπεζες επίσης δεν βρίσκουν εύκολα δανεικά από το διεθνές σύστημα και έτσι κόβουν τα δάνεια και δημιουργούν προβλήματα σε όλες τις επιχειρήσεις και τους ιδιώτες δανειολήπτες.

Το υψηλό δημόσιο χρέος και το έλλειμμα των συναλλαγών μας με το εξωτερικό, το οποίο πλησιάζει τα 40 δισ. ευρώ εφέτος, είναι δύο από τα πολλά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας. Γενικότερα έχουμε πρόβλημα εσόδων. Η ελληνική οικονομία στηρίζεται κατά 50% στο Δημόσιο (που έχει έλλειμμα και χρέος) και σε τέσσερις βασικούς κλάδους: στις τράπεζες- που έχουν πρόβλημα-, στη ναυτιλία- που έχει καταρρεύσει παγκοσμίως -, στην οικοδομή- που έχει παγώσει και στον τουρισμό- που αναμένεται ότι θα μειωθεί σημαντικά. Όλοι οι άλλοι κλάδοι στηρίζονται σε αυτούς τους τέσσερις και στο Δημόσιο και κανένας αυτή τη στιγμή δεν παράγει έσοδα. Ταυτόχρονα, η φοροδιαφυγή, η διαφθορά και η γραφειοκρατία έχουν καταδικάσει τον δημόσιο τομέα, που δυσκολεύεται να βοηθήσει σε περιόδους κρίσεως.

Ορισμένοι Έλληνες τραπεζίτες πιστεύουν ότι αν αρχίσουν οι κρατικοποιήσεις τραπεζών στην Ευρώπη, θα υπάρξουν κρατικοποιήσεις και στην Ελλάδα. Δεν μπορεί κανείς εξάλλου να φανταστεί ότι η κυβέρνηση θα δώσει επιπλέον χρήματα σε μια τράπεζα που κινδυνεύει χωρίς να πάρει τις μετοχές και τον έλεγχό της. Γιατί ενώ μειώνεται το βασικό επιτόκιο του ευρώ, τα επιτόκια που πληρώνουμε εμείς για τα δάνεια ανεβαίνουν;

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα μειώνει το επιτόκιο του ευρώ σε μια προσπάθεια στήριξης των τραπεζικών συστημάτων των χωρών-μελών. Αλλά οι τράπεζες συνεχίζουν να δανείζουν με υψηλά επιτόκια τους δανειολήπτες για να

στηρίζουν τα έσοδά τους και να καλύψουν τις ζημιές που έχουν από επισφαλή δάνεια και τοξικές επενδύσεις. Βεβαίως αυτή η πρακτική θίγει το σύνολο της οικονομίας και δεν εξυπηρετεί τους σκοπούς για τους οποίους η κεντρική τράπεζα μειώνει τα επιτόκια, δηλαδή τη διευκόλυνση της χρηματοδότησης της οικονομίας.

Το σύνολο του ιδιωτικού τομέα στην Ελλάδα στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στο Δημόσιο. Και εφόσον το Δημόσιο έχει πρόβλημα, έχουν όλοι οι κλάδοι. Αυτοί που υποφέρουν περισσότερο είναι όσοι σχετίζονται με την οικοδομή. Το κρισιμότερο σημείο στο άμεσο μέλλον: ποια θα είναι η επίπτωση της κρίσης στον τουρισμό, που αποτελεί τη βασική πηγή εισροής κεφαλαίων από το εξωτερικό, αλλά και την πηγή εισοδήματος για εκατοντάδες χιλιάδες Έλληνες. Οι ίδιοι κλάδοι που σήμερα μαστίζονται από την κρίση θα είναι αυτοί που θα απολαύσουν τα μεγαλύτερα κέρδη όταν αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη στις αγορές και ξεκινήσει πάλι η οικονομική ανάπτυξη.

Βιβλιογραφία

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Αλεξιάκης Π., 1995, «Απελευθέρωση Αγορών και Μετασχηματισμός στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα», Εκδόσεις Παπαζήση.
- Αλεξιάκης, Π., & Πετράκης, Π., 1990, «Το Ελληνικό Χρηματοπιστωτικό Σύστημα κάτω από τις εσωτερικές, τις κοινοτικές και τις άλλες διεθνείς εξελίξεις». Αθήνα, Παπαζήση
- Αλεξιάκης, Π., & Τ. Γιαννίτσης & Σ. Θωμαδάκης & Μ. Ξανθάκης & Ν. Χατζηγιάννη, « Απελευθέρωση αγορών και μετασχηματισμοί στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα», εκδ. Παπαζήση
- Ανδρανόπουλος Α.,(2008), Η κρίση χτυπά τα χρηματιστήρια, Ανάκτηση στις 3-12-2012 από <http://e-rooster.gr/10/2008/967>
- Αρμάγου Ι, 2000, «Το σύγχρονο ελληνικό τραπεζικό σύστημα-Διάρθρωση, αποτελεσματικότητα και προοπτικές», Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Βενετσάνος Κ.,(2009), Κρίση Οικονομική, Κρίση πολιτικής, Ανάκτηση στις 3-12-2012 από <http://www.inout.gr/showthread.php?t=30805>
- Γκριστιάν Α.,(2008), Η οικονομική Κρίση είναι η σοβαρότερη από το 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο, Ανάκτηση στις 3-12-2012 από <http://www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=883151>
- Ελευθεροτυπία.,(2009), Διευρύνετε η Οικονομική Κρίση, Ανάκτηση στις 3-12-2012 από <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=42148>
- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, 1995, «Εκσυγχρονισμός των ελληνικών τραπεζών», Ένωση Ελληνικών Τραπεζών
- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, 1997, «Phone Banking: Ένα νέο δίκτυο διάθεσης τραπεζικών προϊόντων», Ένωση Ελληνικών Τραπεζών
- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, 2000, «Οι τράπεζες στην Ελλάδα 1898-1928», ΕΕΤ
- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, 2003, «Οι τράπεζες μοχλός της ανάπτυξης», Αθήνα
- Ερευνητικό Πρόγραμμα, 1996, «Τεχνικό -οργανωτικός Εκσυγχρονισμός του Τραπεζικού

- Θανόπουλος Π.,(2008), Τα ΜΜΕ και η Κρίση, 2^ο Συνέδριο Επικοινωνίας, σελ 1-10
- Θωμαδάκη, Σ., Β., 2001, ‘‘Η ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς και η ανάπτυξη της οικονομίας’’, Αθήνα
- Καράγιωργας, Α., και Θ. Παπαμαρώρης, 1975, ‘‘Οικονομική’’, Εκδόσεις Παπαζήση
- Καραθανάσης, Γ., Α., 1993, «Ειδικά θέματα χρηματοδότησης», Αθήνα Σμπίλιας.
- Κιόχος, Π., Α., 1997, «Χρήμα – Πίστη - Τράπεζες», Ελληνικά Γράμματα.
- Κουγιούλη, Ι., Ν., 1970, «Τραπεζική Τεχνική», Αθήνα
- Κρουγκμαν Π.,(2008), Η Κρίση του 2008, Καστανιώτης
- Παπαϊωάννου, Δ., Φ., (2000), «Εισαγωγή στις χρηματοοικονομικές αγορές», εκδ.Παπαϊωάννου.
- Πασχά, Ι., 2001, ‘‘Ο ρόλος των εποπτικών αρχών και η αναγκαιότητα λειτουργίας επαρκών
- Πέτσας Σ.,(2009), Παγκόσμια οικονομική κρίση: Οι αιτίες και η αντιμετώπισή της, Ανάκτηση στις 3-12-2012 από <http://blogs.eliamer.gr/petsas/pagkosmia-ikonomiki-krisi-i-eties-ke-i-antimetopisi-tis-2/>
- Σπύρου Σ.,(2008), Οικονομική Κρίση στις Ανατολικές χώρες, Το Βήμα
- Σπύρου Σ.,(2009),Οικονομική Κρίση του 1929, Ανάκτηση στις 3-12-2012 από <http://indy.gr/library/i-oikonomik-krisi-toy-1929>, Από το τεύχος Νο 4, Ιούνιος 2000, σελ. 120-124
- Στεργίου Ε.,(2009), Οικονομική κρίση: Πώς φτάσαμε ως εδώ, Ανάκτηση στις 3-12-2012 από http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathbreak_1_16/11/2008_25628
- Στεριώτης Κ. 1986, «Το Τραπεζικό Σύστημα», Εκδόσεις Σμπίλιας.
- Τομαράς, Π., 1998, «Τραπεζικό Μάρκετινγκ», Αθήνα, Interbooks.
- Φίλιος, Β. Φ., 1994, «Οικονομική Τραπεζική Επιχειρήσεων», Αθήνα, Interbooks.
- Χολέβας Γ, Κ, 1995, «Τραπεζικές Εργασίες», Αθήνα, Interbooks.
- Ψώμου Κ., 2003, «Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα» Πανεπιστήμιο Πειραιώς.

ΞΕΝΗ

Bryan L Farrell D.,(2008), Leading through uncertainty,McKinsey, pp.1-14

Lyhus R.,(2008), How to win the Crises, McKinsey, pp.1-10

McKinsey.,(2008)Economic and hiring outlook, third quarter 2008, McKinsey Quarterly, pp.1-7

Mishkin, F., (1992), “The Economics of Money, Banking, and Financial Markets”, 3rd edition, Εκδόσεις HarperCollins College Publishers

Wright R.E.,(2008), Financial crisis and reform: Looking back for clues to the future, McKinsey, pp.1-3

www.ini.otoe.gr

Yoon S. Park - Jack Zwick, 1988, «Διεθνής Τραπεζική Θεωρία και Πρακτική», Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Εκδόσεις Παπαζήση.